

ARKILUONTO HYVINVOINNIN LÄHTEENÄ

LOHJAN TAAJAMAOSAYLEISKAAVAN VIRKISTYSVERKOSTON SUUNNITELMA

Aalto-yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun
korkeakoulu

Kaisa Leppikangas | Aalto-yliopisto | Maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma | 2023

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Kaisa Leppikangas
Työn nimi:	Arkiluonto hyvinvoinnin lähteenä - Lohjan taajamaosayleiskaavan virkistysverkon suunnitelma
Koulutusohjelma:	Maisema-arkkitehtuuri
Työn valvoja:	Ranja Hautamäki, maisema-arkkitehti, tekniikan tohtori, maisema-arkkitehtuurin professori
Työn ohjaaja:	Leena Iso-Markku, diplomi-insinööri, YKS-284
Yhteistyötaho:	Lohjan kaupunki, kaavoitus
Päivämäärä:	29.5.2023
Sivumäärä:	47
Kieli:	Suomi

Diplomityön tavoitteena on tarkastella virkistysverkon arvoja arkiluonnon tuottaman hyvinvoinnin näkökulmasta sekä kehittää Lohjan taajama-alueen hyvinvointiarvoja vahvistava virkistysverkon suunnitelma. Kohdealueena on Lohjan kaupungin kaakkoisosaan sijoittuva taajama-alue, jonne ollaan parhaillaan laatimassa osayleiskaavan päivitystä.

Diplomityö on rakenteeltaan suunnittelupainotteinen. Työn alussa perehdytään aihepiirin kannalta ajankohtaiseen kirjallisuuteen sekä erilaisiin referenssikohteisiin. Kirjallisuudessa syvennyttään ajankohtaiseen tutkimustietoon viher- ja virkistysalueiden tuottamista hyvinvointivaikutuksista. Referenssikohteet ovat maankäytön suunnitteluun ja erityisesti virkistysverkon suunnitteluun liittyviä strategisia suunnitelmia sekä suunnittelutyökaluja. Niiden tarkastelussa syvennyttään virkistysverkon mahdollisuuksiin edistää hyvinvointia. Ajankohtaisen kirjallisuuden, referenssien ja alueen olosuhteiden pohjalta tunnistetaan suunnittelualueen hyvinvointia edistävät elementit ja määritellään virkistysverkon suunnitelmalle keskeiset tavoitteet, jotka johtavat virkistysverkon suunnitelman laadintaan.

Viher- ja virkistysalueilla on terveyttä ylläpitäviä vaikutuksia, ne vahvistavat mielen hyvinvointia, edistävät sosiaalista hyvinvointia, sekä kannustavat aktiiviseen elämäntapaan ja liikkumiseen. Suunnittelualueen hyvinvointivaikutuksia pyritään edistämään juuri näistä näkökulmista. Yleispiirteisen suunnittelun keinoin parhaiten asukkaiden hyvinvointia voidaan edistää yhtenäisen viherverkoston, saavutettavan lähivihreän ja monipuolisen arkiluonnon avulla.

Yhtenäisen viherverkoston avulla voidaan parhaiten hyödyntää arkiluonnon mahdollistamat hyvinvointivaikutukset ja se lisää asukkaiden viher- ja virkistysalueilla viettämää aikaa. Olemassa olevat laajat yhtenäisen viherverkoston osat ovat Lohjanharjun ympäristössä sekä Lohjan keskustaa ympäröivällä rantareitillä, katkokset kohdistuvat tiiviimin rakennetuille alueille. Yhtenäisen viherverkoston kehittämisessä on tärkeää parantaa virkistysyhteyksinä tunnistettujen katu ympäristöjen viihtyisyyttä, kehittää rantareittejä ja vähentää liikenneväylien estevaikutuksia.

Arkiluonnossa tapahtuva päivittäinen virkistäytyminen viher- ja virkistysalueilla ylläpitää terveyttä ja tukee hyvinvointia. Suunnittelualueen lähivihreän saavutettavuus on hyvä ja pääasiassa taajama-alueen viher- ja virkistysalueet sijaitsevat lähellä kotia. Lähivihreän saavutettavuuden heikoin tilanne on yhdyskuntarakenteen reuna-alueilla. Tulevaisuuden uusille asuinalueille tulee varata suunnittelussa riittävästi lähivirkistysalueita.

Arkiluonnon terveellisuutta ja viihtyisyyttä voidaan edistää monipuolisella viherverkostolla. Suunnittelualueen kaikissa taajamanosissa on monipuolisen arkiluonnon keskittymiä ja alueen viherverkosto tarjoaa mahdollisuuden kehittää arkiluontoa monipuolisemmaksi. Mahdollisuus sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen ja aktiiviseen liikkumiseen korostuu keskustajaamassa ja erityisesti sen länsiosassa Lohjanjärven läheisyydessä. Viherverkoston elvyttävät ympäristöt hajaantuvat tasaisemmin koko taajamaan, mutta alueet painottuvat Hormajärven ja

Lohjanjärven läheisyyteen sekä Lohjanharjulle. Terveellisen elinympäristön alueet sijoittuvat yhdyskuntarakenteen reuna-alueille sekä Lohjanharjulle.

Koko taajamaosayleiskaava-alueen virkistysverkon suunnitelma esitetään hyvinvoinnin näkökulmasta virkistysverkon ydinalueet sekä hyvinvoinnin kehittämisvyöhykkeet. Lisäksi suunnitelmassa osoitetaan merkittävät virkistysverkon yhteydet sekä kehitettävät arkiluonnon kohteet. Lisäksi Etelätaajamaan laaditaan tarkempi hyvinvointia vahvistava virkistysverkon suunnitelma.

Asukkaiden hyvinvointia vahvistava virkistysverkon suunnitelma toimii Lohjan taajamaosayleiskaavan päivittämistyön tukena. Suunnitelmaa sovelletaan viher- ja virkistysverkon kehittämisessä, virkistysalueiden alueellisessa tasapuolisessa tarkastelussa ja jatkotyönä sitä voidaan soveltaa myös taajama-alueen osa-alueiden profiloinnissa. Lisäksi viherverkoston suunnitelmaa voidaan hyödyntää mm. täydennysrakentamisen tarkasteluissa sekä alueiden toteutussuunnittelussa. Diplomityö voi pitkällä aikavälillä edistää Lohjan kaupunkiympäristön laatua, asukkaiden hyvinvointia ja elinvoimaisuutta.

Avainsanat: virkistysverkosto, hyvinvointi, arkiluonto, suunnitelma, yhtenäinen viherverkosto, saavutettavuus, monipuolinen

ABSTRACT

Author: Kaisa Leppikangas
Title of thesis: Everyday nature as a source of well-being - The recreation network plan of Lohja's urban area master plan
Degree program: Landscape Architecture
Thesis supervisor: Ranja Hautamäki, maisema-arkkitehti, tekniikan tohtori, maisema-arkkitehtuurin professori
Thesis advisor: Leena Iso-Markku, diplomi-insinööri, YKS-284
Yhteistyötaho: City of Lohja, Land Use Planning
Päivämäärä: 29.5.2023
Sivumäärä: 47
Kieli: Finnish

The aim of the thesis is to examine the values of the recreation network from the perspective of well-being derived from everyday nature, and to develop a recreation network plan which strengthens the well-being values of the Lohja urban area. The target area is the urban area located in the southeast part of the city of Lohja, where an update of the partial master plan is currently being prepared.

This thesis has a design-oriented structure. Initially, I familiarize myself with current literature in the subject area and various reference objects. Through literature, I delve into current research on the well-being effects of by green and recreation areas. The reference items are strategic plans and planning tools related to land use planning, particularly in recreation network planning. By examining them, I explore deeper the potential of the recreation network to promote well-being. Based on the current literature, references and area conditions, I identify the elements that promote the well-being of the planning area and define the central goals for the recreation network plan, leading to its preparation.

Green and recreation areas have health-maintaining effects, contribute to mental well-being, enhance social well-being, and encourage an active lifestyle and movement. The aim is to promote the well-being effects of the planning area precisely from these perspectives. The best way to promote residents' well-being is through general planning utilizing a unified green network, providing accessible local green spaces, and incorporating versatile everyday nature.

A unified green network enables the optimal utilization of the well-being effects offered by everyday nature and increases the time residents spend in green and recreation areas. The existing extensive parts of the unified green network are found around Lohjanharju and along the beach route surrounding the center of Lohja, the interruptions locating around more densely built areas. In the development of a unified green network, it is important to improve the comfort of street environments identified as recreational connections, to develop coastal routes and to reduce the barrier effects of traffic routes.

Engaging in daily recreation in green and recreational areas in nature maintains health and supports well-being. The accessibility of the nearby greenery in the planning area is good, with most of the urban area's green and recreational areas located close to homes. The weakest situation in the accessibility to nearby greenery is observed in the peripheral areas of the community structure. In the planning of future new residential areas, sufficient nearby recreational areas must be reserved.

The healthiness and comfort of everyday nature can be promoted through a diverse green network. All urban areas in the planning area have concentrations of versatile everyday nature, and the area's green network offers opportunities for further development. The possibility of promoting social well-being and active movement is highlighted in the central area and especially in its western part near Lake Lohjanjärvi. The revitalizing environments of the

green network are evenly distributed throughout the entire urban area but are concentrating near Hormajärvi and Lohjanjärvi and on Lohjanharju. The healthy habitat areas are located on the outskirts of the community structure and on Lohjanharju.

The recreation network plan of the entire master plan of urban area highlights the core areas of the recreation network and the zones for well-being development. Additionally, the plan indicates important connections within the recreation network as well as everyday nature objects for further developed. Furthermore, a more detailed recreation network plan focused on well-being enhancement will be created for the southern urban area.

The recreation network plan, which strengthens residents' well-being, supports the update of Lohja's urban area master plan. The plan is applicable to the development of the green and recreation network, the equitable review of recreation areas in the region, and can also be used for profiling sub-regions of the urban area as part of follow-up work. Additionally, the green network plan can be utilized in reviews of supplementary construction and in the implementation planning of specific areas. In the long term, the diploma thesis can contribute to enhancing the quality of the urban environment and improving the well-being and vitality of the residents.

Keywords: recreation network, well-being, everyday nature, plan, unified green network, accessibility, diverse

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 TYÖN TAVOITTEET JA RAJAUS	2
1.2 TYÖN MENETELMÄ JA AINEISTOT	2
2 HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ ARKILUONTO	3
2.1 MITEN VIRKISTYSALUEET LISÄÄVÄT HYVINVOINTIA?	4
2.2 MILLAINEN VIHERVERKOSTO JA MILLAISET VIRKISTYSALUEET LISÄÄVÄT HYVINVOINTIA	7
2.3 AINEISTON SOVELLETTAVUUS	11
2.4 VIRKISTYSVERKOSTON SUUNNITTELU - REFERENSSIKOhteet	12
2.4.1 ALUEELLINEN VIHERVERKOSTO 2.0	12
2.4.2 BERLIININ KAUPUNKIMAISEMASTRATEGIA	14
2.4.3 GÖTEBORGIN VIHERVERKOSTO	16
2.4.4 BRYSSSELIN KAUPUNKIVIHREÄN LAATU JA SAAVUTETTAVUUS	17
2.5 REFERENSSIKOhteiden SOVELLETTAVUUS	19
3 TAAJAMAOSAYLEISKAAVA-ALUEEN OLOSUhteet	20
3.1 SIJAINTI JA PERUSTIEDOT	20
3.2 MAISEMARAKENNE- JA TILALLISUUS	21
3.3 TAAJAMARAKENNE JA VÄESTÖ	22
3.4 KASVILLISUUS JA SINI-VIHREÄ INFRASTRUKTUURI	23
3.5 ARVOKKAAT LUONTOKOhteet	24
3.6 VIHREÄ JA VIRKISTYSALUEET	25
3.7 KULTTUURIYMPÄRISTÖ	26
3.8 ASUKKAIDEN HYVINVOINTI JA VIRKISTYSVERKOSTON TAVOITTEET	26
3.9 SUUNNITTELUTILANNE	27
3.10 YHTEENVETO	28
4 TAAJAMAOSAYLEISKAAVAN HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ VIRKISTYSVERKOSTO	29
4.1 LOHJAN TAAJAMAOSAYLEISKAAVAN VIRKISTYSVERKOSTON TAVOITE	29
4.2 LOHJAN TAAJAMAOSAYLEISKAAVAN VIRKISTYSVERKOSTON SUUNNITELMA	31
4.2.1 YHTENÄINEN VIHERVERKOSTO	31
4.2.2 SAAVUTETTAVA LÄHIVIHREÄ	33
4.2.3 MONIPUOLINEN ARKILUONTO	35
4.2.3 TAAJAMAOSAYLEISKAAVAN VIRKISTYSVERKOSTON SUUNNITELMA	38
4.2.4 ETELÄTAAJAMAN VIRKISTYSVERKOSTON SUUNNITELMA	42
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA OPPIMISPROSESSI	45
LÄHTEET	48

1 JOHDANTO

Tämän työn tavoitteena on tarkastella yleispiirteisellä tasolla Lohjan taajama-alueen virkistysalueiden laatua, riittävyttä sekä saavutettavuutta arkiluonnon tuottaman hyvinvoinnin näkökulmasta.

Maankäytön tiivistämisaineet ovat ajankohtaisia myös pääkaupunkiseudun kehyskunnissa kuten Lohjalla. Lohjan taajama-alueella asuu noin 70% koko kaupungin väestöstä ja alueella on paineita osoittaa täydennysrakentamista olemassa olevan yhdyskuntarakenteen sisältä maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteiden mukaisesti. Virkistysalueiden suunnittelulla pystytään edistämään virkistysverkoston säilymistä ja kehittämistä sekä tunnistamaan sen paikalliset arvot juuri hyvinvoinnin näkökulmasta. Silloin ne on helpompi huomioda maankäytön suunnittelussa.

Valtioneuvosto on julkaissut vuonna 2022 kansallisen luonnon virkistyskäytönstrategian, minkä tavoite on muun muassa edistää luonnon virkistyskäyttöä ja tuoda sen hyötyjä mahdollisimman monelle sekä parantaa lähiluonnon saavutettavuutta. Virkistysalueita voidaan tarkastella myös luonnon hyvinvointia tuottavien elementtien näkökulmasta. Arkiluonnon mahdollistamat hyvinvointivaikutukset voivat olla olennainen osa ihmisten elinpiiriä, mutta millä tuoda ne esiin ja ymmärtää niiden merkitys?

Sekä Sitran vuoden 2021 tulevaisuusbarometrissa että Lohjan tulevaisuustarkastelun asukaskyselyssä nousi esiin lähiluonnon merkityksellisyys ja arvostus. Sitran tulevaisuusbarometrissa vastauksissa nousi myös esiin halu muuttaa lähemmäs luontoa. Toiveena, että tämän diplomityö avulla voidaan ymmärtää arkiluonnon merkitys osana maankäytön suunnittelua, ja se voi välillisesti edistää asukkaiden hyvinvointia, kaupunkiympäristön viihtyisyyttä ja sitä kautta jopa houkutella uusia asukkaita kaupunkiin.

Kuva 1. Diplomityöntekijä elpyy vesistön äärellä kesäiltana 2022

1.1 TYÖN TAVOITTEET JA RAJAUS

Tämän diplomityön aiheen valintaan vaikuttivat korona-ajan tuomat rajoitteet, jolloin erilaisten luontokohteiden kävijämäärät lisääntyivät huomasti. Arkiluonnon merkitys alkoi herättämään kiinnostukseni ja sain aiheen valintaan vahvistusta myös työyhteisöltä. Lisäksi olen työssäni Lohjan kaavoituksessa kokenut asukastyön erittäin tärkeäksi osaksi työtäni, joten tavoite asukkaisen hyvinvoinnin edistämisestä oli todella mielekäs.

Tässä diplomityössä tarkastellaan virkistysverkoston ominaisuuksia ihmisten hyvinvoinnin näkökulmasta. Tavoitteena on tunnistaa keskeiset arkielämän tuottamat hyvinvointivaikutukset ja selvittää, millainen vihervestosto ja virkistysalueet edistävät asukkaiden hyvinvointia. Näiden tietojen pohjalta asetetaan virkistysverkoston suunnitelmalle tavoitteet.

Diplomityön kohdealue sijaitsee Etelä-Suomen läänissä, Läntisellä Uudellamaalla, Lohjan kaupungin kaakkoisosassa. Suunnittelualueella on noin 28 000 asukasta ja se on pinta-alaltaan 113 neliökilometriä vesialueineen. Kohdealueen tarkempi raja ja olosuhteet esitellään tarkemmin diplomityön osiossa 3. Taajamaosayleiskaava-alueen olosuhteet. Kohdealueen halki kulkee I Salpausselkä, joka muodostaa yhdessä Lohjanjärven kanssa alueen olosuhteille rungon.

Arkielämän keskeisten hyvinvointivaikutusten pohjalta tavoitteena on tehdä yleispiirteinen virkistysverkon suunnitelma. Lohjan taajama-alueen hyvinvointia edistävän virkistysverkoston tavoitteena on tukea asukkaiden hyvinvointia erilaisten viher- ja virkistysalueiden avulla. Jotta virkistysverkoston tarjoamat hyvinvointihyödyt ovat osa maankäytön suunnittelua, niiden paikalliset arvot tulee tunnistaa ja huomioida. (Finel 2020, 78-81)

Virkistysverkoston tarkastelussa on tavoitteena kartoittaa viherverkoston yhteydet, asuinalueiden ja erilaisten viher- ja virkistysalueiden välisiä etäisyyksiä sekä viherverkoston eri osa-alueiden mahdollistamat hyvinvointivaikutukset. Suunnittelualueen virkistysverkoston suunnitelma perustuu yhtenäisen viherverkoston, saavutettavan lähivihreä ja monipuolisen arkielämän tarkasteluiden yhteenvetoon. Suunnittelussa keskitytään juuri viher- ja virkistysalueisiin ja niiden välisiin yhteyksiin. Viher- ja virkistysalueisiin sisältyvät kaikki kaavoissa osoitetut viher- ja virkistysalueet.

1.2 TYÖN MENETELMÄT JA AINEISTO

Diplomityö on rakenteeltaan suunnittelupainotteinen. Työn alussa perehdytään aihepiiriin kannalta ajankohtaiseen kirjallisuuteen sekä erilaisiin referenssikohteisiin. Kirjallisuudessa syvennyttään ajankohtaiseen tutkimustietoon viher- ja virkistysalueiden tuottamista hyvinvointivaikutuksista. Viher- ja virkistysalueiden tuottamat hyvinvointivaikutuksiin perehdytään yleisellä tasolla, sillä suunnitelma tehdään osayleiskaavatyötä varten. Ajankohtainen kirjallisuus on valikoitunut käytännössä erilaisten hakujen avulla.

Referenssikohteet ovat maankäytön suunnitteluun ja erityisesti virkistysverkoston suunnitteluun liittyviä strategisia suunnitelmia sekä suunnittelutyökaluja. Niiden tarkastelussa syvennyttään keinoihin, miten suunnittelun avulla voidaan edistää virkistysverkoston mahdollisuuksia parantaa asukkaiden hyvinvointia. Referenssikohteiden toivotaan tuovat ideoita ja sovellettavissa olevia analyysi- ja suunnittelutapoja virkistysverkoston suunnittelutyöhön.

Ajankohtaisen kirjallisuuden, referenssien ja alueen olosuhteiden pohjalta tunnistetaan suunnittelualueen hyvinvointia edistävät elementit. Lohjan taajama-alueen olosuhteiden kuvauksessa hyödynnetään alueelle tehtyjä selvityksiä, suunnitelmia ja voimassa olevan osayleiskaavan aineistoja sekä kaavoituksen paikkatietoaineistoja.

Virkistysverkoston suunnitelmalle annetut tavoitteet johtavat virkistysverkoston suunnitelman laadintaan. Tavoitteet muotoutuvat ajankohtaisen kirjallisuuden, referenssikohteiden ja alueen olosuhteiden perusteella. Keskeiset tavoitteet ovat yhtenäinen vihervestosto, lähivihreän saavutettavuus sekä monipuolinen arkieläntö. Arkielämän etäisyys on määrittynyt alueen olosuhteiden perusteella.

Yhtenäisen viherverkoston tarkastelu on tehty paikkatieto-ohjelmalla, missä on hyödynnetty viher- ja virkistysalueiden paikkatietoaineistoa, paikannettu katkoskohdat sekä havaittu kehitettäviä kohteita. Saavutettavan lähivihreän analyysi on tehty myös paikkatieto-ohjelmalla. Siinä on kartoitettu asuin-kortteleiden ja viher- ja virkistysalueiden etäisyydet. Tämä tarkastelu on vaatinut useita toistoja, ennen kuin tulokset ovat saatu.

Monipuolisen arkielämän tarkastelu pohjautuu kirjallisuuden ja paikkatiedon yhteensovittamiseen. Kirjallisuuden avulla on syvennytty virkistysalueiden tuottamiin hyvinvointivaikutuksiin ja millaiset virkistysalueiden tuottamat hyvinvointia. Tietoa yhdistämällä on tehty monipuolisen arkielämän tarkastelu, minkä avulla pystytään kartoittamaan suunnittelualueen arkielämän ominaispiirteet juuri hyvinvoinnin näkökulmasta.

Suunnittelualueen virkistysverkoston suunnitelma perustuu yhtenäisen viherverkoston, saavutettavan lähiluonnon ja monipuolisen arkielämän tarkasteluiden yhteenvetoon. Suunnitelmassa annetaan jatkosuosituksia virkistysverkoston kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi.

2 HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ ARKILUONTO

Nykyiset trendit kuten ikääntyminen ja kaupungistuminen kannustavat kiinnittämään enemmän huomiota terveyden edistämiseen. Viherympäristöt ovat osa yhdyskuntarakennetta ja ne soveltuvat hyvin myös terveyden edistämiseen. (Rappe 2019, 46) Viherympäristön terveys- ja hyvinvointihyötyjä on tutkittu sekä yksilö- että väestötasolla. (Rappe 2019, 39) Jokainen yksilö kokee virkistysympäristön eri tavalla, se riippuu käyttäjän taustoista ja toiveista. (Tyrväinen 2014,18)

Viherympäristöjen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen on tutkittu pääosin kaupunkiympäristöissä, koska on haluttu selvittää hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä haasteita kaupungistuvissa yhteiskunnissa. (Rappe 2019, 39-40)

Tässä tekstissä perehdytään arkiympäristön tuottamiin hyvinvointivaikutuksiin. Miten viherverkosto ja virkistysalueet lisäävät hyvinvointia, ja millaiset virkistysalueet lisäävät hyvinvointia?

Kuva 2. Kuvituskuva havun oksat

2.1 MITEN VIRKISTYSALUEET LISÄÄVÄT HYVINVOINTIA?

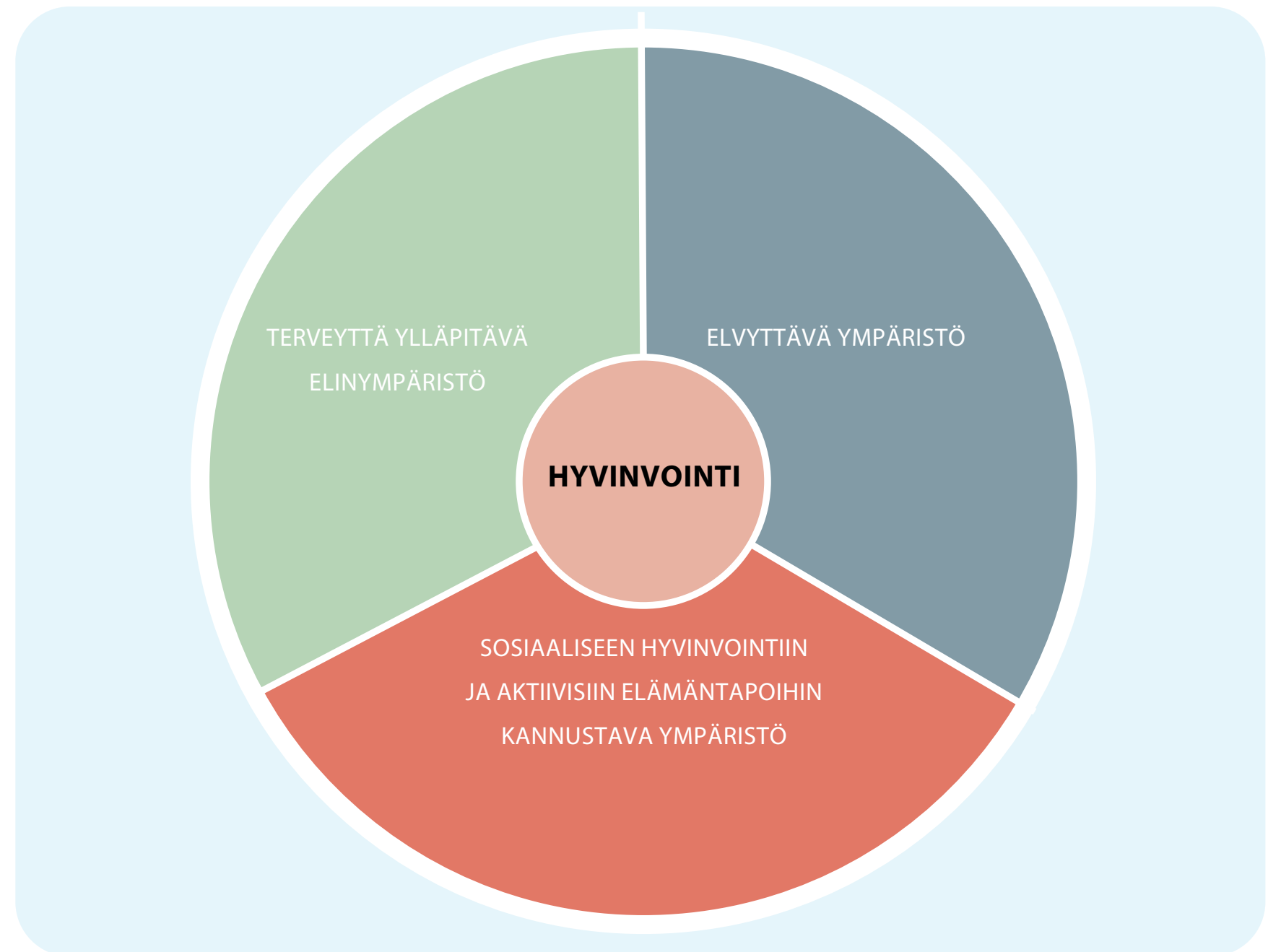
On yleisesti tunnistettu, että viherympäristöt, virkistysalueet ja muut luontoalueet edistävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä sekä vähentävät haitallisia ympäristövaikutuksia. Arki- luonnon laadulla on suuri merkitys hyvinvoinnille ja terveydelle, mutta miten virkistysalueet lisäävät hyvinvointia? (Finel 2020, 5)

Tässä työssä viheralueisiin sisältyvät julkiset ja yksityiset kasvulliset alueet, kuten puistot, metsät, pellot ja rannat. Viheralueisiin ei kuulu julkiset ja yksityiset piha-alueet. (Suomen ympäristökeskus 2013, 15) Virkistysalueet ovat julkisia, kaikille avoimia alueita, mitkä ovat pääasiassa kasvullisia alueita. Alueet ovat osoitettu tyypillisesti kaavoissa viher- ja virkistys-alueiksi sekä julkisiin palveluihin. Virkistysalueet mahdollistavat virkistäytymisen ja ovat myös osa muita toimintoja, kuten koulumatkojen reittejä. (Suomen ympäristökeskus 2013, 19)

Arkiluonto sijoittuu pääasiassa kaupunkiympäristöön ja taajamiin, asemakaavoitetuille alueille ja niiden välittömään läheisyyteen. Arkiluontoon sisältyvät viher- ja virkistysalueet sekä muut kasvillisuusalueet, kuten arvokkaat luontokohteet tai katualueiden kasvillisuus. Keskeistä arki- luonnon määritelmässä on se, että kodin lähellä oleva luonto on osa ihmisten elinpiiriä ja arkea. Arkiluonto sijoittuu ihmisten kodin läheisyyteen, enintään 400 metrin etäisyydellä asumisen alueista.

Viher- ja virkistysalueet tuottavat ihmisille hyvinvointia ja terveyttä monin eri tavoin. Ne vahvistavat mielen hyvinvointia, tukevat fyysistä kuntoutusta, edistävät sosiaalista hyvinvointia sekä kannustavat aktiiviseen elämäntapaan ja liikkumiseen. Lisäksi kasvillisuudella ja luonnolla on terveyttä ylläpitäviä vaikutuksia ja se vähentää haitallisia ympäristövaikutuksia. (Rappe 2019, 39-40) Arkiluonnon ominaisuudet ja laatu vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen. Hyvinvointia ja terveyttä voidaan parantaa vaikuttamalla ihmisten psyykkiin, fysiologisiin ja emotionaalisiin vasteisiin, tukemalla sekä yksilöllisyyttä että yhteisöllisyyttä. (Rappe 2019, 44)

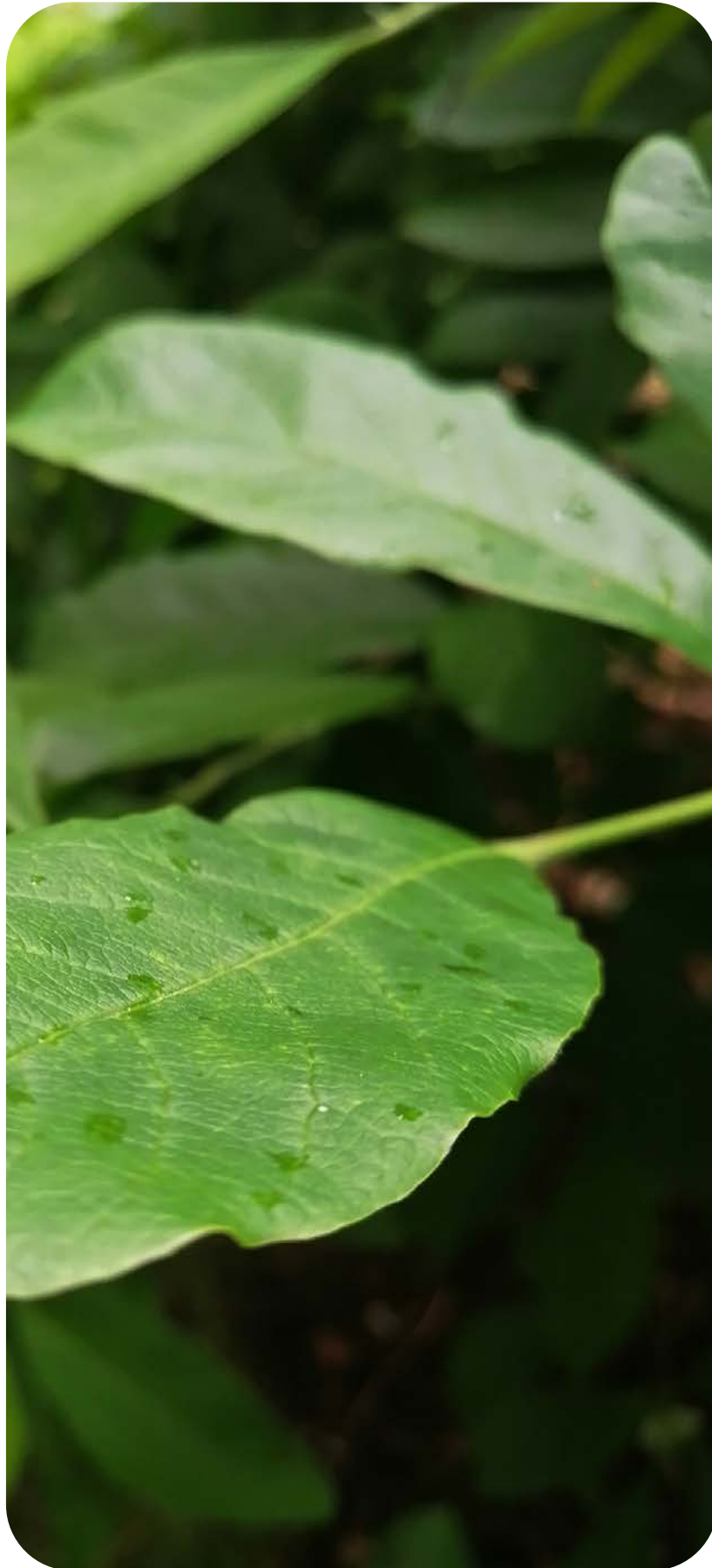
Rappen (2019, 46) mukaan viher- ja virkistysalueiden tuottama hyvinvointi- ja terveysvaikutukset ovat päällekkäisiä, sillä luonto vaikuttaa samanaikaisesti monin tavoin terveyden eri tekijöihin. Lisäksi elämän eri vaiheissa ihmisellä on erilaisia

Kaavio: Miten virkistysalueet lisäävät hyvinvointia?

tarpeita arki- luontoon liittyen. (Finel 2020) Se millainen luonto riittää virkistäytymiseen, riippuu yksilön taustoista ja toiveista. (Tyrväinen 2014, 18)

Viher- ja virkistysalueet tuottavat myös lukuisia muita etuja. Ne hillitsevät ilmastonmuutoksen vaikutuksia, turvaavat luonnon monimuotoisuutta ja vahvistavat paikallisuuden kokemusta. (Rappe 2019, 46) Pajunen (2017, 27) toteaa: "Luonnon terveys on ihmisen terveyttä".

Kuva 3. Kuvituskuva, lehdet

Elvyttävä ympäristö

Viher- ja virkistysalueet edistävät mielen hyvinvointia ja psyykkistä kuntoutumista monin tavoin. Luonto vaikuttaa kokonaisvaltaisesti mielialaan, se lisää pitkäaikaisesti positiivisia tunteita ja vähentää negatiivisia tunteita. Yleisesti voidaan todeta, että luonnossa vietetyn ajan määrä sekä luontoympäristön laatu ovat yhteydessä luonnon tuottamiin vaikutuksiin. (Finel 2020, 37-43) Rappen (2019, 44) mukaan viher- ja virkistysalueiden tuottamista vaikutuksista juuri elvyttävyys on merkittävin.

Viherympäristöt vaikuttavat ihmisten mielen hyvinvointiin ja psyykkiseen kuntoutumiseen muun muassa seuraavin tavoin:

- kuntoutuminen, esim. lieventää muistisairauksien oireita
- auttaa stressin hallintaan, lievittää kiihtyneisyyttä ja avuttomuuden tunnetta sekä haluttomuutta olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa
- rauhoittaa autonomista hermostoa ja lievittää uupumusta
- elvyttää
- parantaa henkistä hyvinvointia erilaisten aistikokemusten avulla
- parantaa keskittymiskykyä, edistää kykyä tehdä päätöksiä ja vahvistaa pystyvyyden tunnetta sekä tasapainottaa ja rauhoittaa
- parantaa koettua terveyttä sekä lisää helpotuksen ja vapauden tunnetta, ja tuo toivon tunnetta esimerkiksi ikäihmisille
- parantaa kognitiivista toimintakykyä ja vahvistaa itsekuria sekä mielen joustavuutta
- innostaa
- tarjoaa virikkeitä ja oppimiskokemuksia erityisesti lapsille
- turvaa lasten ja nuorten mielenterveyttä pitkälle aikuisuuteen

Lähteet: (Finel 2020, 37-44) (Niemelä 2018, 7) (Rappe 2019, 44-45)

Terveellinen elinympäristö

Ilmanlaatu ja -saasteet

Huonolla ilmanlaadulla ja saasteilla on negatiivinen vaikutus ihmisten terveyteen. Esimerkiksi liikenne tuottaa merkittävästi kasvihuonepäästöjä. Kasvillisuuden avulla voidaan vähentää ilmansaasteita. Kasvillisuus, erityisesti puut, puhdistavat ilmaa. Kasvillisuus sitoo ilmansaasteita lehtien, neulasten ja kaarnan pinnalle sekä lehtien ja neulasten sisään. Isokokoset puut sitovat tehokkaimmin ilmansaasteita, sillä niissä on suuri määrä lehtiä. (Finel 2020, 14-17)

Melu

Ympäristössä ilmenevä melu aiheuttaa stressiä, häiritsee keskittymistä ja aiheuttaa unihäiriöitä. Tyypillisesti melua aiheuttaa esimerkiksi liikenne ja teollisuus. Kasvillisuuden avulla voidaan ehkäistä melun aiheuttamia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin. Kasvillisuus vaimentaa melua neulasten ja lehtien avulla. Lisäksi kasvillisuus auttaa kiinnittämään huomion muihin seikkoihin, kuten lintujen lauluun, lehvästön havinaan tai mehiläisten surinaan. (Finel 2020, 14-22)

Pienilmasto

Ilmastomuutoksen myötä erilaiset ääri-ilmiöt kuten kuumat hellejaksot ovat lisääntyneet. Kasvillisuuden keinoin voidaan lieventää kuumuutta. Erityisesti puilla on viilentävä vaikutus, ne varjostavat sekä lisäävät ilmankosteutta. (Finel 2020, 14-17) Rappe (2019, 43) toteaa, että päivänvalo ja sen luonnollinen vaihtelu edistää terveyttä, sillä se ylläpitää vuorokausiryhmiä ja mahdollistaa auringonvaikutuksesta syntyvän D-vitamiinin muodostumista.

Mikrobikosketus

Esimerkiksi mielenterveyden haasteet vähentävät luontoon hakeutumista. (Kanniainen 2022, 20) Etääntyminen luonnosta aiheuttaa monia vaikutuksia, joista yksi on konkreettisen luontokosketuksen heikentyminen. Kodin lähellä sijaitseva luonto edesauttaa yhteyttä luontoon, kosketusta kasvillisuuteen ja muuhun eloperäiseen ainekseen sekä vähentää puolustusjärjestelmän erilaisia häiriötilojen riskiä. Luonnossa olevassa eloperäisessä aineksessa ja pintamaassa on monipuolista mikrobistoa. (Finel 2020, 14-17) Luonnosta siirtyvän mikrobiston monimuotoisuus, sen rikkaus tai köyhyys, säätelee vastustuskykyä eli immuunijärjestelmän toimintaa. (Leppänen 2017, 13)

Sosiaalinen hyvinvointi ja yhteisöllisyys

Kaupunkirakenteeseen tasaisesti sijoittuvat ja kaikkien saatavutettavissa olevat viher- ja virkistysalueet lisäävät alueiden viihtyisyyttä, sosiaalista vuorovaikutusta, yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä vahvistavat alueen identiteettiä. (Finel 2020, 49-84)

Kodin lähellä sijaitsevien viher- ja virkistysalueiden on havaittu vähentävän yksinäisyyden tunnetta ja ne lisäävät mahdollisuuksia sosiaaliin kohtaamisiin. (Finel 2020, 22-51) Erityisesti turvallisiksi ja viihtyisiksi koetut virkistysalueet edistävät sosiaalista yhtenäisyyttä. Virkistysalueiden puute liittyy terveyttä heikentäviin yksinäisyyden tunteisiin ja sosiaalisen tuen vähyteen. (Rappe 2019, 45)

Sosiaalinen yhteisöllisyys vaikuttaa siihen, kuinka lähialueen asukkaat luottavat toisiinsa, millaiset arvot ja vuorovaikutussuhteet heillä on, ja kuinka asukkaat tuntevat yhteenkuuluvuutta ja hyväksyntää. Viherympäristöt soveltuvat hyvin toiminnalliseen ja osallisuutta tukevaan toimintaan. Niillä on myös monipuolisesti elämänhallintaa tukeva vaikutus. (Rappe 2019, 45)

Aktiiviset elämäntavat

Viher- ja virkistysalueet kannustavat liikkumaan ja viherympäristössä liikkuminen edistää sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä. (Kärki 2012, 2) Yhtenäinen virkistysverkosto, tiivis ja vihreä kaupunkirakenne, hyvä kevyenliikenteen palvelutaso ja edellä mainittujen kattava kunnossapito sekä valaistus turvaavat alueiden käytettävyyden ja viihtyisyyden. Toimiva elinympäristö motivoi ja tarjoaa mahdollisuuksia liikkumiseen esimerkiksi kävellen ja pyöräillen. Sekä kävelyllä että pyöräilyllä on monia myönteisiä terveysvaikutuksia, kävely esimerkiksi ylläpitää terveyttä ja voi kasvattaa kuntoa, pyöräily taas mahdollistaa nopean liikkumisen kaupungin sisällä. (Finel 2020, 68-69)

Luonnossa liikkuminen vahvistaa elinvoimaisuuden kokemusta, vähentää kielteisiä tuntemuksia ja lisää henkistä terveyttä. (Rappe 2019, 46) Luonnossa oleskelu vaikuttaa myös sydämen sykkeeseen, verenpaineeseen, lihasjännitykseen ja elimistön stressihormonien pitoisuuksiin. (Tyrväinen 2014, 18) Luonnossa liikkumisella on myönteinen vaikutus ihmiseen heti liikuntasuorituksen jälkeen ja myös pidempikestoinen vaikutus hyvinvointiin. (Finel 2020, 40)

Liikkuminen luonnon epätasaisella alustalla tarjoaa monipuolisia fyysisiä harjoituksia ja vahvistaa tasapainoaistia. (Leppänen 2017, 39) Viher- ja virkistysalueilla tapahtuva fyysinen kuntoutuminen parantaa lihasvoimaa ja koordinaatiokykyä. Viher- ja virkistysalueita voidaan hyödyntää kuntoutuksessa ja hoidossa esimerkiksi mielenterveys-, vanhus-, vammais- ja vankityössä. Kuntouksessa keskeistä on toiminnallinen vuorovaikutus kasvillisuuden kanssa, mikä vaikuttaa sekä fyysiseen että psyykkiseen toimintakykyyn. (Rappe 2019, 41)

2.2 MILLAINEN VIHERVERKOSTO JA MILLAISET VIRKISTYSALUEET LISÄÄVÄT HYVINVOINTIA?

Lähiluonnon ominaisuudet, laatu sekä käytettävyys vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen. Päämääränä on, että viher- ja virkistysalueet parantavat hyvinvointia ja terveyttä vastaamalla käyttäjien tarpeisiin sekä vaikuttamalla yksilöiden fysiologisiin, psyykkisiin ja emotionaalisiin vasteisiin. (Rappe 2019, 44)

Yhtenäinen viherverkosto – osana arjen elinpiiriä

Yhtenäisen viherverkoston avulla voidaan parhaiten hyödyntää arkiluonnon mahdollistamat hyvinvointivaikutukset ja se lisää asukkaiden viher- ja virkistysalueilla viettämää aikaa.

Viherverkosto on kasvullisten alueiden ja niiden välisten viher-ryhteyksien muodostama verkosto, joka on osa yhdyskuntarakennetta. Tässä työssä viherverkoston määritelmään eivät sisälly yksityiset piha-alueet. Yhtenäinen viherverkosto muodostuu kasvullisista alueista ja virkistysyhteyksistä, jossa ei ole katkoskohtia. Katkokset voivat olla esimerkiksi rakennettuja alueita, mitkä estävät kulun alueella. Virkistysyhteys on ihmisten liikkumista ja virkistäytymistä palveleva kulkuyhteys. Virkistysyhteyksiin sisältyvät laajempia viher- ja virkistysalueita yhdistävät viheralueet, ulkoilureitit sekä jalankululle ja pyöräilylle varatut kulkuväylät. (Suomen ympäristökeskus 2013, 25-29)

Yhtenäinen viherverkosto tarjoaa asukkaille pysyvän mahdollisuuden edistää terveyttä ja omaa hyvinvointia. Pääasiassa kaupunkiympäristön viher- ja vesialueet ovat kaikille avoimia julkisia tiloja, joissa on mahdollista virkistäytyä, oleskella, liikkua ja harrastaa muuta aktiivista toimintaa. Viher- ja virkistysalueiden käytettävyyden ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta on tärkeää, että viher- ja virkistysalueet ovat helposti saavutettavissa ja osa arjen elinpiiriä, jolloin ne mahdollistavat toistuvat käynnit viheralueilla ja luontovierailut ovat osa arkielämää. (Rappe 2019, 46-47) Virkistysalueiden käyttöön vaikuttaa merkittävästi niiden etäisyys ja saavutettavuus. Saavutettavuuden avulla tarkastellaan, kuinka helposti lähtöpis-

teestä voidaan siirtyä tietyille viher- ja virkistysalueelle. (Ruokoranta 2023, 13) Tässä työssä arkiluonnon saavutettavuus kohdistuu asuinalueiden ja viher- ja virkistysalueiden väliseen etäisyyteen.

Arkiluonnon läheisyyttä ja saavutettavuutta voidaan tarkastella monin eri tavoin. Saavutettavuutta voidaan tarkastella fyysisen saavutettavuuden lisäksi henkisen saavutettavuuden näkökulmasta. Viheralueiden tarjoamat mahdollisuudet ja niiden tunnetuksi tekeminen on keskeinen osa saavutettavuutta ja luontoon lähtemisen kannustamista. (Finel 2020, 69) Arkiluonnossa tapahtuva päivittäinen virkistäytyminen viher- ja virkistysalueilla ja vuorovaikutus luonnon kanssa ylläpitää terveyttä ja tukee hyvinvointia tukevia elämäntapoja sekä lisää liikkumisen ja ulkona vietetyn ajan määrää. Lisäksi se ylläpitää luontosuhdetta osana jokapäiväistä elämää. (Leppänen 2017, 32) Hyvinvointihyödyt saavutetaan toistuvilla käynneillä ja parhaiten omilla mielipaikoilla, siksi luonnon tulee olla lähellä. (Tyrväinen 2014, 19) Asuinalueilta helposti saavutettavissa olevat viher- ja virkistysalueet lisäävät erityisesti lapsien ja ikäkäiden asukkaisten hyvinvointia, joiden elinpiiri on pienempi aikuisväestöön verrattuna. (Rappe 2019, 46)

Maankäytönsuunnittelu on perusta hyvinvointia edistävälle yhdyskuntarakenteelle. Maakuntien ja kaupunkien strategisessa suunnittelussa on tärkeää huomioida yhtenäinen viherverkosto. Viherverkosto on osa kaupunkisuunnittelua ja luonnon tarjoamien hyötyjen tulee olla osa suunnittelua, ja niiden paikalliset arvot tulee tunnistaa ja huomioida eri suunnittelutasoilla. Arkiluonnon hyvinvointihyötyjen näkökulmasta keskeistä on se, miten rakentaminen sijoittuu suhteessa luontoalueisiin. Tyypillisesti taajama-alueiden rakentamispaine kohdistuu virkistysalueille. (Finel 2020, 78-83) Rappe (Rappe 2019, 47) onkin todennut, että terveyden edistämisen mahdollisuudet viherympäristöjen avulla määritellään yhdyskuntasuunnittelun yhteydessä. Asuinalueiden suunnittelussa lähivirkistysalueiden saavutettavuutta ja käyttöä tulee tar-

kastella asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden näkökulmasta. Kaupunkisuunnittelulla voidaan vaikuttaa siihen, kuinka paljon ihmiset liikkuvat luonnossa ja viher- ja virkistysalueilla. (Finel 2020, 71)

Myös muilla yhdyskuntarakenteen osa-alueilla on merkitystä ihmisten hyvinvointiin. Tiivis, kävelijäystävällinen ja vihreä kaupunkiympäristö edistää hyvinvointia. (Finel 2020, 71) Asukastiheys, joukkoliikenteen pysäkkitiheys, risteysien tiheys ja viheralueiden määrä lisää fyysisen aktiivisuuden määrää. (Kytä 2020) Ulkona liikkumista lisäävät myös palveluiden läheisyys. (Finel 2020, 68)

Viherverkoston suunnittelussa on tärkeää kiinnittää huomiota viher- ja virkistysalueiden määrän lisäksi siihen, kuinka ne jakautuvat kaupunkitilaan ja kaupunginosien välillä. (Finel 2020, 83) Kaupungin eri osien olosuhteet voivat poiketa toisistaan ja silloin myös asuinalueiden arkiluonto ja sen käyttötavat voivat erota toisistaan. (Finel 2020, 56) On oleellista turvata arkiluonnon tasapuolinen saavutettavuus, sillä viher- ja virkistysalueiden hyvinvointivaikutukset voivat hillitä eriarvoisuutta ja ennaltaehkäistä tarvetta terveydenhuollolle. (Leppänen 2017, 27) (Rappe 2019, 46) Viher- ja virkistysalueet ovat ilmaisia kohtaamispaikkoja ja niiden hyödyntäminen on taloudellisesti riippumatonta. Tyypillisesti yleiset alueet ovat kaikille avoimia tiloja ja asukkaat voivat hyödyntää niitä haluamallaan tavalla. Esimerkiksi viheralueille sijoittuvan kasvillisuuden viilentävä vaikutus on erityisen merkityksellistä niille, joilla ei ole mahdollisuuksia viilennykseen sisätiloissa. (Finel 2020, 50-56)

Viher- ja virkistysalueiden läheisyyden lisäksi myös niiden runsaudella on merkitystä. Viher- ja virkistysalueiden läheisyyden, määrä ja laatu on havaittu olevan yhteydessä paremmaksi koettuun terveyteen, erityisesti parempaan henkiseen hyvinvointiin ja kognitiiviseen toimintakykyyn, sekä fyysiseen aktiivisuuteen. (Rappe 2019, 44) Viheralueiden määrällä on vaikutuksia myös paikalliseen ilmastoon. Suuret avoimet viheralueet, kuten maisemapellot viilentävät, sillä alueille ei sijoitu lämpöä varastoivia rakennuksia. Yli 10 hehtaarin suuruisten puustoisten alueiden on havaittu viilentävän erityisen tehokkaasti. (Finel 2020, 24) Henkiseen hyvinvointiin ja erityisesti alueen elvyttävyyden kokemukseen vaikuttaa se, että alue tuntuu laajalta, yhtenäiseltä ja käyttäjän kykyihin sopivalta. Viher- ja virkistysalueiden laajuus voi vahvistaa riittoisuuden, turvallisuuden, helpotuksen ja levollisuuden tunteita. (Leppänen 2017, 141)

Viher- ja virkistysalueiden koettuun laajuuteen vaikuttaa niiden ominaispiirteet, kuten pinnanmuodot, alueen rakenne ja ympäröivän alueen luonne, luontotyyppi ja kasvillisuus. Jos puustoinen vyöhyke vaihtuu reunoiltaan toiseen luonnon ympäristöön, pienikin alue saattaa vaikuttaa laajalta. Luontotyypeiltään monipuolinen alue, voi vaikuttaa laajemmalta kuin yhtä luontotyyppiä edustava kohde. Laajuuden kokemusta lisäävät mutkittelevat polut sekä suojaisten ja avoimien paikkojen vaihtelu sekä suojaviheralueet. Laajuuden tuntu heikentyy katkoskohdissa, kuten teiden ylityksissä. Myös tehtaiden ja tieliikenteen melu vähentää laajuuden kokemusta. (Leppänen 2017, 142)

Kuva 4. Lohjan asukasyhdistys Routioseuran järjestämä nuotioilta Roution uimarannalla, kesä 2022

Kuva 5. Kevätpäivä Keskustaajamassa Lohjan Porlassa, kevät 2023

Monipuolinen ympäristö

Arkiluonnon terveellisyyttä ja viihtyisyyttä voidaan edistää monipuolisella viher- ja virkistysalueiden verkostolla, joka on arkielämässä kaikkien käyttäjäryhmien saavutettavissa. (Finel 2020, 15) Monipuolisella arki luonnolla on enemmän hyvinvointia edistäviä vaikutuksia, kuin monipuolisuudeltaan heikolla ympäristöllä. (Finel 2020, 37) On tärkeää, että viher- ja virkistysalueet tarjoavat paikkoja esimerkiksi rauhoittumiseen, sekä tilaa liikunnalle. (Tyrväinen 2014, 19) Vaihtelevat luonnon elementit mahdollistavat moniaistisia kokemuksia. (Vehmasto 2019, 194)

Vaihtelevat luontoalueet koetaan usein viihtyisiksi, mielenkiintoisiksi ja elvyttäviksi. Viher- ja virkistysalueiden monipuolisuutta lisäävät muun muassa erilaiset maisemanpiirteet, pinnanmuodot ja luontotyytit. Tyypillisesti tilantuntu, esimerkiksi puustoisten ja avoimien alueiden vaihtelu koetaan miellyttäväksi, kuten myös miellyttävät tuoksut ja äänet elvyttävänä. (Leppänen 2017, 109)

Monimuotoisella ja lajirikkaalla arki luonnolla on hyvinvointia edistävä vaikutus. Monimuotoinen luonto vakauttaa ja vahvistaa ihmisen elimistöä, ja sillä on havaittu olevan yhteys myös allergioiden ja astman vähäisyyteen. Usein lajirikas ympäristö tarjoaa myös visuaalista monimuotoisuutta. (Leppänen 2017, 123-125)

Veden läheisyys ja muun muassa järven rannoille pääsy on lisää hyvinvointia. (Vehmasto 2019, 194) Erityisesti hyvinvointia edistää vesistöjen ranta-alueet, joissa voi ulkoilun aikana ihaila maisemia eri vuodenaikoina. (Tyrväinen 2014, 19)

Tyypillisesti asukkaiden toiveena on, että viher- ja virkistysalueilla on liikuntamahdollisuuksia, kauniita maisemia, hiljaisuutta ja reittejä. Ulkoilukokemukseen vaikuttavat erityisesti ympäristön kiinnostavuus ja turvallisuus. (Finel 2020, 67) Kokemuksen mukaan luontoon sisällytetään viher- ja virkistysalueiden lisäksi vesiluonto. (Vehmasto 2019, 198)

Pinnanmuodot ja näkymät

Ympäristössä selkeästi erottuvat pinnanmuodot tarjoavat sekä fyysisen harjoituksen, mutta lisäävät myös kulkijan mielenkiintoa ympäristön havainnointiin. Pinnanmuotojen vaihtelu tuo esimerkiksi reitistöön yllätyksellisyyttä, tarjoaa virikkeitä, tekee paikasta kiinnostavan, kannustaa jatkamaan ja keskittää huomion nykyhetkeen. (Leppänen 2017, 51-52) Jääkauden jättämät maisemanmuodot, kuten harjut ovat helpokulkuisia ja sieltä voi usein tarkkailla maisemaa. Lisäksi ne voivat syventää oivallusta luonnon suurista voimavaroista. (Leppänen 2017, 63-64)

Avoim maisema ja laajan näkymän tarkkailu tuo vastapainoa suljetuille ja puoliavoimille tiloille. Avoimessa maisemassa korostuu ympäristön havainnointi ja valoisuus. Maiseman tarkkailu edistää monin tavoin hyvinvointia. Se elvyttää, tyyntyyttää ja sen äärellä tietoisuus korostuu. Toisaalta se voi myös virkistää, kiihdyttää mielikuvitusta ja parantaa ratkaisukykyä. (Leppänen 2017, 95-105)

Metsät

Monipuolinen metsäalue muodostuu erilaisista metsätyypeistä, korkeuserojen vaihtelusta, peitteisyyden ja kasvi- ja puulajien vuorottelusta sekä esimerkiksi kalliopaljastumista. Metsässä on mahdollisuus havainnoida sekä lähi- että kauko-maisemaa ja sen voi tuntea kaikin aistein. Metsän lämpötila, ilman kosteus ja valaistus eroaa tyypillisesti muusta ympäristöstä. Lisäksi juuri metsässä korostuu vuodenaikojen vaihtelu. (Leppänen 2017,88-111)

Hyvinvointia edistävällä metsäalueella kulkukelpoisuus ja selkeys on tärkeää. Hyvinvointia tuottava metsä on lähellä ja riittävän suuri. (Leppänen 2017, 90-91) Pienillä ja pirstoutuneilla metsäalueilla on vähemmän hyvinvointia edistäviä vaikutuksia. (Finel 2020, 78-79) Metsät lisäävät ymmärrystä luonnosta ja ekosysteemistä, elvyttävät, lohduttavat ja edistävät rauhan kokemusta sekä turvallisuuden tunnetta. (Leppänen 2017, 90-91) Erityispiirteenä metsissä on mahdollisuus hyödyntää luonnon hyötykasveja kuten sieniä ja marjoja. Luonnon antimien kerääminen edellyttää valppautta, ympäristön havainnointia ja se on rauhoittavaa fyysistä toimintaa. (Leppänen 2017, 116-117)

Hoidettu viher- ja virkistysalue

Hoidettu viher- ja virkistysalue, jossa on suurikokoisia puita, nurmialueita ja vähäisesti alakerroksen kasvillisuutta lisää turvallisuuden tunnetta. Toisaalta monikerroksellinen kasvillisuus lisää yksityisyyttä ja sinne on helppo vetäytyä rauhoittumaan. Monipuolinen viher- ja virkistysalue houkuttelee kävijöitä enemmän, kuin rakenteeltaan yksipuolisempi. (Finel 2020, 55) Myös alueiden siisteys ja puhtaus on tärkeää. (Leppänen 2017, 181)

Rakennetun ympäristön vehreys

Asuminen vehreällä alueella tuo iloa, tukee hyvinvointia sekä edistää toipumista. (Rappe 2019, 40) Rakennetun ympäristön vehreyttä ja viihtyisyyttä lisäävät esteettömät kulkuyhteydet, kasvipeitteiset pinnat ja haihduttava kasvillisuus, kuten pensaat, nurmikot, viherkatot- ja seinät sekä puut. (Finel 2020, 24) Katuympäristöissä puilla, muulla viherrakenteella ja valaistuksella on hyvinvointia lisäävä vaikutus. (Finel 2020, 56) Puut antavat suojaa tuulelta ja paahteelta, sitovat epäpuhtauksia ja lisäävät alueen elvyttävyyttä. (Leppänen 2017, 156)

Toiminnallinen ympäristö

Viher- ja virkistysalueilla toiminnallisuuteen kannustavia toimintoja ovat muuan muassa ulkokuntosalit, kaupunkiviljely, uimarannat, leikkipaikat ja ulkoilureitit. Toiminnallinen ympäristö kannustaa sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja tarjoaa puitteet yhteisölliselle toiminnalle. (Finel 2020, 52) Toiminnallisen ympäristön hyvinvointivaikutuksia on useita. Ne ylläpitävät toimintakykyä sekä aktivoivat ja kannustavat liikkumaan. Tyypillisesti toiminnallisen ympäristön askareet koetaan mielekkäinä ja kiinnostavina. (Leppänen 2017, 74)

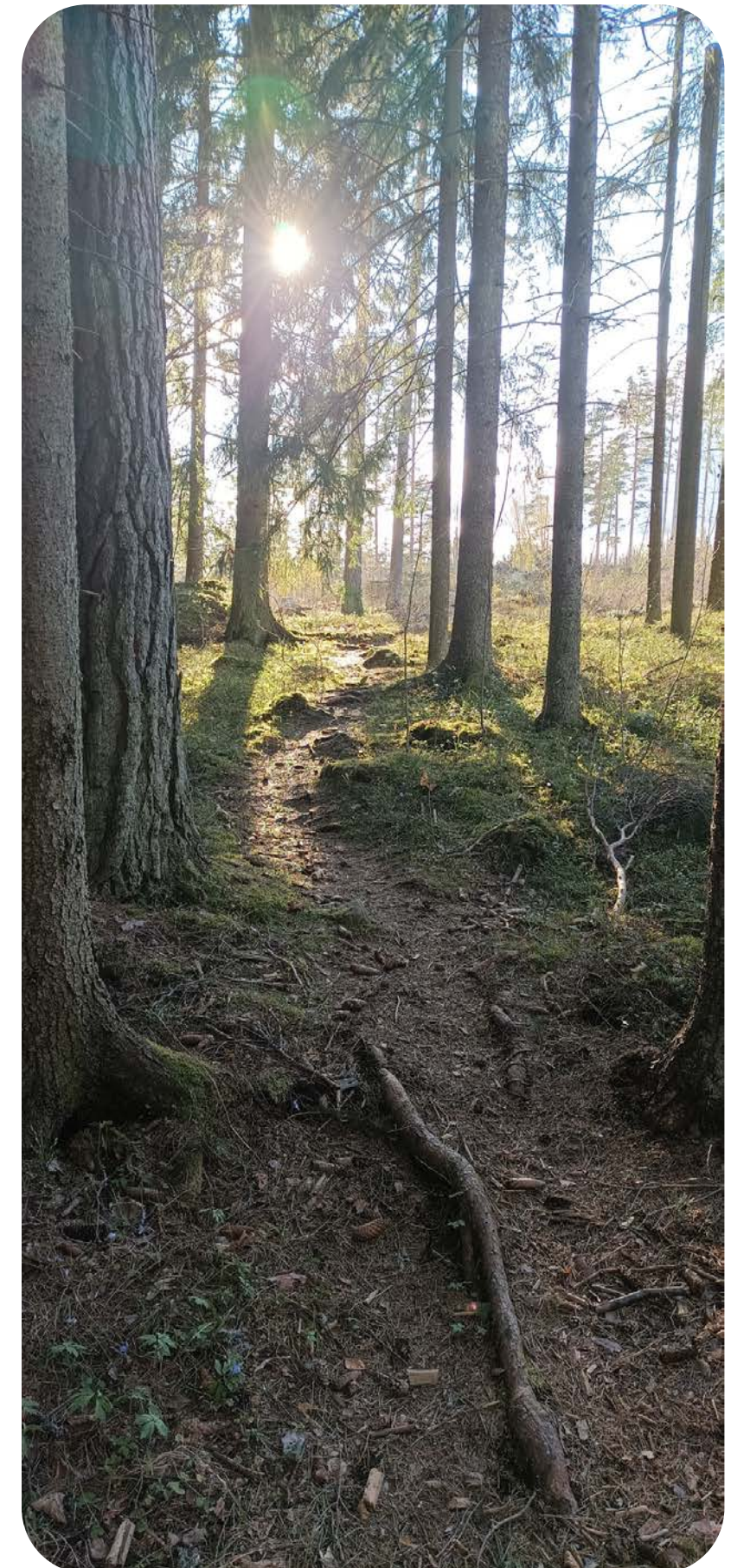
Esteettisyys

Kuten taideteoksessa, myös luonnossa sen eri elementeistä muodostuu esteettinen kokonaisuus. Valot, varjot, erilaiset muodot ja mittasuhteet ovat merkityksellisiä, niistä muodostuu maisemantila. Lähiympäristössä erityisesti puut ja vesistöt lisäävät vetovoimaa, esteettistä vaikutelmaa ja paikan elvyttävyyttä. Sitä merkittävämpi vaikutus on, mitä lähemmäksi vettä pääsee. Veselementti on täynnä eloa, heijastuksia ja säihkeitä. Se on väreilevä luonnon estetiikan malliesimerkki. (Leppänen 2017, 110-133)

Luonnon estetiikka luo mielihyvää ja rauhallisuuden tunteen, elvyttää ja lisää tyytyväisyyden tunnetta sekä vahvistaa ihmisen kykyä havaita kauneutta itsessään. Lisäksi se vähentää levottomuutta, ärtyneisyyttä, jännitystä ja ahdistusta. Kaikki kokevat viehättävyyden ja esteettisyyden eri tavoin. Monille liikkujille juuri ympäristön kauneus on tärkein ominaisuus luonnossa liikkumiseen. (Leppänen 2017, 131-134)

Suojavyöhykkeet

Vilkkaita teitä ja tuotantolaitoksia reunustavat kasvillisuusvyöhykkeet sekä muut kasvillisuusalueet lievittävät ympäristöhaittoja ja lisäävät viihtyisyyttä. (Rappe 2019, 46) Yksi merkittävä tekijä on niiden sijoittuminen, on tärkeää, ettei näe esimerkiksi melua aiheuttavaa tuotantolaitosta. (Leppänen 2017, 143) Kasvillisuusalueet voivat lieventää melun kokemusta ja luoda miellyttäviä ääniympäristöjä. (Finel 2020, 20)

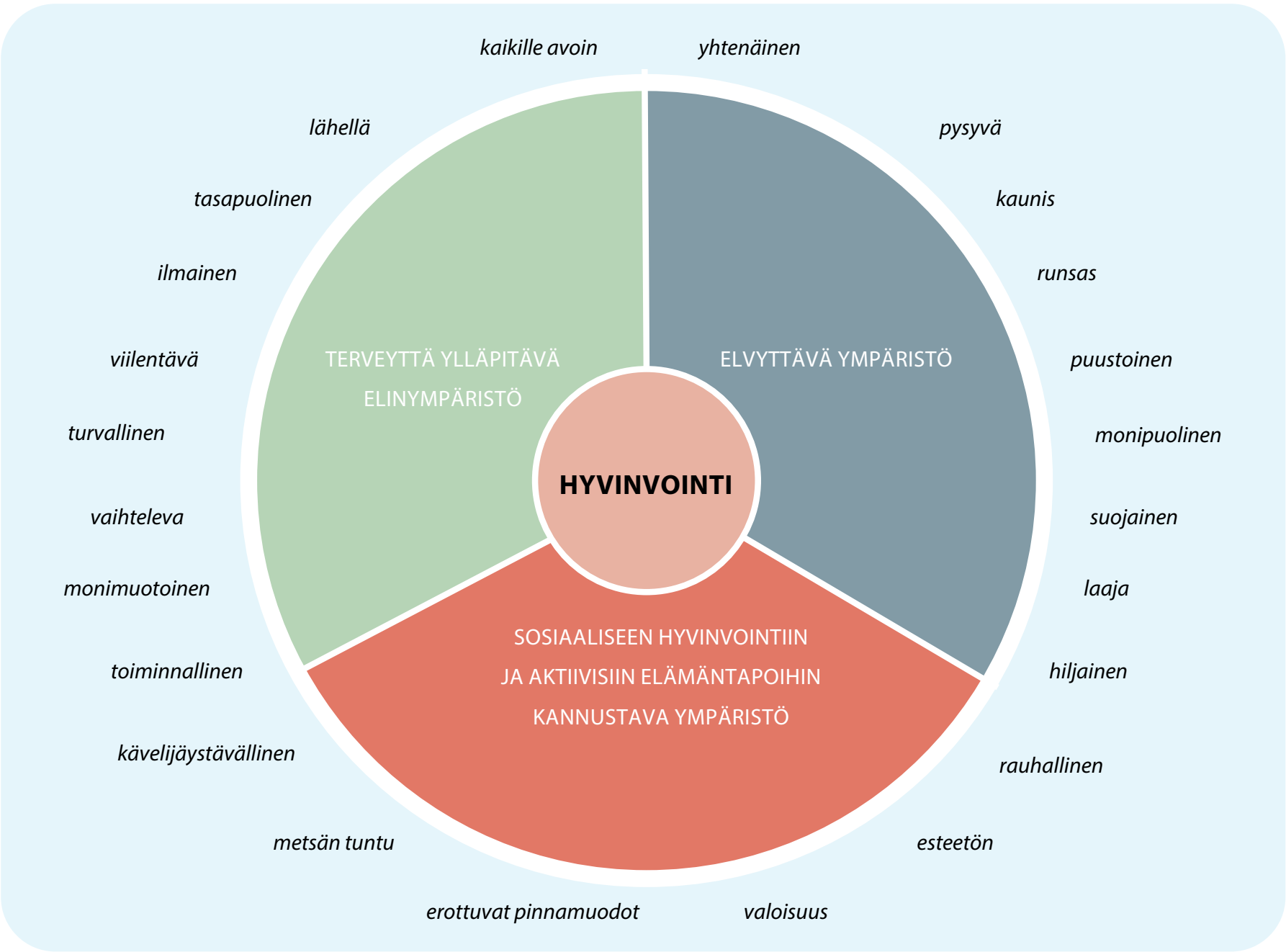

Kuva 6. Polku Länsitaajamassa Karnaistentien läheisyydessä, kevät 2023

2.3 AINEISTON SOVELLETTAVUUS

Kirjallisuuden avulla on syvennytty siihen, miten virkistysalueet lisäävät hyvinvointia, ja millainen viherverkosto ja millaiset virkistysalueet lisäävät hyvinvointia. Näiden tietojen pohjalta on tehty yhteenveto virkistysalueiden tuottamista hyvinvointivaikutuksista sekä virkistysalueiden piirteistä, joiden on havaittu edistävän ihmisten hyvinvointia.

Kerätyt tiedot auttavat arvioimaan, miten työn edetessä viherverkoston ja virkistysalueiden nykytilaa kannattaa analysoida. Lisäksi aineiston avulla pystyy yhdistämään oleelliset virkistysverkoston hyvinvointia tuottavat ominaispiirteet yleispiirteisen suunnittelun pohjaksi ja muodostamaan virkistysverkoston suunnittelulle päätavoitteet.

Kaavio 2: Yhteenveto virkistysalueiden tuottamista hyvinvointivaikutuksista sekä virkistysalueiden piirteistä, joiden on havaittu edistävän ihmisten hyvinvointia.

2.4 VIRKISTYSVERKOSTON SUUNNITTELU - REFERENSSIKOhteET

Tässä tekstin osassa perehdytään neljään erilaiseen viher- ja virkistysalueiden suunnitteluun liittyvään referenssikohteeseen. Tavoitteena on löytää keinoja viherverkoston ja virkistysalueiden tuottaman hyvinvoinnin arviointiin ja suunnittelutapoihin.

Referenssikohteiden tarkastelussa on syvennytty työn tavoitteisiin, millaista aineistoa on hyödynnetty ja miten tulokset ovat tuotettu. Lisäksi on kiinnitetty erityistä huomiota, millaista aineistoa suunnittelussa on hyödynnetty ja miten aineistoja on luokiteltu.

2.4.1 ALUEELLINEN VIHERRKERROIN 2.0

Yleisesittely:

Alueellinen viherkerroin 2.0 liittyy Ruotsin valtion rahoittamaan C/O City tutkimus- ja kehityshankkeeseen ja sitä on sovellettu Suomen olosuhteisiin Virtuaalivihreä –hankkeen yhteydessä. Julkaisun sovittaminen suomalaiseen kontekstiin, ja sen suomenkielinen versio on valmistunut 2020. (C/O city 2020, 2)

Tarkoitus:

Alueellinen viherkerroin 2.0 on ekosysteemipalveluihin perustuva suunnittelutyökalu, jota voidaan hyödyntää eri suunnittelutasoilla, kuten asema- tai yleiskaavoissa. Suunnittelutyökalun avulla huomioidaan kaupunkien ekosysteemipalvelut maankäytön suunnittelussa ja rakentamisessa. Alueellinen viherkerroin kannustaa luomaan monitoiminnallisia viheralueita ja se vahvistaa viheralueiden roolia kaupunkisuunnittelussa. Työkalun avulla voidaan käsitellä samanaikaisesti monia tärkeitä kaupunkisuunnittelussa esiin nousevia kysymyksiä ja se edistää eri sektoreiden välistä yhteistyötä.

Ekosysteemipalvelut- käsite kuvaa niitä ekosysteemin toimintoja, jotka ovat tavalla tai toisella hyödyllisiä ihmiselle, ja jotka ylläpitävät sekä parantavat elinolosuhteitamme ja hyvinvointiamme. (C/O city 2020, 8-10)

Menetelmä:

Alueellinen viherkerroin 2.0 on Ruotsissa kehitetyn Grönytefactor for Allmän Platsmark- työkalun versio. Työkalun perusajatuksena on, että alueen viher- ja vesialueet tunnistetaan ja niiden tuottamat ekosysteemipalvelut arvioidaan. Ekosysteemipalvelujen eri arvoja kutsutaan elementeiksi.

Viher- ja vesialueet voivat sisältää useita eri elementtejä, ja alueet saavat pisteitä sisältämiensä elementtien määrän ja pinta-alan perusteella. Tämän jälkeen kaikki viher- ja vesialueet lasketaan yhteen ja jaetaan alueen kokonaispinta-alalla.

Työkalu tuottaa sitä korkeammat pisteet, mitä enemmän ekosysteemipalveluja viher- ja vesialueet pystyvät tuottamaan. Mitä suurempi alue on, sitä todennäköisemmin se on monitoiminnallinen eli tuottaa useita ekosysteemipalveluja, jotka yhdessä tuottavat korkeamman viherkerroin arvon.

Viherkerroinarvo on alueen viher- ja vesialueiden laadun ja määrän yhteistulos. Korkea viherkerroinarvo tarkoittaa, että alue tuottaa monia ekosysteemipalveluja. Pääsääntöisesti olemassa olevat ja säilytettävät elementit saavat pisteytyksessä korkeamman painoarvon ja pisteet. (C/O city 2020, 7)

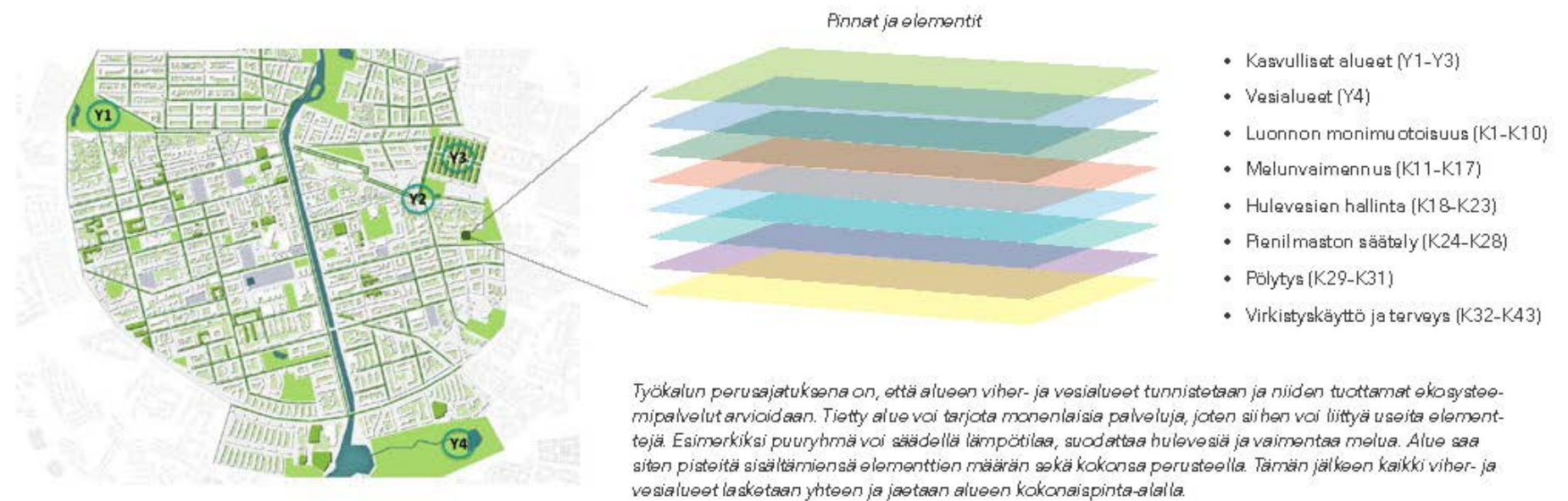
Aineisto:

Vesi- ja viheralueet ja/tai niiden osat on luokiteltu ekosysteemipalveluja tuottaviin elementteihin. Ekosysteemipalvelut jaetaan tavallisesti tuotantopalveluihin, tuki- ja säätelypalveluihin sekä kulttuuripalveluihin.

Tuottavat palvelut ovat jaettu ruoantuotantoon, makeaan veteen, raaka-aineisiin ja energiaan. Tukevat palvelut sisältävät luonnon monimuotoisuuden, ekologisen vuorovaikutukset, maaperän hedelmällisyyden säilyttämisen sekä elinympäristöt. Säätelypalvelut sisältävät ilmanlaadun, melunvaimennuksen, äärisäät, vedenpuhdistuksen, ilmastomuutokseen sopeutumisen sekä pölytyksen. Kulttuurisiin palveluihin sisältyvät terveys, aistielämykset, sosiaaliset vaikutukset, luontokasvatus, symboliikka ja hengellisyys. Kulttuurisissa palveluissa on hyödynnetty seuraavaa luokitusta:

- runsaslajinen luontoalue
- metsäntunnun kannalta tärkeä alue
- vihreä kaupunkiympäristö
- kulttuurihistoriallinen viherympäristö
- erityisen arvokkaat puut sekä luonto- ja kulttuurikohteet
- muut kaupunkikuvan kannalta arvokkaat puut ja luontoelementit
- monipuolinen uusi viher- ja vesialue
- näyttävä kukkiva kasvillisuus
- viljely ja/tai eläinten pito
- pitkät ja yhtenäiset vihreät kävelyreitit
- erilaisille toiminnoille varatut luonto- ja puistoalueet
- rauhalliset alueet

(C/O city 2020, 17-51)

Kuvaote: Alueellinen viherkerroin 2.0 työkalun ekosysteemipalveluiden arviointimenetelmän visualisointi. (C/O city 2020, 10)

Tulokset:

Työkalun avulla tulokseksi saadaan aluekohtainen viherkerroin. Alueellisen viherkerroin arvo on suhteutettava alueen olosuhteisiin ja suunnittelukohteeseen. Tavoitteellinen viherkerroin arvo voidaan määrittää suunnittelukohteen olosuhteiden ja tarpeiden perusteella yhteistyössä eri asiantuntijoiden kesken. Tavoitteena tulee aina kuitenkin olla yhtenäinen viherhakenne, jolloin ekosysteemipalvelut kattavat laajemman alueen.

Alueellinen viherkerroin 2.0 - työkalun yhteydessä ei ole määritetty yleisiä viherkerroin ohjearvoja. Erilaisille alueille tulisi määrittää omat ohjearvosuositukset. (C/O city 2020, 10)

Esitystapa:

Tulokset voidaan esittää graafisessa muodossa karttoina ja numeerisesti taulukkomuodossa. Alueellinen viherkerroin raportissa ei ole esimerkkiä karttaesityksestä. Esitystapa on sovellettavissa tarpeen mukaan. (C/O city 2020)

2.4.2 BERLIININ KAUPUNKIMAISEMASTRATEGIA

Yleisesittely:

Berliinin kaupunkimaisemastrategia on valmistunut vuonna 2014. Kaupunkimaisemastrategian tavoitteena on kehittää kaupungin viheralueita, ja mm. edistää asukkaiden elämänlaatua ja syventää kaupungin identiteettiä viheralueiden ja rakenteen keinoin. (Berlin stad 2014, 3)

Tarkoitus:

Kaupunkimaisemastrategian avulla pyritään vastaamaan tulevaisuuden kaupunkikehityksen haasteisiin. Berliini on kasvava kaupunki ja yhtenä haasteena on vehreyden säilyttäminen, täydennysrakentaminen sekä alueiden profilointi. Virkistysalueiden on tunnistettu olevan arvokas voimavara, jotka parantavat elämänlaatua. Virkistysalueiden avulla voidaan syventää ja parantaa kaupungin imagoa, vastata ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin, väestörakenteen muutoksiin sekä kulttuurisen monimuotoisuuden haasteisiin. Virkistysalueita halutaan kehittää niiden tuottamien sosiaalisten hyötyjen näkökulmasta ja ympäristöarvojen pohjalta niin, että ne luovat edellytykset terveelliselle ympäristölle. (Berlin stad 2014, 7)

Kaupunkimaisemastrategiassa luodaan tulevaisuuden haasteisiin vastaava kaupunkikonsepti, jossa viheralueilla on tärkeä rooli. Virkistysalueiden huomioimisen lisäksi, työ edistää kaupunkikehityksessä sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia tavoitteita. Lisäksi se vastaa kaupungin erilaisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. (Berlin stad 2014, 7)

Berliinin kaupunkimaisemastrategian tavoitteena on yhdistää viheralueiden suunnittelu kaupungin muihin strategioihin. Jatkotyönä laaditaan viheralueiden kunnostus- ja profilointiohjelma. Strategian toteutuminen edellyttää monialaista yhteistyötä ja sitoutumista. Kaupunkimaisemastrategialla on kolme tavoiteaikaa; 2017, 2030 ja 2050. Aikataulutavoitteet linkittyvät kaupunkikehityksen muihin tavoitteisiin sekä ilmastotavoitteisiin. (Berlin stad 2014, 10)

Menetelmä:

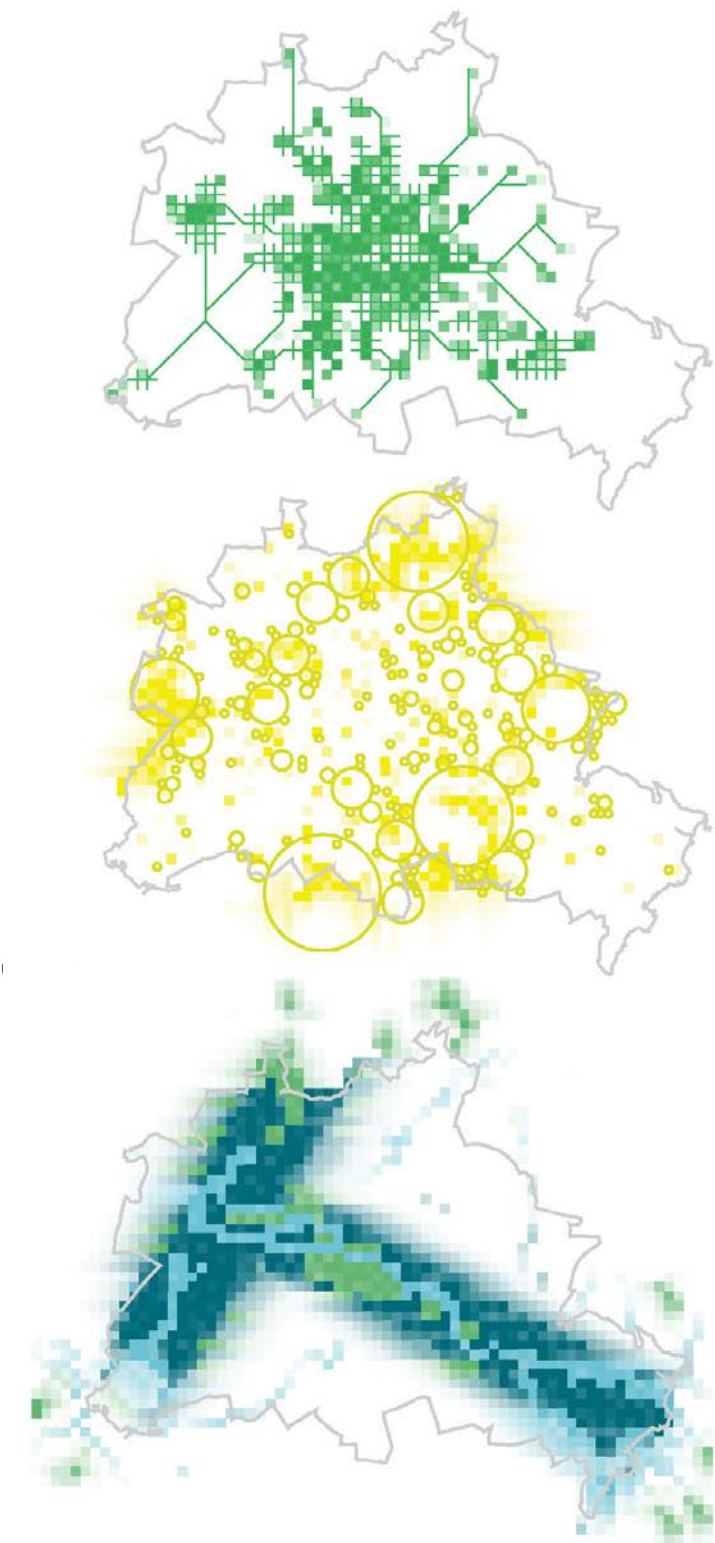
Kaupunkimaisemastrategia on yleispiirteinen kehittämissuunnitelma. Strategian laadinta on edellyttänyt asioiden yleistämistä ja monia aihepiirejä on yhdistetty. Strategisen suunnittelun avulla on tunnistettu keskeiset tulevaisuuden tavoitteet ja painopisteet. (Berlin stad 2014, 7)

Työn alkuvaiheessa monialainen työryhmä on asettanut kaupunkimaisemastrategialle tavoitteet, mitkä ovat täsmentyneet työn edetessä. Työssä on käyty läpi lähivuosien megatrendit ja koottu ne kolmen eri teeman alle. Lisäksi työ sisältää tiivistyksen kansainvälisistä referensseistä sekä monipuolisen vuorovaikutuksen asukkaiden ja erilaisten yhteisöjen kanssa. (Berlin stad 2014, 7)

Tämän vaiheen jälkeen on koottu yhteen Berliinin viheralueita koskevat strategiat, ohjelmat sekä muut hankkeet, ja tunnistettu tarve yhteen sovittaa niiden tavoitteet. (Berlin stad 2014, 39)

Työssä on kartoitettu alueen lähtötiedot ja virkistysalueiden olosuhteet. Virkistysalueilla ja kaupunkivihrellä on tunnistettu olevan merkitystä koko kaupunkiympäristölle ja muun muassa asukkaiden hyvinvoinnille ja kulttuurille. (Berlin stad 2014, 13)

Seuraavassa työvaiheessa on hyödynnetty monipuolista paikatietoa viheralueiden teemoituksessa ja konseptoinnissa. Konseptissa suunnittelualueen kaupunkivihreän tavoitteet ovat jaettu kolmeen teemaan; kaunis kaupunki, tuottava maisema ja kaupunkiluonto. Jokaiselle teemalle on laadittu konseptikartta. Konseptikartoissa on yhdistetty valikoidun luokittelun pohjalta lähtötilannetiedot sekä kehitettävät alueet, ja niiden yhdistelmänä on saatu esiin kyseisen teeman yleispiirteinen tulevaisuuden tavoitetila eli konsepti. Konseptille on asetettu monipuoliset asukkaita ja kaupunkia edistävät tavoitteet. (Berlin stad 2014, 40)

Kuvaote: Berliinin kaupunkimaisemastrategian konseptikartat. Ylhäällä Kaunis Berliini -kartta, keskellä Tuottava maisema -kartta ja alhaalla Kaupunkiluonto -kartta. (Berlin stad 2014, 41)

Aineisto:

Kaupunkimaisemastrategian laadinnassa on hyödynnetty lukuisia paikkatietoon pohjautuvia aineistoja, ja tulokset ovat esitetty yleispiirteisesti. Kaupungin paikkatietoaineisto on monipuolinen, konseptien laadinnassa paikkatietoaineistojen vertailu ja yhteensovittaminen on ollut keskeinen osa suunnitteluprosessia. (Berlin stad 2014, 14)

Paikkatietoaineistoja on luokiteltu lukuisin eri tavoin. Viheralueiden identiteettiä ja luonnetta on analysoitu luokittelemalla niitä. Esimerkiksi sosiaaliin kohtaamisiin kannustavat viheralueet ovat luokiteltu muun muassa rentoutumiseen, kävelyyn, urheiluun, ystävien kohtaamiseen ja grillaamiseen soveltuvina alueina. (Berlin stad 2014, 14)

Työssä on huomioitu viheralueet myös sosiaalisena ja yhteiskunnallisena osana kaupunkia. Tämän teeman osalta alueita on luokiteltu muun muassa historiallisten puistojen ja sotahistoriaa ilmentävien alueiden näkökulmasta. (Berlin stad 2014, 14)

Tulokset:

Berliinin kaupunkimaisemastrategian tulokset ovat saatu asiantuntija- ja asukastyö ja paikkatietoanalyysien tuloksena. Strategian tuloksena on asetettu viheralueille ja kaupunkivihreälle tavoitteet. Tavoitteet ovat esitetty sanallisessa muodossa kolmessa eri teemassa; kaunis Berliini, tuottava maisema ja urbaani luonto. Jokaisessa teemassa on sanallisia mittareita, joiden avulla voidaan seurata teeman kehittymistä. (Berlin stad 2014, 44)

Kaunis Berliini:

Tavoitteena on mm. viihtyisän kaupungin toteutuminen ja liikkumiskäyttämisen muutos. Tavoitteena on muuttaa kadut asukkaiden yhteiseksi vehreiksi alueiksi ja parantaa asukkaiden hyvinvointia julkisissa ulkotiloissa. Tavoitteena on, että asukkaat voivat nauttia kaupungista ja sen monipuolisesta virkistysverkostosta. (Berlin stad 2014, 46)

Kauniin Berliinin teeman keskeiset kehittämistavoitteina ovat tärkeiden puistojen kehittäminen, lämpösaarekeilmiön haitallisten vaikutusten vähentäminen sekä kaupungin 20:n päävirkistysreitin ja muiden keskeisten reittien kehittäminen. Tavoitteena on vahvistaa sosiaalista tasa-arvoa ja parantaa julkista virkistysverkostoa erityisesti alueilla, missä on sosiaalisia ongelmia sekä lisätä Berliinin alakeskusten ja historiallisten kaupunkikeskustojen viihtyisyyttä. (Berlin stad 2014, 46)

Tuottava maisema

Tavoitteena on, että kaupunki ja muut yhteisöt voivat tarjota asukkaille virkistys- ja viheralueita viljelykäyttöön sekä vahvistaa Berliinin kaupungin identiteettiä, jossa kaupunki ja maaseutu yhdistyvät. Erityisen tärkeää on, että asukkaat, jotka ovat sosiaalisesti heikomassa asemassa voivat hyödyntää alueita. Tuottavan maiseman mallin aktiivisina toimijoina ovat asukkaat, jotka hyödyntävät kaupungin julkisia ulkotiloja, ja muuttavat ja muokkaavat kaupunkia. (Berlin stad 2014, 53)

Tuottavan maiseman keskeisinä kehittämistavoitteina on lisätä siirtolapuutarhoja ja luontoon sijoittuvia oppimisympäristöjä sekä tukea yhteisöllisten puutarhojen syntymistä. Lisäksi tavoitteena on lisätä virkistysalueilla tapahtuvaa kulttuuritoimintaa ja hyödyntää paremmin potentiaalisia kaupunkitiloja, joilla ei tällä hetkellä ole selkeää käyttötarkoitusta. (Berlin stad 2014, 53)

Urbaani luonto

Tavoitteena on lisätä ja säilyttää kaupunkiluontoa sekä vastata ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin. Keskeisenä tavoitteena on vahvistaa kaupungin niin sanottua villiä luontoa ja sallia suunnittelematon ja huolimaton kaupunkiluonto. Tavoitteena on myös vahvistaa laajojen metsä- ja vesialueiden kehittämistä virkistys- ja retkeilyalueina, vesialueiden virkistyskäyttö sekä hulevesien käsittely. (Berlin stad 2014, 61)

Esitystapa:

Tulokset ovat esitetty konseptikarttojen avulla, mitkä muistuttavat ruutuaineistoihin pohjautuvia suunnitelmia. Lopullinen strategia on esitetty hyvin yleispiirteisenä ruutukarttana. (Berlin stad 2014, 80)

2.4.3 GÖTEBORGIN VIHERSTRATEGIA

Yleisesittely:

Göteborgin viherstrategia on valmistunut vuonna 2014. Viherstrategian tavoitteena on yhteen sovittaa täydentyvän kaupunkirakenteen ja kaupunkivihreän säilymisen haasteet. (Göteborg stad 2014, 6)

Tarkoitus:

Kaupungin kehittyessä ja kasvaessa tavoitteena kehittää yhtenäisen ja kestävä kaupunki. Viherstrategiassa asetetaan tavoitteet kaupunkivihreän kehitykselle ja säilyttämiselle tiivistyvän kaupungin haasteet huomioon ottaen. Kaupunkivihreän kehittämisen ja säilyttämisen tavoitteet ovat asetettu sosiaalisesta ja ekologisesta näkökulmasta. (Göteborg stad 2014, 6)

Tarkoituksena on, että Göteborgin viherstrategia ohjaa kaupungin suunnittelua ja investointeja. Vihreä strategia koskee yleisesti saavutettavia viheralueita, esimerkiksi puistoja, luonnonalueita ja muut julkiset paikat, jotka ovat kunnan hallinnassa. (Göteborg stad 2014, 6)

Viherstrategialle on asetettu selkeät tavoitteet sekä sosiaalisesta että ekologisesta näkökulmasta. Sosiaalista hyvinvointia edistävänä tavoitteena on tiivis ja vihreä kaupunki, jossa yleiset alueet edistävät monipuolista ja terveellistä kaupunkielämää. Monipuolisessa ja terveellisessä kaupungissa on puistot ja luontokohteet ovat lähellä asukkaita. Göteborgin puistoalueet rakentuvat pienistä puistoalueista, kaupunkipuistoista ja suuremmista luonto- ja virkistysalueista. (Göteborg stad 2014, 28)

Menetelmä:

Viherstrategian taustatyönä on koottu yhteenveto kaupungin muista strategioista ja suunnitelmasta, ja pyritty ottamaan niiden keskeinen sisältö osaksi työn tavoitteita. Lisäksi on koottu perustiedot alueen ympäristöstä ja luonnon olosuhteista sekä perehdytty kaupungin rakentumisen historiaan. (Göteborg stad 2014, 12)

Tavoitteiden laadinnassa on otettu huomioon tärkeät kehityskohteet ja suunnitelmat, muut strategiat ja lähtötiedot alueen olosuhteista. Näin viherstrategian kehittämisteemat ovat muodostuneet. (Göteborg stad 2014, 26)

Aineisto:

Viherstrategian laadinnassa on kartoitettu muun muassa rakentamiseen osoitetut alueet sekä päätiet, arvokkaat luontokohteet, ranta-, puisto- ja luontoalueet. Viherverkoston osa-alueita on tarkasteltu erityisesti saavutettavuuden näkökulmasta. (Göteborg stad 2014, 18)

Puistojen ja luontoalueiden saavutettavuutta analysoitaessa puistot on luokiteltu saavutettavuuden mukaan asuinalueiden puistoiksi, lähipuistoiksi, suuriin kaupunkipuistoihin ja laajoihin retkeily- ja virkistysalueisiin. Eri puistoluokille on määritelty tavoite-etäisyydet ja laatukriteerit. (Göteborg stad 2014, 71)

Tulokset:

Viherstrategian tulokset osoittavat, että ylikunnalliset ja laajat viheryhteydet ulottuvat kaupungin reuna-alueilta kohti keskustaa. Laajat viheryhteydet ovat helposti saavutettavissa, mutta niiden haasteena ovat muun muassa suurien liikennealueiden aiheuttamat katkokset. Laajojen viheryhteyksien erilaisten ominaispiirteiden vuoksi, kaupunginosilla on erilaiset identiteetit. Tavoitteena vahvistaa kunkin omaa identiteettiä sekä yhdistää laajoja viheralueita toisiinsa. (Göteborg stad

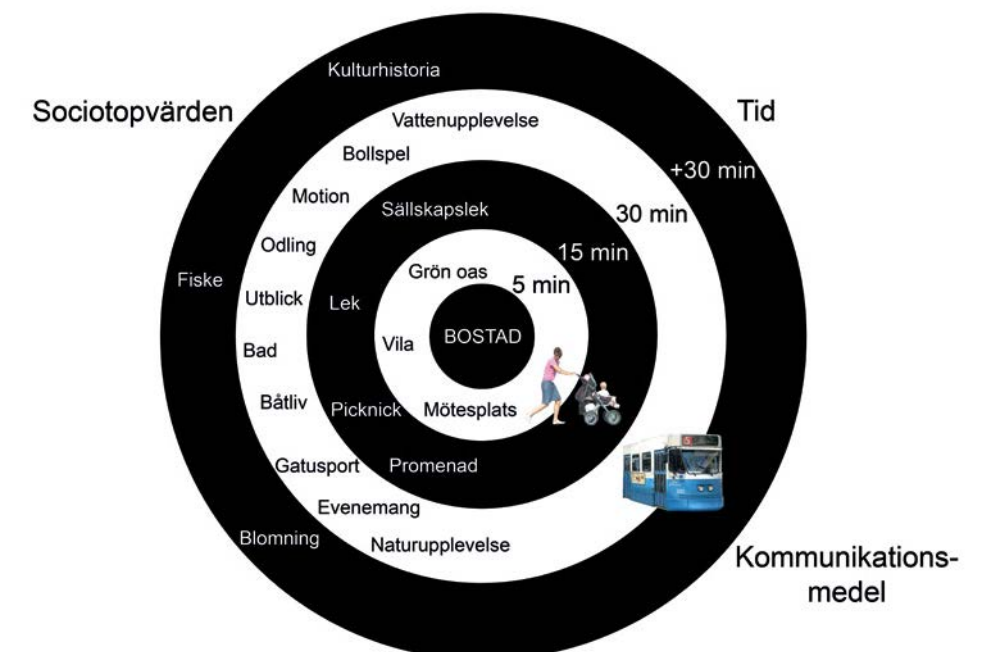
2014, 37-54)

Puistojen ja luontoalueiden paremman saavutettavuuden tavoitteena on, että puistot jakautuvat kaupungin kaikkiin osiin ja kaupunkilaisten on helppo päästä alueille. Viheralueiden tulee olla 300 metrin säteellä kodeista, työpaikoista ja kouluista. (Göteborg stad 2014, 37-54)

Puistoalueiden kokonaismäärän tulee olla riittävän suuri, jotta voidaan kattaa asukkaiden ja matkailijoiden virkistystarpeet. Puistoalueiden tilan tarve vaihtelee sen mukaan, kuinka monta ihmistä lähistöllä asuu ja ketkä vierailevat alueella, miltä maasto näyttää ja mitä toimintoja alueelle on tarkoitus sijoittaa. Viheralueiden neliömäärä henkilöä kohden tulee harkita tapauskohtaisesti. (Göteborg stad 2014, 37-54)

Esitystapa:

Göteborgin viherstrategia on esitetty havainnollisen karttaesityksen avulla. Kartassa on kuvattu laajat ylikunnalliset virkistysalueet sekä -yhteydet, kaupungin keskeiset puistoalueet, siniverkoston keskeiset yhteydet sekä yhteystarpeet. (Göteborg stad 2014, 79)

Kuvaote: Göteborgin viherstrategian sosiaalista hyvinvointia edistävät tavoitteet. Kaaviossa esitetyt ajat kuvaavat sitä, kuinka nopeasti erilaiset virkistysarvot tulisi kodista saavuttaa. (Göteborg stad 2014, 29)

2.4.4 BRYSSSELIN KAUPUNKIVIHREÄN LAATU JA SAAVUTETTAVUUS

Yleisesittely:

Tutkimus kaupunkivihreän laadusta ja saavutettavuudesta on julkaistu vuonna 2017. Tutkimuksen kohdealueena Brysselin kaupunki. (Stenssen 2017, 328)

Tarkoitus:

Tutkimuksen tavoitteena on ollut kehittää paikkatietoanalyysiin perustuva viheralueiden arviointi- ja suunnittelutyökalu. Työkalun avulla pyritään vastaamaan viheralueiden suunnittelun ja kaupungistumisen haasteisiin. (Stenssen 2017, 328)

Viheralueiden analyysissä huomioidaan ympäristön laatutekijät ja hyödynnetään ekosysteemipalveluihin pohjautuvaa arviointia sekä analysoidaan viheralueiden läheisyyttä. Viheralueiden laatutekijöissä on huomioitu terveyttä ylläpitäviä ja edistäviä arvoja. (Stenssen 2017, 328)

Työkalua voidaan käyttää laajemminkin kestävässä kaupunkisuunnittelussa ja tutkimuksessa, sitä voidaan hyödyntää kaupungin päätöksenteossa ja erilaisten skenaarioiden laadinnassa sekä viheralueiden tuottamien ekosysteemipalvelujen seurannassa. Tutkimuksen odotetaan lisäävän tieteellistä perustaa viheralueiden suunnitteluun. (Stenssen 2017, 328)

Menetelmä:

Analyysi viheralueiden laajuudesta ja saavutettavuudesta tehdään paikkatietoaineistojen ja -ohjelman avulla. Paikkatieto-ohjelmaan kootaan asuin- ja viheralueiden rajaukset, mitkä sisältävät myös viheralueiden laadulliset tiedot. (Stenssen 2017, 330)

Paikkatietoanalyysin avulla arvioidaan viheralueiden saavutettavuutta. Viheralueiden saavutettavuutta tarkastellaan asuinkortteleiden ja viheraluiden välisellä etäisyydellä sekä väestötietojen avulla. Tulokset saadaan kyseiset paikkatietoaineistoja yhdistämällä. (Stenssen 2017, 330)

Kun saavutettavuusanalyysin tietoihin yhdistettiin viheralueiden laatutiedot, pystytään arvioimaan objektiivisesti viheralueiden tilaa. (Stenssen 2017, 330)

Aineisto:

Viheralueiden laadun arvioinnissa on hyödynnetty myös hyvinvointiin vaikuttavia ominaisuuksia. Hyvinvointiin vaikuttavilla ominaisuuksilla on erilaisia painoarvoja, mitkä huomioidaan paikkatietoanalyysissä. Viheralueiden laadullisissa tiedoissa on luonnon olosuhteisiin liittyviä arvoja kuten luontoarvoja, alueiden kokoa ja hiljaisuutta. Sen lisäksi laadulliset arvot pohjautuvat osittain asukaskyselyiden tuloksiin, missä on arvioitu viheralueiden puhtautta ja hoitoa, käytettävyyttä ja turvallisuuden kokemusta. (Stenssen 2017, 338)

Lisäksi viheralueita on luokiteltu viheralueiden koon perusteella sekä arvioitu niiden sijoittumista kaupunkirakenteessa. Viheralueet kaupunkirakenteessa on luokiteltu seuraavasti: asuinaluevihreä, naapurustovihreä, korttelivihreä, kaupunginosavihreä, kaupunkivihreä, aluevihreä ja suurkaupunkivihreä. (Stenssen 2017, 338)

Tulokset:

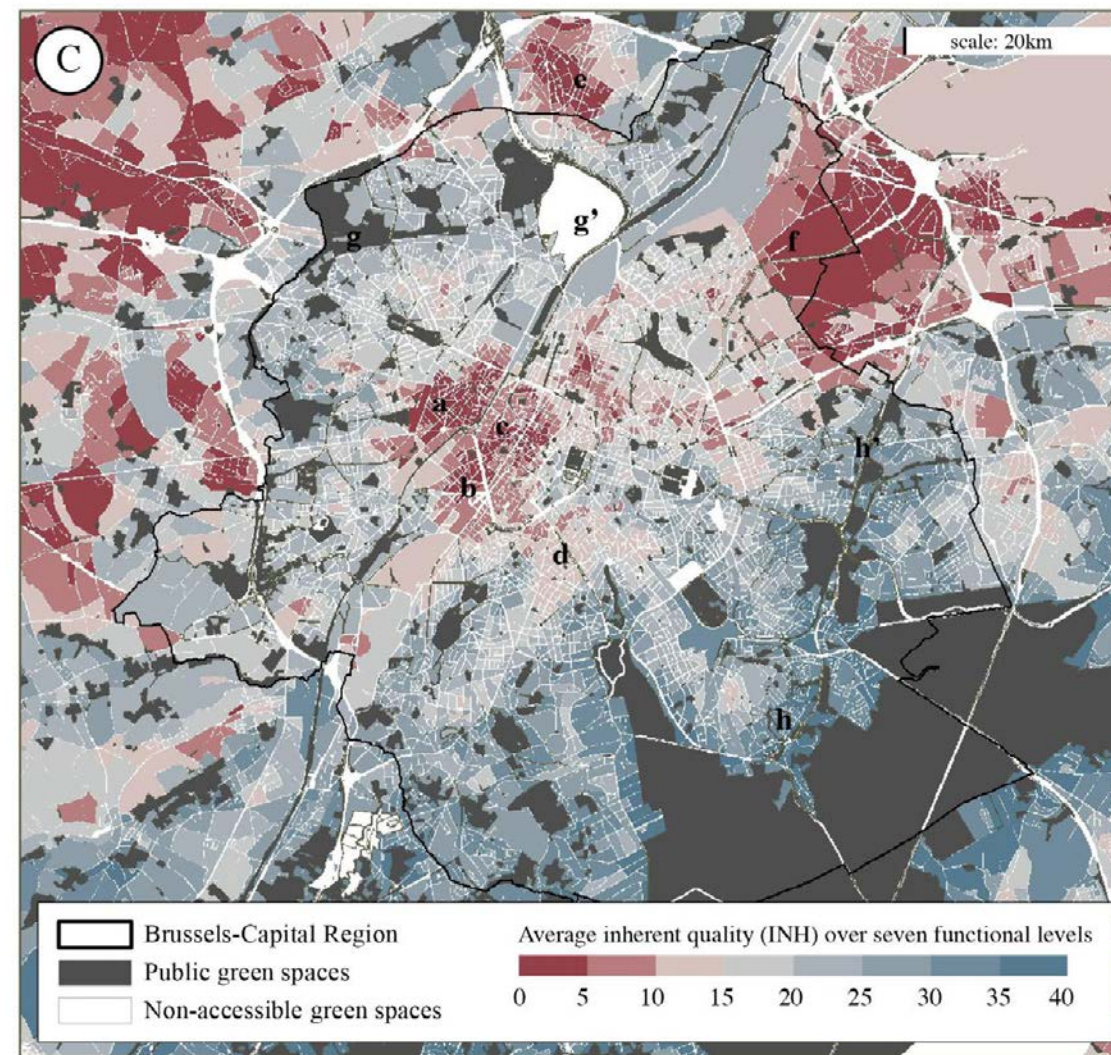
Brysselin viheralueiden tarkastelussa kävi ilmi, että kaupungin reuna-alueilla viheralueiden saavutettavuus on hyvä ja viheralueiden arvioidaan olevan erittäin laadukkaita. Kaupungin keskiosassa pääsy viheralueille on huono ja viheralueet ovat laadultaan heikompia. (Stenssen 2017, 338)

Asuinalueiden läheisyydessä sijaitsevien puistojen ja kaupungin laajempien puistojen saavutettavuus on heikko. Tulevaisuudessa, kaupungin tiivistyessä ja kehittyessä, juuri asuinalueilla tai niiden läheisyydessä olevia puistoalueita sekä yleisiä kaupunkipuistoja tulisi lisätä. Analyysin avulla voidaan havaita puutteita, mihin tulevaisuudessa uuden kaupunkivihreän kehittäminen on tärkeää. Näiden viheralueiden kehittäminen on haaste tiivistyvän kaupungin kehittyessä. (Stenssen 2017, 338)

Kaupungin alueelta tunnistettiin muutama laaja viheralue, jonka kehittäminen ja laajentaminen parantaa kaupungin viheralueiden laatua ja saavutettavuutta. Alueilla, joilla viheralueet ovat heikosti saavutettavia edellytetään innovatiivista kaupunkisuunnittelua ja vihreän infrastruktuurin monipuolista kehittämistä. (Stenssen 2017, 338)

Esitystapa:

Tutkimuksessa on esitetty kaupunkirakenteeseen sijoittuvat viheralueet kartoilla, mikä havainnollistaa ja helpottaa asian ymmärtämistä. Tutkimuksen tulokset on esitetty erilaisten analyysikarttojen avulla. Karttoihin on yhdistetty tietoa viheralueiden laadusta ja saavutettavuudesta. (Stenssen 2017, 337)

Karttaote: Kartta kuvastaa viheralueiden saavutettavuutta asuinkortteleista. Asuinkorttelit ovat osoitettu liukuvärillä sinisestä punaiseen. Mitä sinisempi asuinkortteli on, sitä monipuolisempia ja lähempänä virkistysalueet ovat. (Stenssen 2017, 337)

2.5 REFERENSSIKOhteiden SOVELLETTA- VUUS

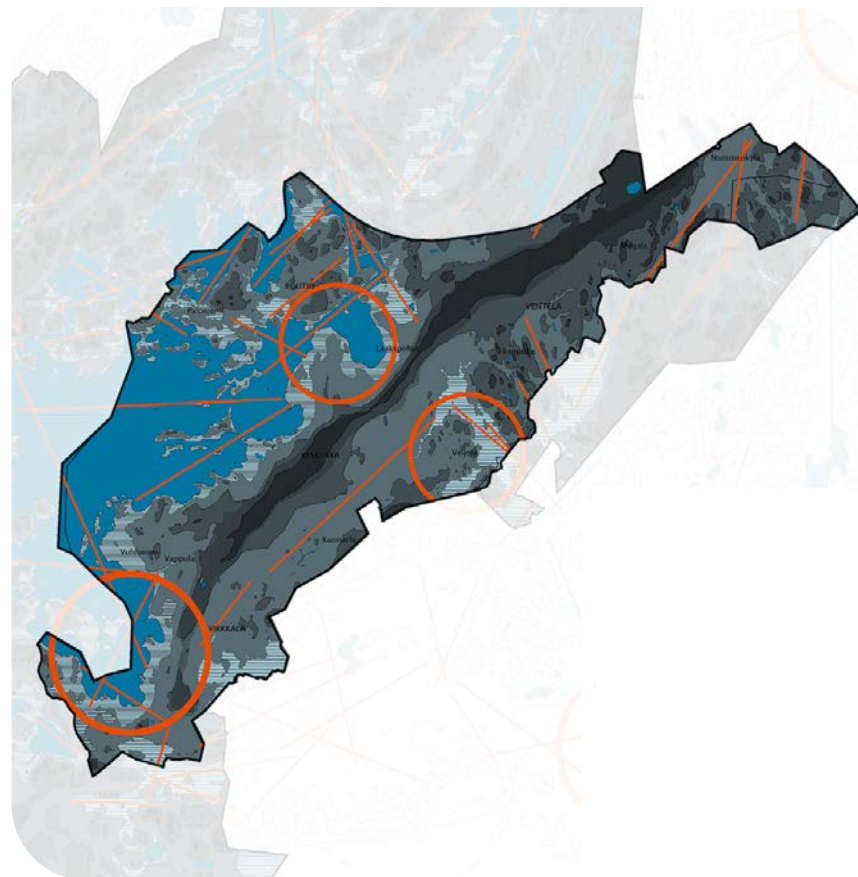
Referenssikohteiden avulla on saatu vahvistusta sille, mikä on oleellista virkistysverkoston kehittämisen näkökulmasta ja millä tavoin asukkaiden hyvinvointia voidaan edistää viher- ja virkistysalueiden suunnittelun keinoin. Virkistysverkosto on yhdyskuntarakenteen kaikissa käytettävissä olevista viher- ja virkistysalueista ja yleisistä alueista sekä niiden välisistä virkistystä palvelevista kulkuyhteyksistä muodostuva verkosto. (Suomen ympäristökeskus 2013, 27)

Virkistysverkoston suunnitteluun vaikuttaa monet muutkin tekijät, kuin pelkästään viher- ja virkistysalueet. Alueellisen viherkerroin 2.0 – suunnittelutyökalussa keskitytään erilaisten kasvullisten alueiden ominaisuuksiin ja painotuksiin. Berliinin kaupunkimaisemastrategiassa on tunnistettu kaupunginosien sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haasteita ja pyritty vastaamaan niihin viher- ja virkistysalueiden sekä muiden kasvullisten alueiden suunnittelulla sekä kulttuuriympäristön ominaispiirteitä vahvistamalla. Strategisessa suunnitelmassa on pyritty kohdentamaan kehittämistoimet asukkaiden ja kaupunginosien tarpeet huomioiden.

Göteborgin viherstrategian tavoitteet asettavat koko kaupungin viher- ja virkistysverkoston tasavertaiseen asemaan. Sosiaalista hyvinvointia edistävät tavoitteet ovat selkeät ja konkreettiset. Esimerkiksi kodin läheisyydessä tietyt toiminnot tulisi olla 5-30 minuutin etäisyydellä. Viherstrategian suositukset ottavat välillisesti kantaa myös kaupungin rakentumiseen. Brysselin kaupunkivihreän tarkastelussa näkökulma on samantyyppinen kuin Göteborgin viherstrategiassa. Kaupungin puistoalueiden luokittelun yhtenä perusteena on asuinalueiden läheisyys.

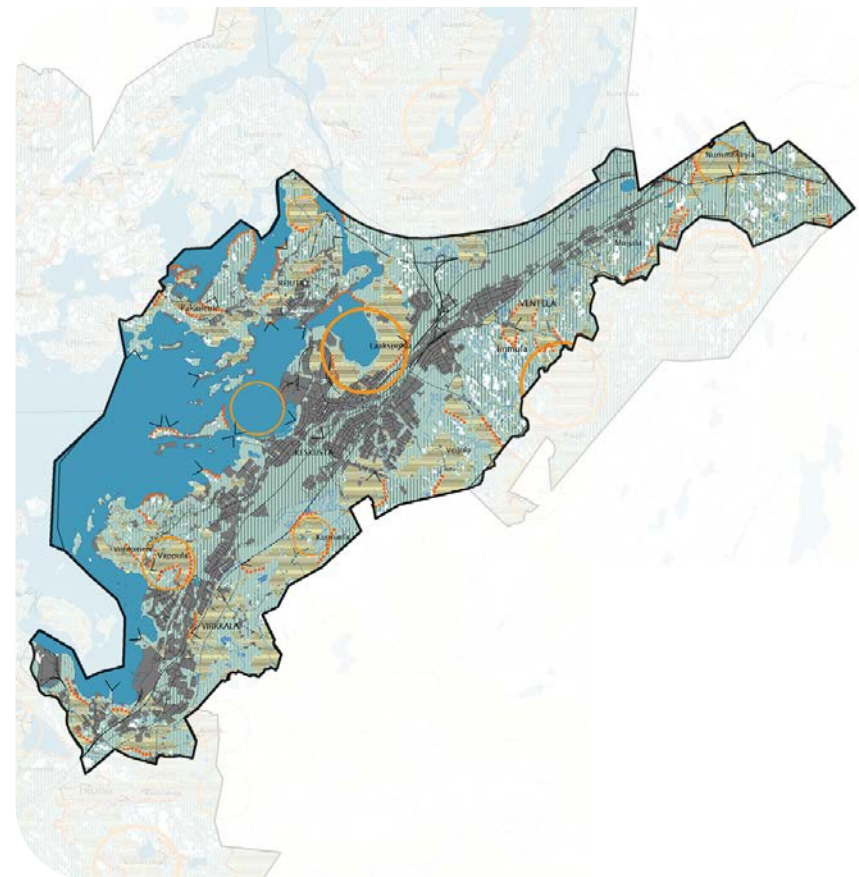
Virkistysalueiden ryhmittely hyvinvoinnin näkökulmasta on herättänyt paljon ajatuksia. Alueellinen viherkerroin 2.0 – suunnittelutyökalun kulttuuristen palveluiden luokittelu on selkeä, mutta turhan yksityiskohtainen yleispiirteisessä suunnittelutyössä. Berliinin kaupunkimaisemastrategia on laadittu hyvin yleispiirteisellä tasolla. Sen keskeiset tavoitteet ovat työn erityinen vahvuus, jota tässä työssä olisi hyvä soveltaa. Göteborgin asuinalueiden ja viher- ja virkistysalueiden saavutettavuustarkastelu soveltuu hyvin tässä työssä käytettäväksi.

Kaikissa referenssikohteissa on ollut käytössä hyvin kattavat paikkatietoaineistot. Lohjan taajamaosayleiskaavan alueella käytettävissä oleva paikkatietoaineisto on rajallista, mikä saattaa rajoittaa viherverkoston suunnittelun paikkatietoanalyysiä.

Kartta 2: Suunnittelualueen maisemarakenne

- selänteiden lakivyöhyke >80 mpy
- selänteiden ylärinnevyöhyke 60–80 mpy
- selänteiden ja laakson vaihettumisvyöhyke 40–60 mpy
- laaksovyöhyke <40 mpy
- rantavyöhyke <40 mpy
- vesistö
- pitkät laaksolinjat
- maiseman solmukohdat
- harjualue (sora ja hiekka)

Kartta 3: Suunnittelualueen maiseman tilallisuus

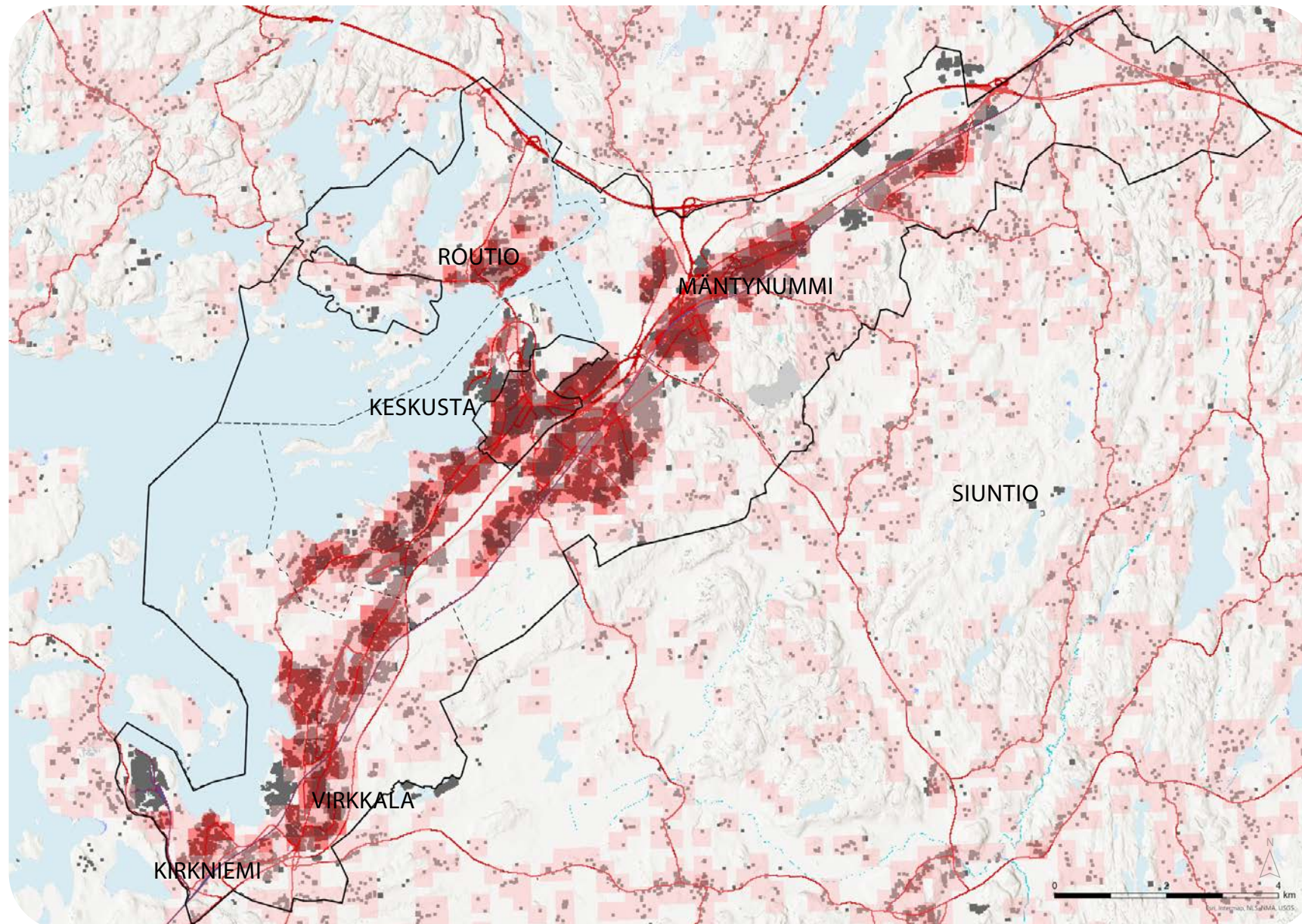
- avoin maisematila (pääasiassa peltoa)
- puoliavoin maisematila (rakennettu alue)
- puoliavoin maisematila (kallioinen alue)
- peitteinen maisematila (pääasiassa metsää)
- vahva maisematila
- maisemassa korostuva reuna
- vaikuttava näkymä (pitkä, avara / näkymä vesistöön)

3.2 MAISEMARAKENNE JA -TILALLISUUS

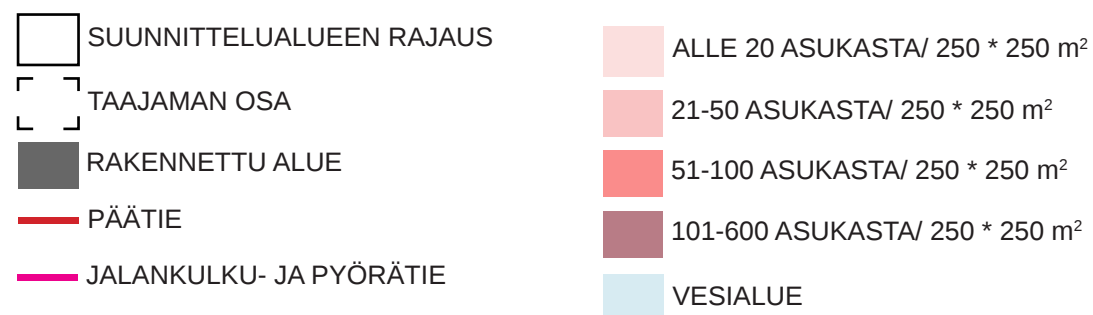
Suunnittelualueen halki kulkee I Salpausselkä lounais-koillis-suunnassa, joka muodostaa alueelle vedenjakajaselänteiden, Lohjanharjun. I Salpausselkä muodostaa alueen maiseman ja maaperän rungon. Lohjan kallioperässä on lukuisia murroslinjoja, ja ne ilmenevät maisemassa laaksoina, joita reunustavat kalliot. Osa murroslinjojen risteyskohdista on nykyisiä järviä, kuten Lohjanjärvi. (Antikainen 2008, 5-7)

Suunnittelualueen maisemassa selkeimmin erottuvat Lohjanharjun selänne, maiseman alavimmat alueet sekä lukuisat kallioselänteet. Iso osa suunnittelualueen rakentamisesta sijoittuu selänteiden ja laaksojen väliselle vyöhykkeelle, Lohjanharjun alarinteille. Laakso- ja ranta-alueet ovat maiseman alimpana olevat tasot. Suunnittelualueella moninaisten rantojen tilat avautuvat ja jatkuvat vesistön suuntaan. Maiseman solmukohtia eli maiseman elementtien tiivistymiä suunnittelualueella on kolme, Virkkalan rantavyöhyke Etelätaajamassa, Lohjanjärven lahden poukama Keskustaajamassa sekä I Salpausselän reunamuodostuman kohtaustaajamassa. (Antikainen 2008, 9)

Maisemassa laajat avoimena erottuvat alueet sijoittuvat I Salpausselän eteläpuolelle ja sulkeutuneet, metsäiset maisematilat ovat Lohjanharjulla. Lohjanharjun suuntaisesti sijoittuva rakennettu taajama-alue on puoliavointa tilaa. Suunnittelualueen vaikuttavimmat näkymät ovat Lohjanjärven rannoilla. Lohjanjärven rantojen näkymät ovat pienipiirteisiä vesistönäkymiä. (Antikainen 2008, 21)

Kartta 4: Suunnittelualueen sini-vihreä infrastruktuuri

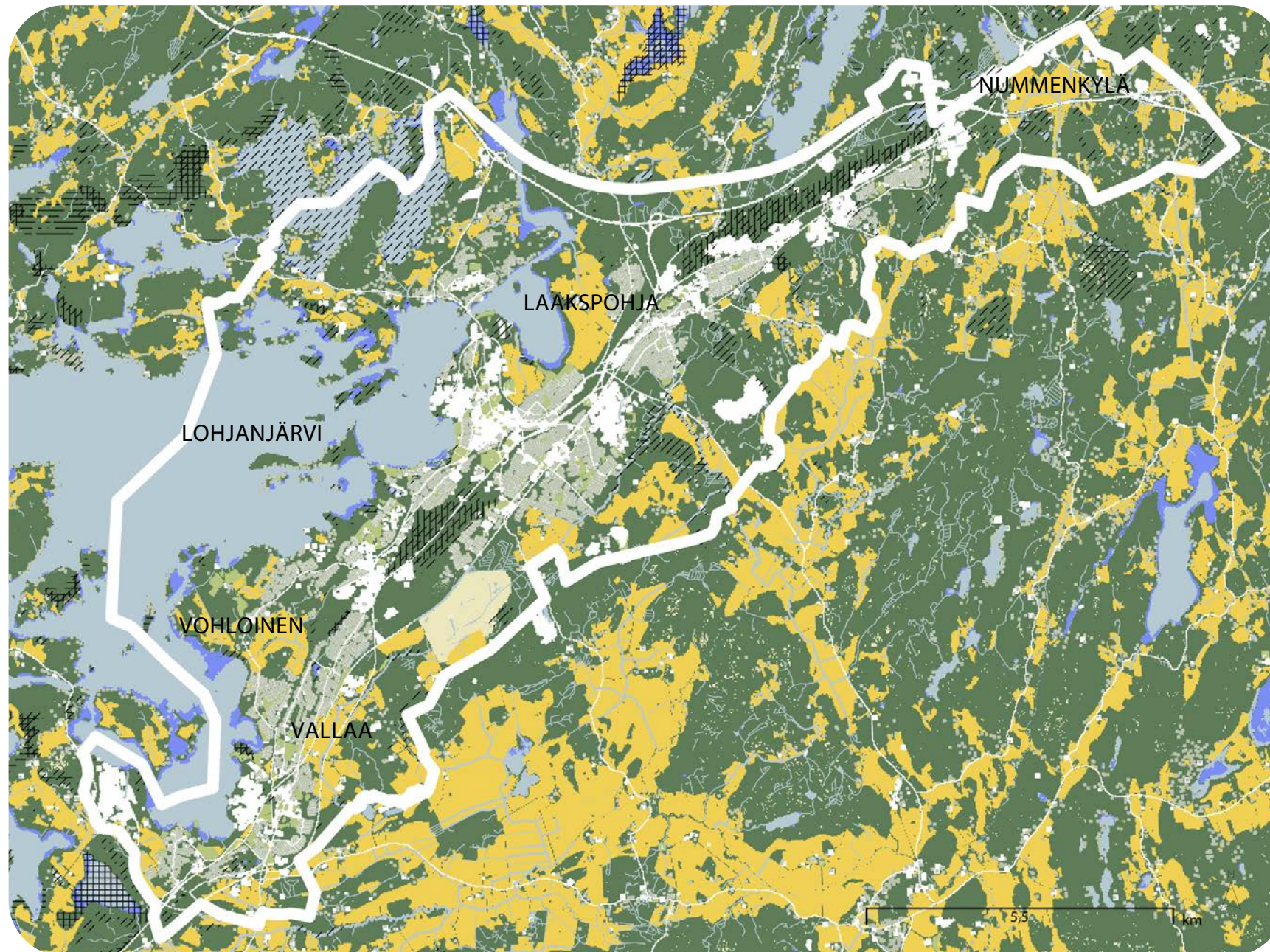

3.3 TAAJAMARAKENNE JA VÄESTÖ

Suunnittelualueen liikenteen pääverkon muodostavat valtatie 1 (E18) ja valtatie 25 (kehä V) sekä seututiet 110 (Vanha Turuntie), 116 (Siuntioon) ja 112 (Inkooseen). Lohjan läpi kulkee Lohjanharjun suuntaisesti Hanko-Hyvinkää rata, joka on valmistunut vuonna 1873. Radalla on nykyisin vain tavaraliikennettä. Radalta on yksiraiteinen pistoraide Kirkniemen tehdasalueelle. (Iso-Markku 2022, 97) Edellä mainitut liikenteen pääyhteydet muodostavat merkittäviä estevaikutuksia.

Lohjan taajama-alueella asuu noin 32 000 asukasta eli noin 70% koko Lohjan asukkaista. Noin puolet asukkaista asuvat keskustassa ja sen läheisyydessä, noin viidesosa Etelätaajamassa ja Pohjoistaajamassa, ja vain noin 7% Länsitaajamassa. (Iso-Markku 2022, 30-31) Suunnittelualueen tiiviimmin asutut alueet ovat Lohjan keskustassa, Keskustaajaman eteläosassa Ojamon alueella, Etelätaajassa Virkkalan alueella, Länsitaajamassa Roution alueelle sekä Pohjoistaajamassa Mäntynummen alueella.

Koko Uudenmaan ja Lohjan väestöä verrattaessa voidaan havaita, että Lohjalla on paljon ikääntynyttä väestöä. Yli 65-vuotiaita on 24% koko Lohjan väestöstä ja yli puolet asuvat keskustassa tai sen läheisyydessä. Taajaman alueella alle kouluikäiset sekä alle 15-vuotiaat asuvat eniten keskustan reuna-alueilla ja Pohjoistaajamassa. (Iso-Markku 2022, 34-50)

Kartta 5: Suunnittelualueen sini-vihreä infrastruktuuri. Suunnittelualueen rajausta on esitetty valkoisella viivalla.

3.4 KASVILLISUUS JA SINI-VIHREÄ INFRASTRUKTUURI

Suunnittelualue kuuluu hemiboreaaliseen tammivyöhykkeeseen ja eteläboreaalisen havumetsävyöhykkeeseen. Tyypillisesti alueen talvi on yleensä leuto ja lyhyt, sademäärät runsaita ja kasvukausi pitkä. (Tirkkonen 2007, 15). Alueen kasvillisuus on monimuotoista, vaihtelevaa ja erityisen rehevää, ja kallio- ja maaperä on hyvin kalkkipitoista. (Antikainen 2008, 5)

Sini-vihreään infrastruktuuriin kuuluvat erilaiset luontoalueet, viher- ja virkistysalueet, pihojen kasvillisuusosat, pienvedet ja vesialueet. (Suomen ympäristökeskus 2013, 16) Corine maanpeite 2018- aineiston pohjalta on nähtävissä, että suunnittelualueen metsävaltaiset alueet sijoittuvat Lohjanharjulle sekä yhdyskuntarakenteen reunavyöhykkeille. Laajimmat yhtenäiset metsävaltaiset alueet ovat Pohjoistaajamassa. Kuivat kangasmetsät sijoittuvat Lohjanharjulle ja kuusivaltaiset metsät moreenimaille ja kosteammille alueille. Lehtoalueet ovat valtaosin Lohjanharjun ja -järven välisillä alueilla. (Tirkkonen 2007, 15)

Suunnittelualueen laajimmat peltoalueet sijoittuvat Laakspohjan, Vohloisten, Vallaan ja Nummenkylän alueelle. Pienialaisempia peltoalueita on runsaasti myös Länsitaajamassa sekä Keskustaajaman koillisosassa. Piha-alueiden kasvillisuus sijoittuu nauhamaisesti Lohjanharjua myötäillen. Kosteikot myötäilevät Lohjanjärven ranta-alueita.

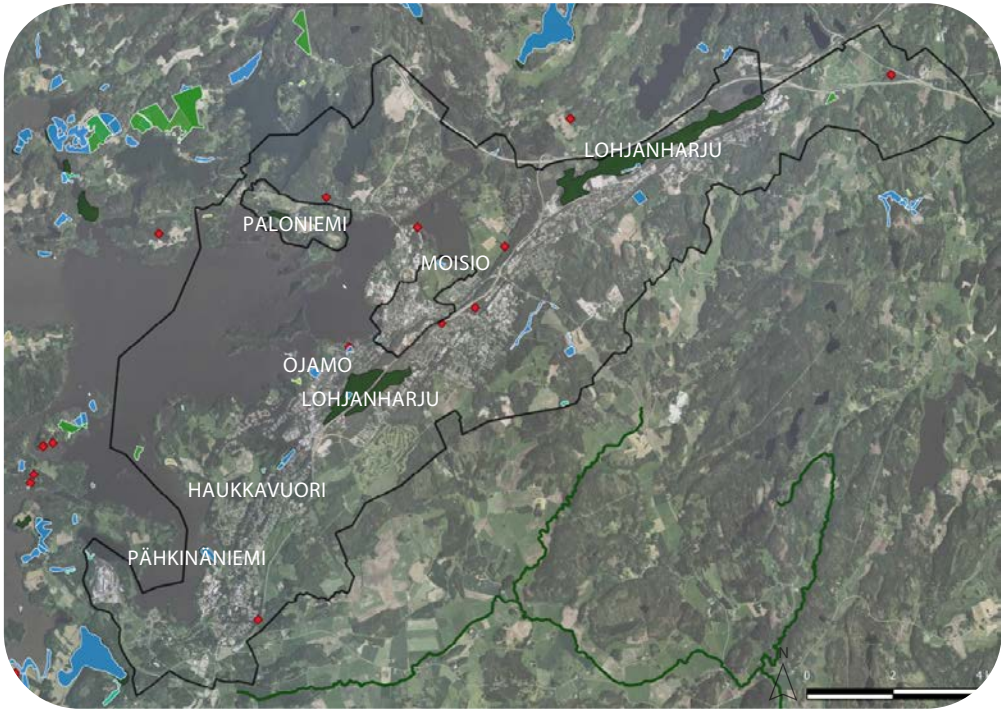
Lohjanjärvi on Uudenmaan suurin järvi ja suunnittelualueen keskeinen osa. Lohjanharju toimii alueen vedenjakajana. Lohjanharjun länsipuoli kuuluu valtaosin Lohjanjärven valuma-alueeseen ja itäpuoli Siuntionjoen valuma-alueeseen. (Långström 2011, 17)

3.4 ARVOKKAAT LUONTOKOhteet

Suunnittelualueelle sijoittuu paljon arvokkaita luontokohteita. Osa kohteista sisältyy Natura 2000 – ohjelmaan, osa on luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja alueita ja osa kohteista kuuluu erilaisiin valtioneuvoston vahvistamiin suojeluohjelmiin. Lisäksi merkittävä osa on todettu arvokkaiksi erilaisissa luontoselvityksissä. Lisäksi alueella on runsaasti suojeltavien ja uhanalaisten lajien esiintymisalueita. (Lohjan kaupunki 2007, 60)

Luonnonsuojelulain nojalla suojelluista kohteista laajimmat suojelukokonaisuudet ovat Moisio ja Ojamon tervaleppälehdot ja Haukkavuoren pähkinäpensaslehto ja jalopuumetsikkö. Natura 2000 -ohjelman kohteet ovat Lohjanharjun kaksi geologisen muodostuman kohdetta Keskus- ja Pohjoistaajamassa, Haukkavuoren saarnilehto ja Pähkinäniemen pähkinälehto Etelätaajamassa sekä Paloniemen kedot Länsitaajamassa. (Lohjan kaupunki 2007, 60)

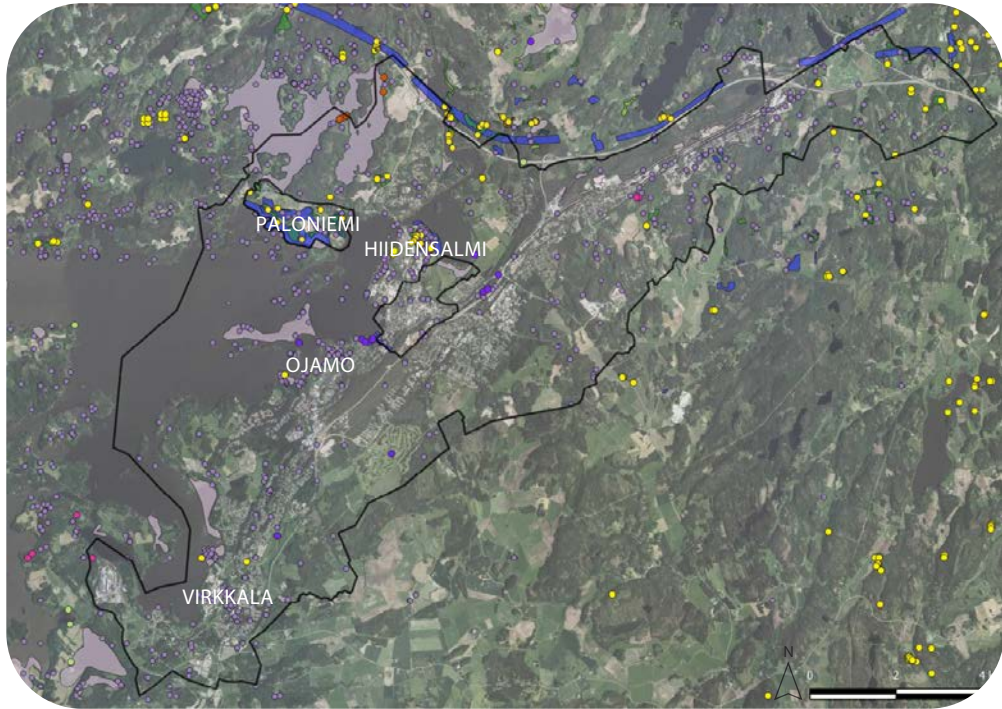
Arvokkaita luontokohteita alueella on lähes 90 kappaletta ja uhanalaisten eliölajien esiintymispaikkoja yli 300 kappaletta. (Lohjan kaupunki 2007, 60) Suunnittelualueelle ei ole tehty koko alueen kattavaa luontoselvitystä, laaditut luontoselvitykset kohdistuvat hajanaisesti suunnittelualueelle. Tehtyjen luontoselvitysten perustella lajihavainnot kohdistuvat erityisesti Paloniemen, Hiidensalmen, Ojamon ja Virkkalan seudulle.

Kartta 6: Suunnittelualueen luonnonsuojelualueet

LUONNONSUOJELUALUEET

- Natura2000 alueet
- Natura2000 joet
- Erityisesti suojeltavan lajin suojelualue (ERA; LsL 47 §)
- Luontotyyppin suojelualue (LTA; LsL 29 §)
- Metsähallituksen päätöksellä perustettu luonnonsuojelu
- Muu luonnonsuojelualue (MH)
- Määräaikainen rauhoitusalue (MRA; LsL 25 §)
- Yksityismaiden luonnonsuojelualue (YSA)
- Luonnonmuistomerkit

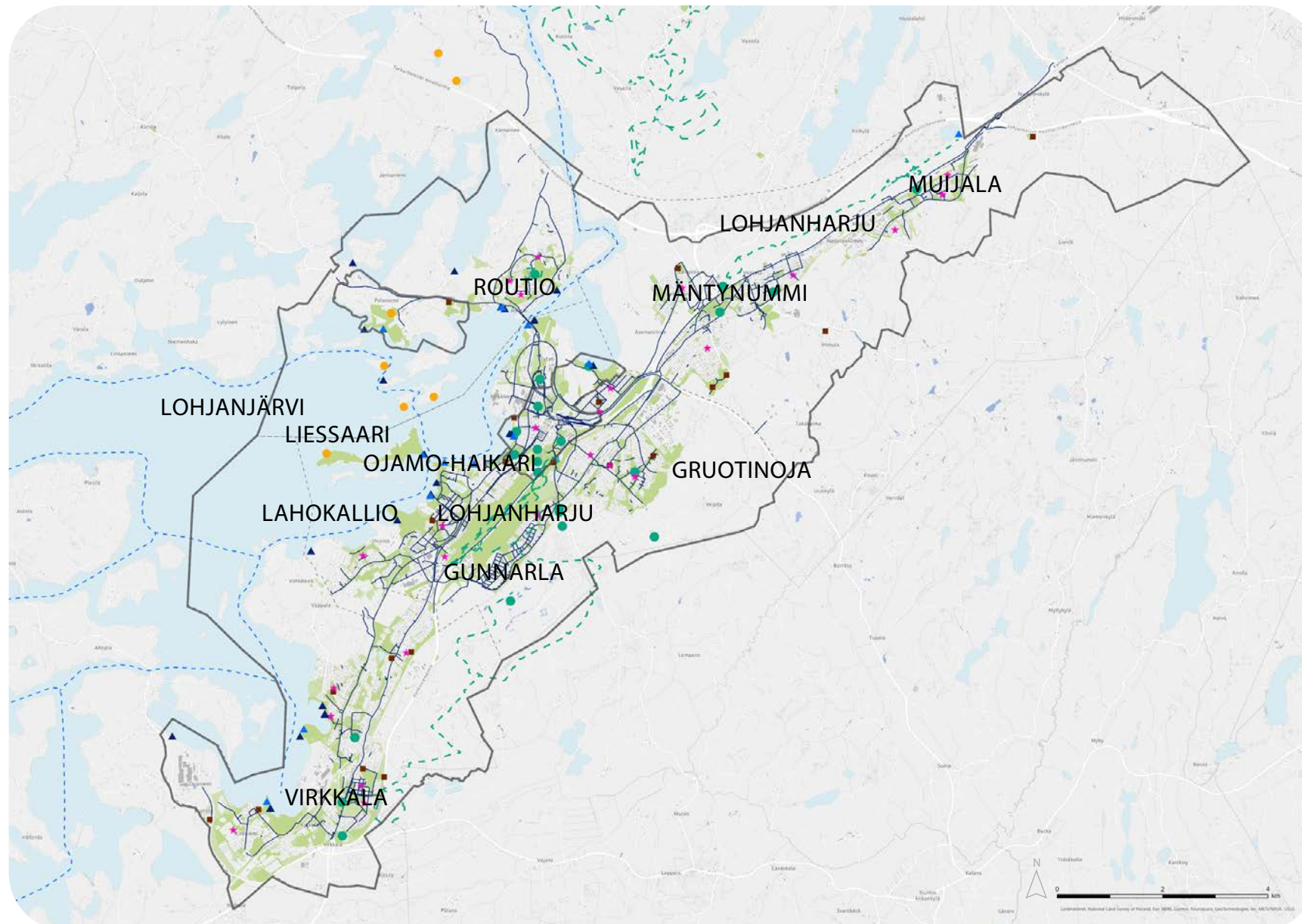
Kartta 7: Suunnittelualueen arvokas lajisto

UHANALAISET LAJIT DIREKTIIVILAJIEN HAVAINNOT

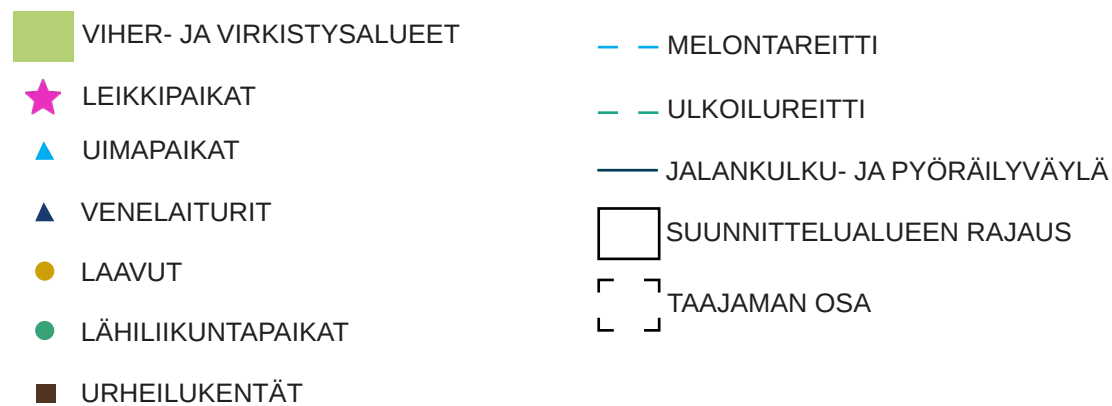
- Hyönteiset
- Muut
- Putkilikkasvit
- Sammalet
- Saukko
- Liito-orava

DIREKTIIVIELINympäristöt

- Korennot
- Lepakot
- Saukko
- Viitasammakko
- Liito-orava
- Muiden lajien elinympäristöt

Kartta 8: Viher- ja virkistysalueet

3.5 VIHHER- JA VIRKISTYSALUEET

Viher- ja virkistysaluekartassa on esitetty hoidon piirissä olevat viher- ja virkistysalueet sekä asemakaavoissa osoitetut viher- ja virkistysalueet, leikkipuistot, uimapaikat, venelaiturit, laavut, lähiliikuntapaikat, urheilukentät, melontareitit, ulkoilureitit sekä jalankulku- ja pyöräilyväylät. Aineisto perustuu Lohjan kaupunkitekniikan aineistoihin sekä kaavoituksen asemakaavojen ajantasaisuusaineistoon.

Laajimmat yhtenäiset virkistysalueet ovat Lohjanharjulla, Liessaassa, Lahokalliossa sekä Gruotinojan läheisyydessä. Leikkipuistot sijoittuvat asuinalueiden läheisyyteen, melko tasaisesti taajamassa. Keskustan alueella on vähän leikkipuistoja alueen väkilukuun verrattuna. Myös uimapaikat ja venevalkamat jakaantuvat melko tasaisesti Lohjanjärven rannoille.

Eniten lähiliikuntapaikkoja on Keskustaajamassa, muuten lähiliikuntapaikat sijoittuvat pääasiassa asumisen keskittymiin eli Virkkalan, Mäntynummen ja Roution alueelle sekä Muijalaan. Urheilukentät jakaantuvat melko tasaisesti eri taajamanosiin, Länsitaajamaa lukuun ottamatta. Virkkalasta Gunnarlaan on pitkä yhtenäinen ulkoilureitistö, samoin Pohjoistaajamassa Lohjanharjun alueella. Lisäksi lyhemmät ulkoilureitit sijoittuvat Keskustaajamassa Lohjanharjulle sekä Länsitaajamassa Roution alueelle. Melontareitit ovat Lohjanjärvellä ja myötäilevät suunnittelualan rantaviivaa.

3.6 KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Suunnittelualueella on kolme valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Keskustaajamaan sijoittuvat Lohjan kirkko ympäristöineen sekä Ojamon rautakaivos ja kartano. Lohjan kirkkoympäristöön sijoittuu keskiaikainen harmaakivikirkko kirkkotarhoineen sekä 1800-luvun lopulla rakennettu pappila pihapiireineen sekä viljelymaisemineen. Ojamon rautakaivos ja kartano on Suomen vanhin rautamalmikaivos ja se on merkittävä kohde Uudenmaan teollisuushistoriassa. Ojamon kartano on 1850-luvulta. Etelätaajamassa on Virkkalan kalkkitehdas ja ympäristö, joka edustaa suurimitakaavaista rakennusaineteollisuuden tuotantohaaraa ja sen ympäristöön rakentunutta yhdyskuntaa. (Museovirasto 2009)

Suunnittelualueella on viisi maakunnallisesti ja seudullisesti arvokasta kulttuuriympäristöä. (Kuusisto 2012, 69-74) Keskustaajamaan sijoittuu Lohjan kirkko ympäristöineen ja Ojamon rautakaivos ja kartano. Länsitaajamassa on Paloniemen kulttuurimaisema, joka koostuu usean aikakauden kerrostumista, joista vanhimmat viittaavat kivi- ja rautakautiseen asutukseen. Etelätaajamaan sijoittuvat Virkkalan kalkkitehdas, yhdyskunta sekä kartanoalue ja Vohloisten kartano ja malmikaivannot. Vohloisten kartanon alueella on 1600-luvulla muodostettu rakennusryhmä sekä malmikaivannot, joista nostettiin rautamalmia 1600 -1830 välisenä aikana. (Kuusisto 2012, 69-74) Lisäksi suunnittelualueella on noin 30 Uudenmaan perinnettaimaisemaa sekä lukuisia muinaisjäännöksiä. (Lohjan kaupunki 2007, 30)

3.7 ASUKKAIDEN HYVINVOINTI JA VIRKISTYSVERKOSTON TAVOITTEET

Vuonna 2019 Lohjan kaupungin hyvinvointikertomuksessa on kuvattu asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden tilaa sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Hyvinvointikertomuksessa todetaan, että suuri osa lohjalaisista lapsista, nuorista ja aikuisista voi hyvin. Merkittävimmät hyvinvoinnin haasteet liittyvät liialliseen päihteiden käyttöön, liikunnan harrastamisen vähyyteen sekä yksinäisyyteen. (Lohjan kaupunki 2019, 1)

Monet nuoret kokevat ahdistusta, mutta viime aikoina ahdistuneisuus on hieman laskenut. Esimerkiksi yläkouluissa ja lukioissa opiskelevat nuorista ahdistuneisuutta kokee 12%. (Lohjan kaupunki 2019, 9) Osa lohjalaisista nuorista ja lapsista kokevat olonsa yksinäiseksi ja myös yksinasuvien määrä on kasvussa. Vuonna 2017 yksinasuvien osuus kaikista asunnokunnosta oli noin 40%. (Lohjan kaupunki 2019, 8)

Lohjan alueelle toteutetun alueellisen terveys- ja hyvinvointiraportin mukaan suurin osa asukkaista ovat tyytyväisiä asuinalueiden turvallisuuteen. Asuinalueiden olosuhteisiin ollaan tyytymättömämpiä, kuin muissa vertailukunnissa. Kuitenkin asukkaista lähes 80% ovat tyytyväisiä. Suuri osa asukkaista kokee joukkoliikenteen huonoksi ja riittämättömäksi. (Lohjan kaupunki 2019, 9)

Lohjan kaupungin tulevaisuustarkastelua varten laadittiin asukaskysely, jonka avulla haluttiin selvittää asukkaille tärkeimpiä asioita nyky-Lohjalla ja lisäksi kartoitettiin tarpeita ja toiveita tulevaisuuden Lohjalla. Kyselyssä kysyttiin, mitä halutaan nykyisestä Lohjasta säilyttää. Suurin määrä vastauksista koski virkistysmahdollisuuksien ja luonnon säilyttämistä. Erityisesti nousi esiin järvien ja rantojen säilyttäminen virkistyskäytössä, luonnonläheisinä alueina. Myös ulkoilureittien säilyttämistä pidettiin tärkeänä sekä sitä, että luonto on helposti kaikkien saavutettavissa. (Lohjan kaupunki 2022, 7)

Vastauksissa tietyt alueet nousivat erityisesti esiin; yksi alueis-

ta oli Lohjanharjun alue. Lohjanharjun monipuoliset sisä- ja ulkoliikuntapaikat saivat erityistä kiitosta. Laajat ulkoilualueet, urheilumahdollisuudet sekä uimahalli miellettiin kohteiksi, joiden tulisi säilyä. Lisäksi harjun alue miellettiin Lohjan ainutlaatuisena erityispiirteenä. Myös harjumaaisema ja sen säilyminen rakentamattomana sekä harjun puhtaus nousivat vastauksissa esiin. (Lohjan kaupunki 2022, 7)

Lukuisia vastauksia säilyttämisen puolesta kohdistui Aurlahden ranta-alueeseen. Aurlahden ranta-alue halutaan säilyttää puistomaisena virkistysalueena, jonka kaunis ranta on vahva osa järvi-kaupungin imagoa. Aurlahden rannan ajanviettomahdollisuudet sekä tapahtumat halutaan säilyttää. Lisäksi vastauksissa nousi esiin, että rantaan ei haluta rakentamista. (Lohjan kaupunki 2022, 7)

Tulevaisuustarkastelun asukaskyselyssä kartoitettiin myös asioita, joiden haluttiin olevan paremmin vuonna 2050. Kolmanneksi eniten vastaukset kohdistuivat laadukkaaseen virkistys- ja luontoympäristön verkostoon. Järvien ja sen rantojen hyödyntäminen palveluita ja toimintoja lisäämällä nousi keskeisimmäksi kehittämiskohteeksi. Vastaajien toiveissa oli myös puistojen ja ulkoilumahdollisuuksien lisääminen. (Lohjan kaupunki 2022, 17)

Virkistystä ja luonnonympäristöä käsittelevät vastaukset ja kaantuivat 7 luokkaan, joista tärkeimmät ovat järvi ja rannat, Järven ja rantojen osalta korostuivat Lohjanjärven ja sen ranta-alueiden yleinen kehittäminen virkistyskäyttöön. Vastauksissa nousi toive rannoille sijoittuvista uusista puistoista ja retkeilypaikoista. Vastaajat haluavat toiminnallisia virkistysalueita ja sitä, että rannat ovat kaikkien käytettävissä. Vastauksissa nousi esiin Lohjanjärven hyödyntäminen, uusien palveluiden kuten rantaravintolan ja risteilyjen lisääntyminen sekä toivottiin helppoa pääsyä vesille. Lisäksi vastauksissa nousi esiin toive puhtaista vesistöistä ja rantojen luonnontilaisuus. (Lohjan kaupunki 2022, 17)

Vastauksissa nousi esiin uusien puistojen toteuttamistarve. Vastaajat toivovat lisää toiminnallisia ja kaikenikäisille suunnattua puistoja. Lisäksi vastauksissa tuli esiin, että puistoja halutaan asutuksen yhteyteen sekä keskustaan. Ulkoilureitit ja niistä etenkin Rantaraitti nousivat esiin ulkoilun suhteen, minkä lisäksi toivottiin lisää kuntoilualueita ja parempia ulkoilumahdollisuuksia. (Lohjan kaupunki 2022, 17)

3.8 SUUNNITTELUTILANNE

Maakuntakaava

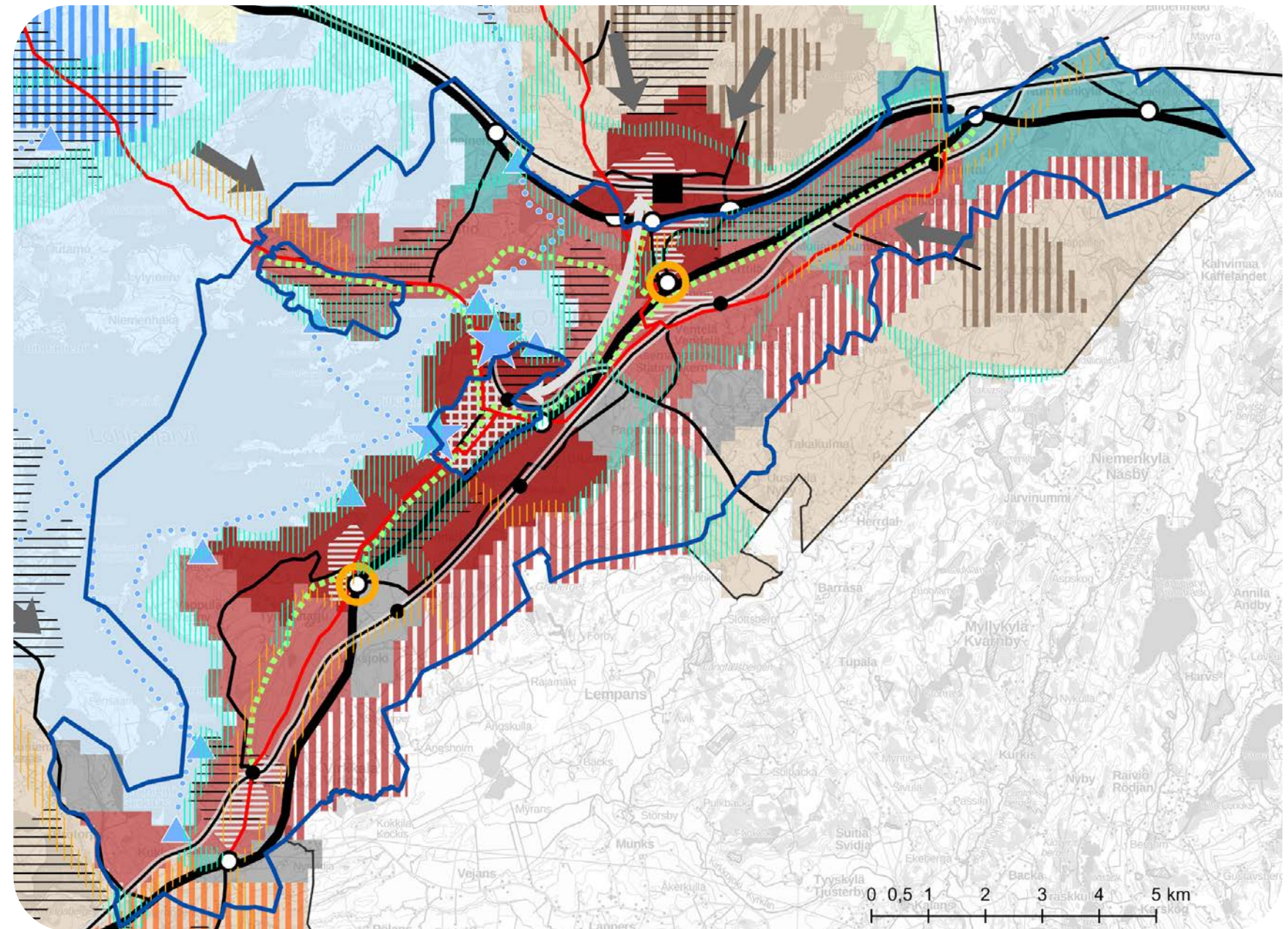
Lohjan alueella on voimassa Länsi-Uudenmaan vaihemaakuntakaava, lukuun ottamatta hallinto-oikeuden kumoamia osia. Hallinto-oikeuden päätöksellä voimassa on lisäksi: neljän vaihemaakuntakaavan luonnonsuojelualueiden merkintöjä sekä tuulivoimaa koskeva suunnittelu- ja rakennus- ja ympäristöministeriön päätös, lisäksi Uudenmaan toisesta vaihemaakuntakaavasta ja Uudenmaan maakuntakaavasta on voimassa Natura 2000 -alueita koskevia merkintöjä.

Lohjan maankäytön rakenne

Lohjan kaupunginvaltuuston vuonna 2022 hyväksymä Lohjan maankäytön rakenne 2022–2052 kuvaa maankäytön tavoite-tilaa ja kehitystä Lohjalla vuosien 2022–2052 välillä. Maankäytön rakenne on yleispiirteinen maankäytön suunnitelma, joka ei ole maankäyttö- ja rakennuslakiin pohjautuvan kaavahierarkian mukainen juridinen kaavataso.

Yleiskaavat

Alueella on voimassa vuonna 2013 hyväksytty Taajamaosayleiskaava. Kaava-aluetta rajaa neljä oikeusvaikutteista osayleiskaavaa: Lohjansolmun asemanseudun ja Lehmijärvi-Pulli maaseutualueiden osayleiskaava (hyväksytty 2022), Lieviö-Pauni maaseutualueiden osayleiskaava (hyväksytty 2019), Paloniemen osayleiskaava (hyväksytty 2017) ja Keskustan osayleiskaava (hyväksytty 2014).

Kartta 9: Lohjan maankäytön rakenne 2022-2052. Suunnittelualan raja sinisellä.

3.9 YHTEENVETO ALUEEN OLOSUhteISTA

Suunnittelualueen olosuhteet ohjaavat virkistysverkoston suunnitelman laadintaa.

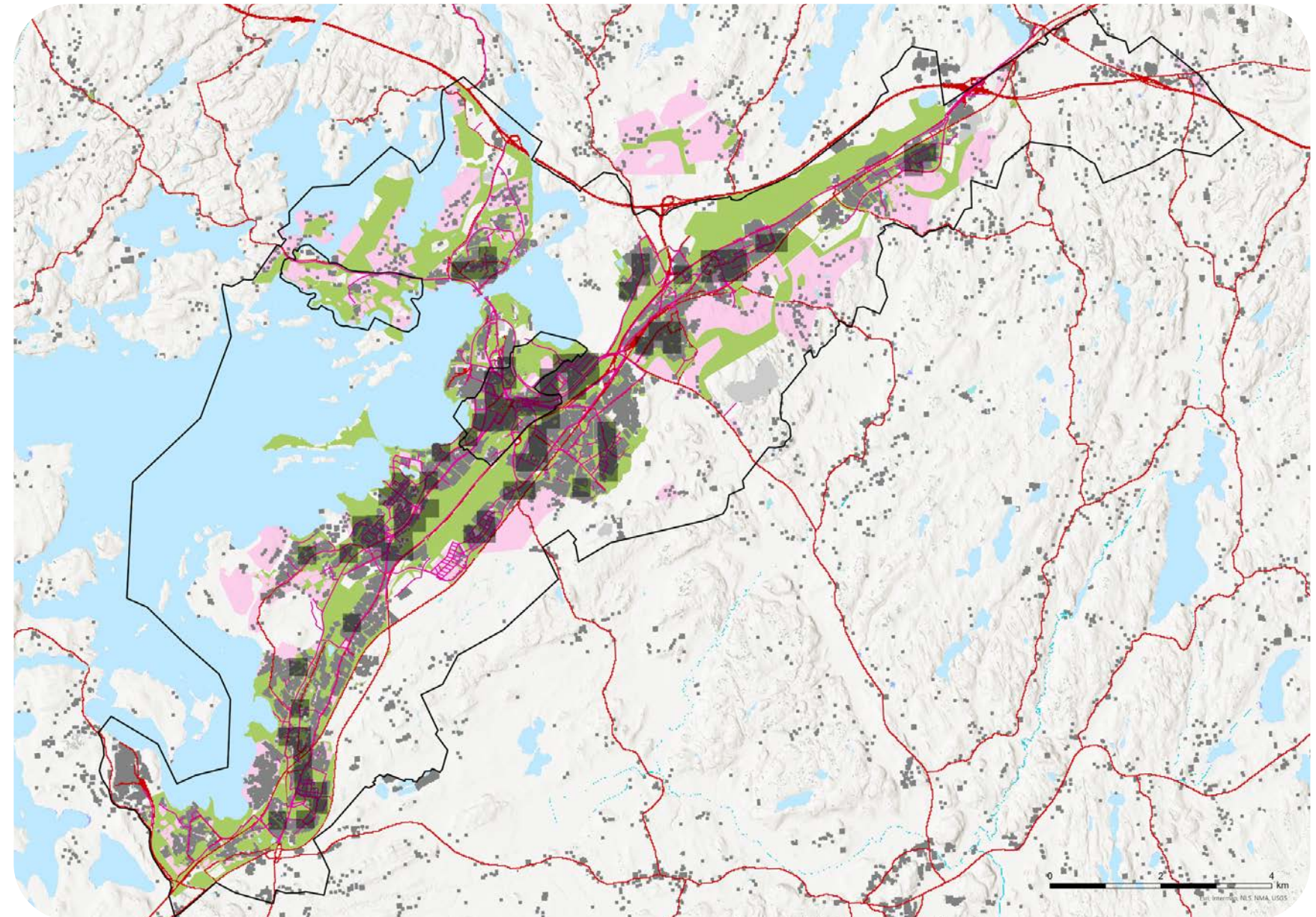
Lohjanharjulla on hyvin keskeinen vaikutus koko suunnittelualueeseen. Lohjanharjun reunamuodostumalla on itsessään arvoa esimerkiksi geologisena muodostumana, mutta se toimii myös alueen vedenjakajana ja maisemarakenteen tärkeänä elementtinä sekä ulkoilualueena. Taajaman asutus on keskittynyt sen valtaosin sen rinteille ja asukkaat kokevat Lohjanharjun ulkoilualueet erittäin merkityksellisinä.

Toinen merkittävä tekijä on Lohjanjärvi ja sen vaikutus ympäristöön. Maisemassa erottuvat viehättävät rantavyöhykkeet ja sen monipuolinen kasvillisuus tekee alueesta ainutlaatuisen. Asukkaat toivat erityisesti juuri rantojen kehittämistä ja niiden säilyttämistä luonto- ja virkistyskohteina.

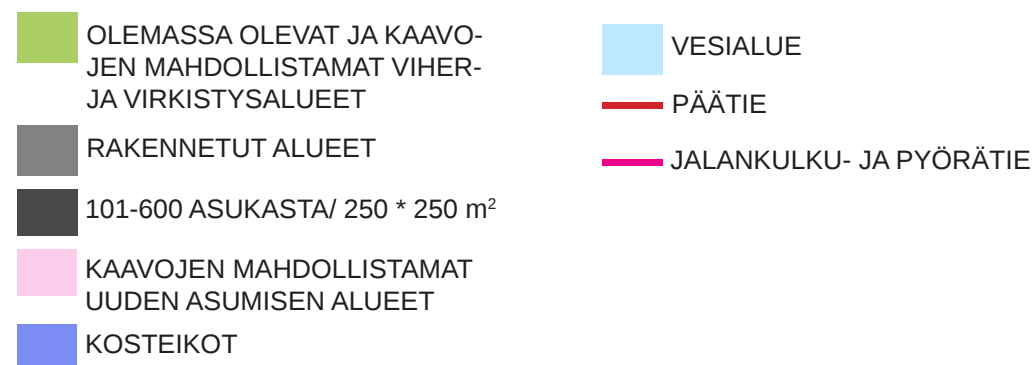
Viher- ja virkistysaluekartasta on havaittavissa, että virkistysalueiden yhtenäisyys vaatii kehittämistä. Suunnittelualueen taajamanosien viher- ja virkistysalueissa on erilaisia painotuksia, jossa Keskustaajaman monipuolinen tarjonta erottuu. Toisaalta juuri Keskustaajamassa on myös eniten asukkaita.

Vuonna 2022 voimaan tulleen Lohjansolmun osayleiskaava mahdollistaa yli 10000 uuden asukkaan kaupunginosan toteuttamisen, mikäli Espoo-Salo -oikorata toteutetaan. Uusi kaupunginosa on tärkeä kytkeä osaksi taajama-alueen virkistysverkostoa. Virkistysverkoston suunnitelmassa on hyvä ottaa huomioon väestötiheys, tiiviimmin asutuilla alueilla virkistysalueiden tarve voi olla suurempi, kuin vähemmän asutuilla alueilla.

Lohjanharjun suuntaisesti kulkeva Vt 25 ja Hanko-Hyvinkää-junarata sekä E18 -moottoritie aiheuttavat taajamassa merkittävät estevaikutukset sekä virkistysalueiden suunnittelun kannalta että taajaman muun kehityksen näkökulmasta.

Kartta 10: Yhteenveto suunnittelualueen olosuhteista.

4 TAAJAMAOSAYLEISKAAVAN HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ VIRKISTYSVERKOSTO

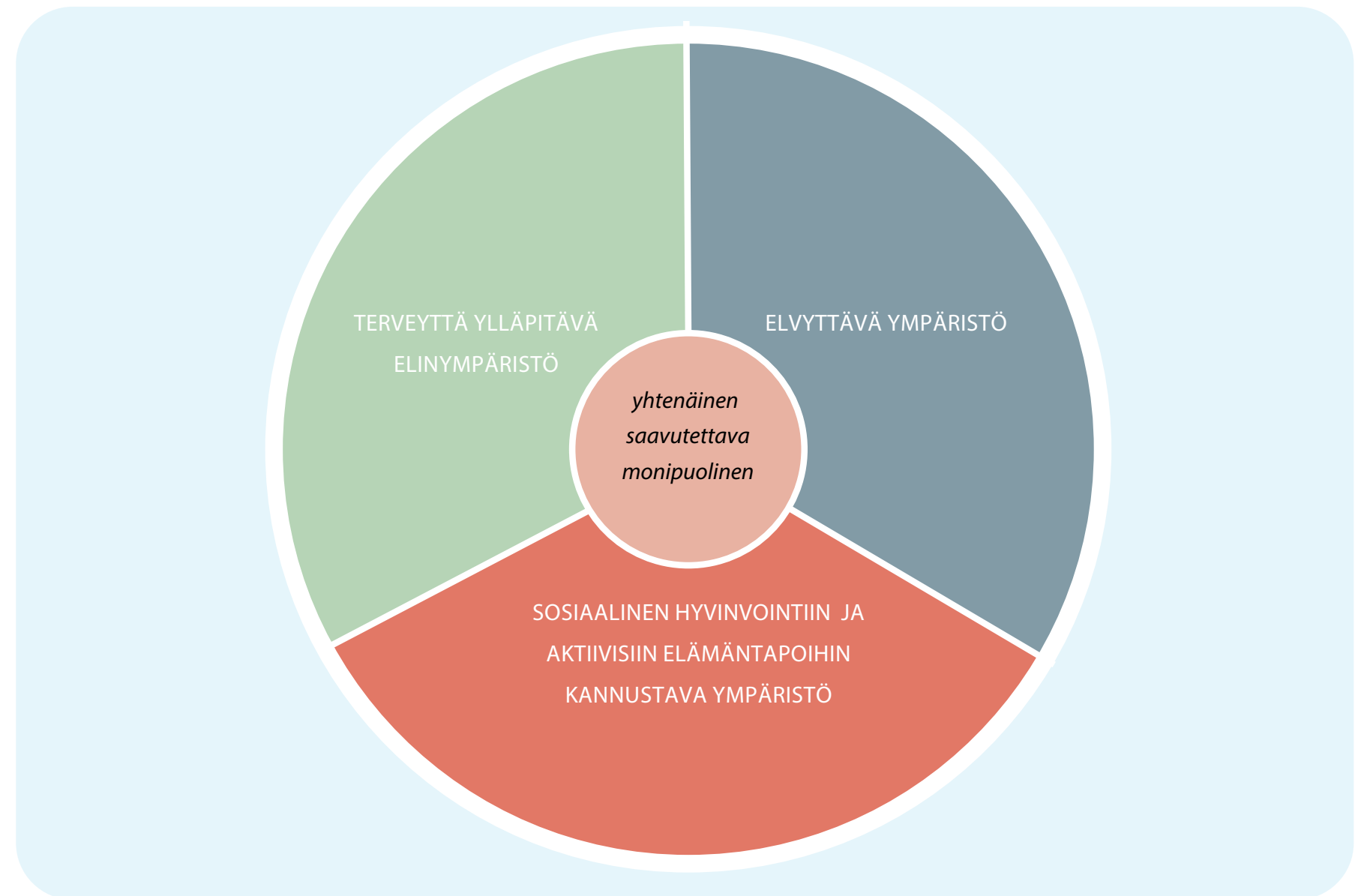
4.1 LOHJAN TAAJAMAOSAYLEISKAAVAN VIRKISTYSVERKOSTON TAVOITE

Lohjan taajama-alueen hyvinvointia edistävän virkistysverkoston tavoitteena on tukea asukkaiden hyvinvointia erilaisen viher- ja virkistysalueiden avulla. Kaikille avoimet viher- ja virkistysalueet tarjoavat ihmisille monenlaisia hyvinvointia tukevia ja edistäviä asioita. Virkistysverkoston suunnittelulla voidaan vaikuttaa siihen, kuinka paljon ihmiset käyttävät viher- ja virkistysverkostoa.

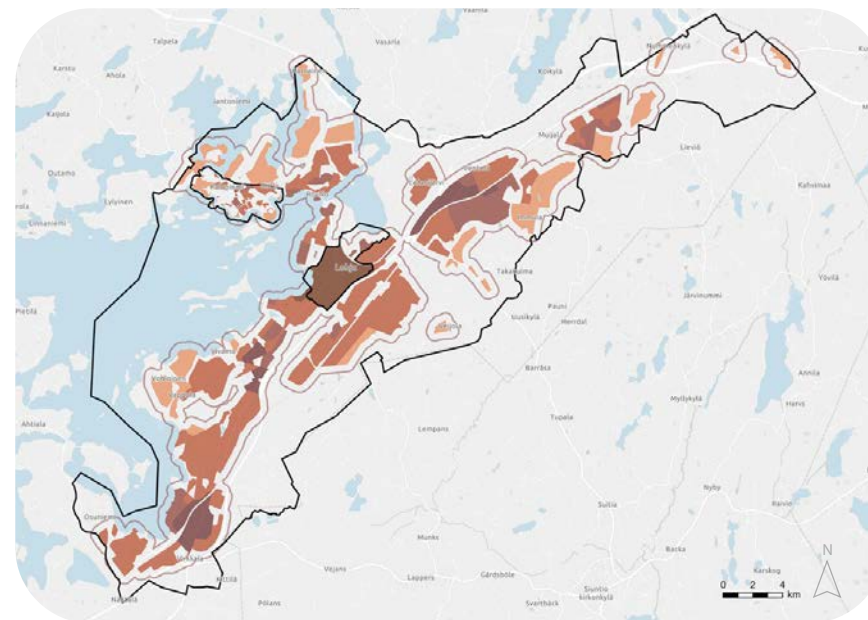
Erityisen merkityksellistä asukkaiden hyvinvoinnin näkökulmasta on se, millaisia mahdollisuuksia virkistysverkosto tarjoaa osana arjen elinpiiriä. Tässä työssä asukkaiden kodin läheisyydessä olevia viherverkoston elementtejä kutsutaan arkiluonnoksi. Tavoitteena on, että pysyvä, yhtenäinen ja monipuolinen arkiluonto on asukkaiden saavutettavissa, ja se jakautuu kaupunkitilaan ja kaupunginosien välillä tasapuolisesti. Tavoiteltavaa on, että asukkaat käyttävät arkiluonnon tarjoamia mahdollisuuksia matalalla kynnyksellä. Taustatekijänä tavoitteille on erilaisten sairauksien ennalta ehkäisy ja terveydenhuollon kustannusten vähentäminen.

Jotta virkistysverkoston tarjoamat hyvinvointihyödyt ovat osa maankäytön suunnittelua, niiden paikalliset arvot tulee tunnistaa ja huomioida. (Finel 2020, 78-81)

Tässä työssä hyvinvointivaikutukset ovat jaettu yleistäen terveyttä ylläpitävään elinympäristöön, elvyttävään ympäristöön sekä sosiaaliseen hyvinvointiin ja aktiivisiin elämäntapoihin kannustavaan ympäristöön. Parhain tapa edistää hyvinvointivaikutuksia on pyrkiä yhtenäisen viherverkoston, saavutettavan lähivihreän ja monipuolisen arkiluonnon muodostumiseen.

Kaavio 3: Virkistysverkoston tuottamat hyvinvointivaikutukset sekä virkistysverkoston ominaispiirteiden keskeinen tavoitetila.

Kartta 11: Voimassa olevan taajamaosayleiskaavan asumisen alueet ovat osoitettu kartalla ruskealla sävyllä. Ruskean sävyn tummuusaste ilmaisee rakentamisen tehokkuutta. Asumista ympäröi arkiluonnon raja, mikä on 400 metrin vyöhyke asumisesta.

Yhtenäisen viherverkoston tavoitetilä

Yhtenäisen viherverkoston tavoitteena on, että yhdyskuntarakenteessa viherverkoston eri elementeistä muodostuu yhtenäinen, katkeamaton kokonaisuus. Viherverkosto muodostuu kaavoitetuista viher- ja virkistysalueista ja -reiteistä, metsistä, suojaviheralueista, arvokkaista luontokohteista, avoimista alueista sekä toiminnallisista alueista, kuten koulujen ja päiväkotien pihasta. Yhdistävänä tekijänä on se, että ne ovat kaikille avoimia alueita.

Yhtenäinen viherverkosto edistää asukkaiden pääsyä virkistytymään sekä lisää vietettyä aikaa luonnon äärellä. Maankäytön suunnittelussa on tärkeä varmistaa olemassa olevan viherverkoston säilyminen sekä sen kehittämismahdollisuudet. Kaupunkirakenteen kehittyessä alueet täydentyvät ja tiivistyvät, mutta on tärkeä muistaa yhtenäisen viherverkoston merkitys. Yleispiirteisessä suunnittelussa verkostomainen rakenne pystytään turvaamaan ja varmistamaan edellytykset sen kehittämiseen.

Yhtenäisen viherverkoston tavoitteena on kartoittaa verkoston katkoskohdat ja kehittää sitä yhtenäisemmäksi sekä vahvistaa olemassa olevaa verkostoa. Lisäksi tavoitteena on löytää erilaisia keinoja yhtenäisen viherverkoston vahvistamiseen.

Saavutettavan arkiympäristön tavoitetilä

Saavutettavan lähivihreän tavoitteena on, että asuinalueilla ja niiden läheisyydessä on kaikille avoimia viher- ja virkistysalueita, metsiä, avoimia alueita tai toiminnallisia yleisessä käytössä olevia piha-alueita. Kodin lähellä olevien alueiden tulee olla mahdollisimman helposti saavutettavia.

Tässä työssä saavutettavuutta on tarkasteltu kodin ja erilaisten viher- ja virkistysalueiden välisen etäisyyden avulla. Tarkasteluun eivät sisälly viherverkoston suojaviheralueet, eikä kaavoitetut toteutumattomat viher- ja virkistysalueet. Saavutettavuuden tarkastelussa ei ole huomioitu mm. koettua saavutettavuutta.

Saavutettava lähivihreä edistää asukkaiden pääsyä virkistytymään ja kodin lähellä olevat viher- ja virkistysalueet tulevat luontevaksi osaksi arjen elinpiiriä. Viher- ja virkistysalueilla vietetty aika voi muun muassa auttaa stressin hallinnassa ja parantaa lähialueiden asukkaiden luottamusta toisiinsa.

Saavutettavan lähivihreän tavoitteena on kartoittaa asuinalueet, missä viher- ja virkistysalueet ovat lähellä kotia sekä alueet, joilla viher- ja virkistysalueiden saavutettavuutta tulee parantaa. Lisäksi tavoitteena on löytää erilaisia keinoja viher- ja virkistysalueiden saavutettavuuden parantamiseen.

Monipuolisen arkiluonnon tavoitetilä

Monipuolisen arkiluonnon tavoitteena on taajamanosien viherverkoston kehittäminen monipuoliseksi ja se, että asuinalueiden läheisyydessä olevat viher- ja virkistysalueet tarjoavat asukkaille erilaisia hyvinvointia tukevia elementtejä. Monipuolinen arkiluonto tarjoaa hyvinvointihyötyjä asukkaiden erilaisiin tarpeisiin. Viher- ja virkistysalueilla on erilaisia ominaisuuksia, mitkä tuottavat erityyppisiä hyvinvointivaikutuksia. Monipuolinen arkiluonto tarjoaa muun muassa paikkoja rauhoittumiseen sekä aktiiviseen liikkumiseen.

Tässä työssä arkiluonnon monipuolisuutta on tarkasteltu terveyllisen ja elvyttävän elinympäristön näkökulmasta, sekä sosiaalisuuteen ja aktiiviseen liikkumiseen kannustavien virkistysalueiden avulla. Tarkasteltaviin alueisiin sisältyy viherverkoston kaikki elementit.

Monipuolisen arkiluonnon tavoitteena on kartoittaa suunnittelualueen viherverkoston tarjoamat hyvinvointihyödyt. Tarkastelun pohjalta annetaan suosituksia, miten viherverkostoa tulisi kehittää, jotta sen tuottamat mahdollisuudet saadaan paremmin valjastettua.

4.2 LOHJAN TAAJAMAOSAYLEISKAAVAN VIRKISTYSVERKOSTON SUUNNITELMA

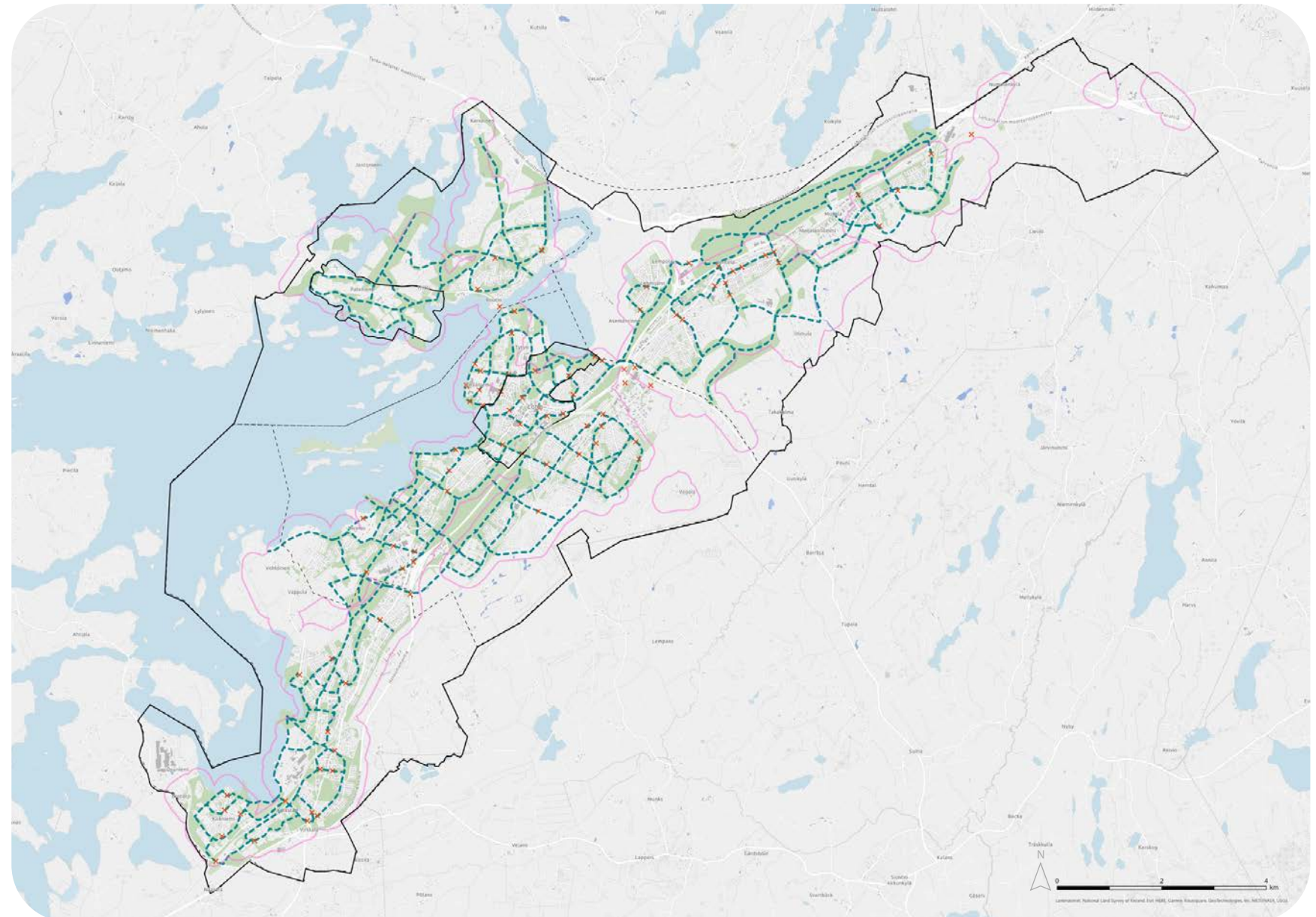
4.2.1 YHTENÄINEN VIHERVERKOSTO

Yhtenäisen viherverkoston tarkastelussa on kartoitettu toteutuneet virkistysyhteydet, viherverkoston katkoskohdat sekä kaavojen mahdollistamat toteutumattomat virkistysyhteydet. Toteutuneet virkistysyhteydet ovat viher- ja virkistysalueista ja -reiteistä, metsistä, arvokkaista luontokohteista ja koulujen ja päiväkotien piha-alueista koostuvat yhtenäiset alueet. Yhtenäisyys muodostuu ikään kuin ketjumaisesti erilaisista virkistys- ja hyvinvoinnin mahdollistavista alueista. Viherverkoston katkoskohdat ovat yli 50 metrin pituisia osuuksia, joilla ei ole virkistysyhteyksien elementtejä. Kaavojen mahdollistamat toteutumattomat virkistysyhteydet ovat pääasiassa taajamaosayleiskaavan mahdollistamia tulevaisuuden virkistysyhteyksiä. Virkistysyhteydet eivät ole toteutuneet, mutta mikäli tulevaisuudessa yhdyskuntarakenne laajenee, tulee niiden toteuttaminen ajankohtaiseksi.

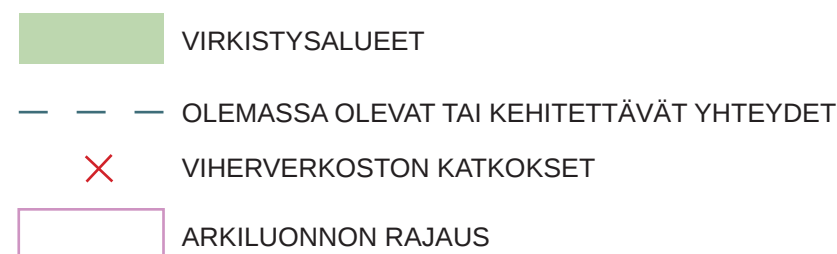
Lohjan taajamarakenne mahdollistaa yhtenäisen viherverkoston muodostumisen. Olemassa olevat laajat yhtenäisen viherverkoston osat ovat Lohjanharjun ympäristössä, Lohjan keskustan rantareitillä Hiidensalmesta Moisiolle, Ojamolla ja Gunnarlan alueilla.

Taajaman viherverkostossa on melko paljon katkoksia. Katkokset kohdistuvat tiiviimmin rakennetuille alueille. Pisimmät katkoskohdat sijoittuvat Lohjan keskustan alueelle, Ventelään ja Lohjan asemalle, Metsolaan sekä Virkkalan keskusta.

Kaavojen mahdollistamat toteutumattomat virkistysyhteydet sijoittuvat yhdyskuntarakenteen reuna-alueille kuten Gunnarlan itäpuolelle, Paloniemen ympäristöön sekä Pohjoistaajaman itäosaan.

Kartta 12: Suunnittelualan viherverkoston yhtenäisyys

Keskustaajama

Keskustaajama on Lohjan olosuhteissa tiiviimmin rakennettua aluetta. Yhtenäiset viherverkoston osuudet ovat Ojamon Lahokalliosta Myllylammen uimarannalle saakka kulkeva rantareitti sekä Hiidensalmesta Moisiolle yhdistyvä reitti. Lisäksi Lohjanharju laajoine reitistöineen on tärkeä yhtenäisen viherverkoston osa.

Keskustaajaman yhtenäisen viherverkoston kehittämisessä on tärkeää parantaa katu ympäristöjen viihtyisyyttä. Keskustassa katu ympäristöjen kehittäminen viihtyisämmäksi on erityisen tärkeää Paikkarinkadun, Harjukadun sekä Karjalohjankatu - Nummentaustantie – Nummentie – Väinämöisenkatu -yhteyden osalta.

Keskustaajaman rantareittien kehittäminen on tärkeä huomioida Pitkäniemen uuden asuinalueen suunnittelussa, Porlan länsipuolella sekä Vivamon alueella. Erityisesti Pitkäniemen rantareitin suunnittelussa on tärkeää huomioida virkistysalueiden käyttäjien viihtyisyys ja riittävä etäisyys rakentamiseen.

Lisäksi on tärkeää kehittää poikittaisia yhteyksiä Lohjanjärven rannasta Lohjanharjun yli kohti Keskilohjaa. Yhteyksien kehittäminen edellyttää Vt 25:n ja Hanko-Hyvinkää -radan estevaimituksen poistamista uusien ali- ja ylikulkujen avulla. Tärkeä poikittainen yhteys tulee kehittää Aurlahden ja Porlan virkistysalueilta Liessaarenkatua pitkin Lohjanharjun rinteeseen kohti Lohjanharjun urheilualuetta ja siitä Urheilukatua kohti Ampumaradankatua Gruotinojan suuntaan.

Etelätaajama

Etelätaajaman viherverkosto on melko hajanainen. Yhtenäisen viherverkoston osuus muodostuu vanhan radanpohjan reitistä, mikä kulkee Ojamon kaupallisen keskittymältä kohti Vappulan avointa peltomaisemaa ja sieltä Kalkkipetterin valtakunnallisesti arvokkaalle rakennetun kulttuuriympäristön alueelle. Lisäksi suppeampi, mutta yhtenäinen viherverkoston osa sijoittuu Pähkinäniemen ja Tuusulanlahden alueelle, Lohjanjärven rantaan.

Etelätaajaman yhtenäisen viherverkoston kehittämisessä on tärkeää yhdistää vanhan radanpohjan reitti osaksi Tuusulanlahden ja Pähkinäniemen rantareittiä. Tulevaisuudessa tulee pyrkiä mahdollistamaan rantareitin muodostuminen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi aina Lasitehtaan rantaan saakka. Lisäksi tulee kehittää Lasitehtaan rannasta yhteys Kukkukalliolle, ja siitä yhteys Virkkalan kirkon ja hautausmaan ohi Virkkalan urheilukentän ympäristöön ja Kässänhakaan.

Etelätaajamassa yhtenäisen viherverkoston kehittäminen liittyy pääasiassa alakeskuksen katu ympäristöjen parantamiseen. Melko väljään taajamarakenteeseen sijoittuvat katu ympäristöt mahdollistavat kävelijöille ja pyöräilijöille varattujen alueiden laajentamisen ja kasvillisuuden lisäämisen. Etelätaajaman rantareitin kehittämisessä on tärkeä huomioida alueen arvokkaat lehdot sekä valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö. Tulevaisuudessa mahdollinen Kalkkipetterin uusi asuinalue sijoittuu monien tärkeiden arvojen keskelle ja rannan virkistyskäyttöön tulee varata riittävästi tilaa.

Länsitaajama

Länsitaajaman olemassa oleva viherverkosto on melko yhtenäinen ja kaavojen mahdollistamat tulevaisuuden virkistysverkoston varaukset luovat edellytykset yhtenäisen verkoston jatkumiseen. Olemassa oleva yhtenäinen viherverkosto sijoittuu Salmenmäenpuistoon, siitä Routionmäen yhtenäiskoulua ympäröivään metsäiseen puistoalueeseen ja se jatkuu kohti pohjoispuolelle sijoittuvaa Havukkapuistoa. Tulevaisuudessa verkosto voi jatkua Roution avoimen peltomaiseman kautta kohti Lohjanjärven Harvakkalanlahtea.

Kaavojen mahdollistamat toteutumattomat virkistysyhteydet jatkuvat Routiolta länteen, Paloniemen suuntaan Hiiden kartanon metsäalueen kautta. Pohjoispuolen yhteys kulkee Hormajärven uimarannan ja Rajaportin alueen kautta kohti Kanneljärven opiston suuntaan. Eteläisempi yhteys kulkee Lohjanjärven rantoja myötäillen Paloniemen alueelle.

Länsitaajaman yhtenäisen viherverkoston katkoskohdat sijoittuvat alueellisen päätien varteen sekä Roution pientaloalueelle. Karstuntien ja Hossantien risteysalue sijoittuu voimakkaasti nousevan rinteiden läheisyyteen ja liikennealueen tilavaraus on vähäinen. Liikennenopeuksia alentamalla voidaan parantaa

viihtyisyyttä ja turvallisuuden kokemusta. Roution länsireunan pientaloalue katkaisee Routionmäen puistoalueen ja Hiidenkartanon metsäisen alueen. Voimassa olevissa asemakaavoissa on osoitettu kevyen liikenteen aluevarauksia, joita ei ole toteutettu. Niitä toteuttamalla yhtenäistä viherverkostoa voidaan parantaa.

Pohjoistaajama

Pohjoistaajaman yhtenäiset viherverkoston osat sijoittuvat Lohjanharjun metsäisille vyöhykkeille. Olemassa olevilla asuinalueilla ja niiden läheisyydessä virkistysverkosto on katkonainen. Lisäksi Vt 25 ja Hanko-Hyvinkään – junarata aiheuttavat katkoksia poikittaissuunnassa.

Pohjoistaajaman yhtenäisen verkoston kehittämisessä on tärkeää vahvistaa Lohjanharjun ulkoilualueen ja asuinalueiden välisiä yhteyksiä. Asemanrinteen ja Asemanpellon asuinalueiden yhteyksien kehittäminen edellyttää Asemanpellon eteläpuolisen puron ympäristöön sijoittuvan viheralueen toteuttamista sekä Suintiantien varteen jalankulku- ja pyörätien toteuttamista. Lisäksi on tärkeää kehittää Perttilän ja Muijalannummen välistä yhteyttä Sorronsuolta Muijalannummentietä pitkin sen koillispuolelle saakka. Perttilän ja Muijalannummen välisen yhteyden kehittäminen edellyttää radan alikulun toteuttamista sekä Sorronsuon luonnonsuojelualueen ja virkistyskäytön yhteensovittamista.

Lempolan Vesitornin eritasoliittymän suunnittelussa tulee ottaa pyöräilijät ja jalankulkijat huomioon. Liittymä sijoittuu Lohjanharjun ja asuinalueiden solmukohtaan. Mikäli yhdyskuntarakenne tulevaisuudessa laajenee taajaman reuna-alueille, muodostaa kaavojen mahdollistama tulevaisuuden viherverkosto toteutuessaan yhtenäisen kokonaisuuden.

4.2.2 SAAVUTETTAVA LÄHIVIHREÄ

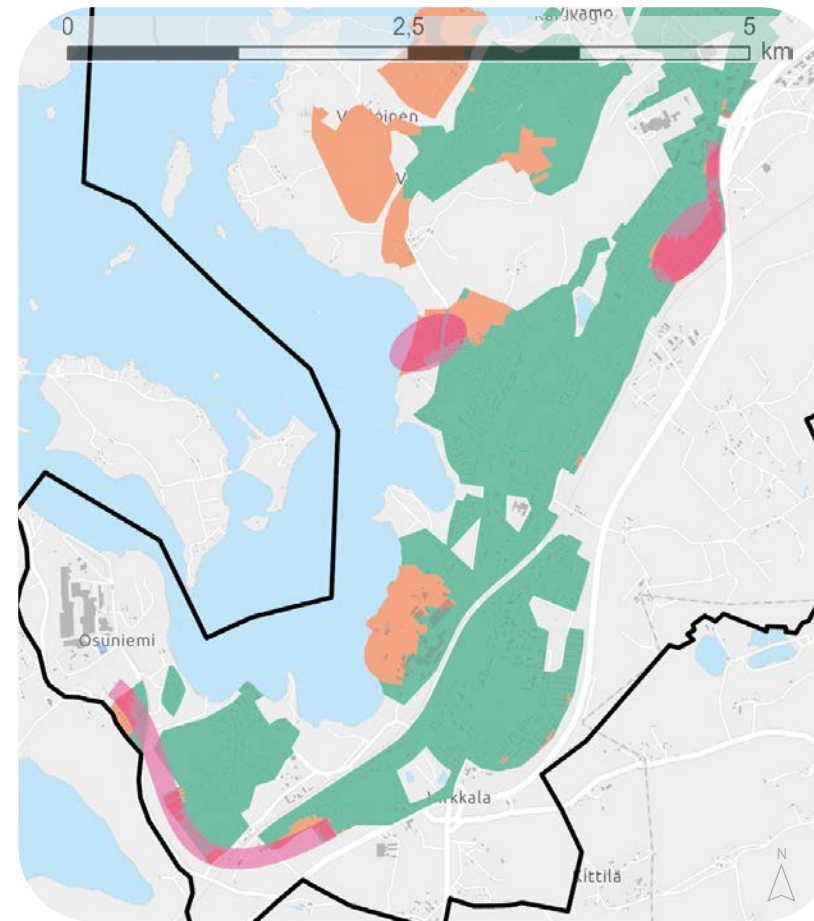
Saavutettavan lähivihreän tarkastelussa on kartoitettu asuinalueiden ja erilaisten viher- ja virkistysalueiden välisiä etäisyyksiä. Asuinalueisiin sisältyvät kaikki taajamaosayleiskaavassa asumisen mahdollistavat alueet. Asuinalueiden saavutettavuuden tarkastelussa toteutuneet ja toteutumattomat asuinalueet ovat eroteltu toisistaan. Lähivihreään lukeutuvat toteutuneet viher- ja virkistysalueet. Viher- ja virkistysalueiden toteutuneisuutta on arvioitu kaupungin viher- ja virkistysalueiden hoitoluokituksen, maanomistuksen ja voimassa olevien asemakaavojen avulla sekä maastokäynnein. Kartta-analyyssissä asuinalueiden ja viher- ja virkistysalueiden väliseksi mitoitettavaksi etäisyydeksi on valikoitunut 200 metriä.

Suunnittelualueen lähivihreän saavutettavuus on hyvä ja pääasiassa taajama-alueen viher- ja virkistysalueet sijaitsevat lähellä kotia. Lähivihreän saavutettavuuden heikoin tilanne on yhdyskuntarakenteen reuna-alueilla kuten Maksjoen itäreunassa, Iloniemen länsiosassa ja Lempolan pohjoisosassa. Tulevaisuuden uusille asuinalueiden suunnittelussa tulee varata riittävästi lähivirkistysalueita.

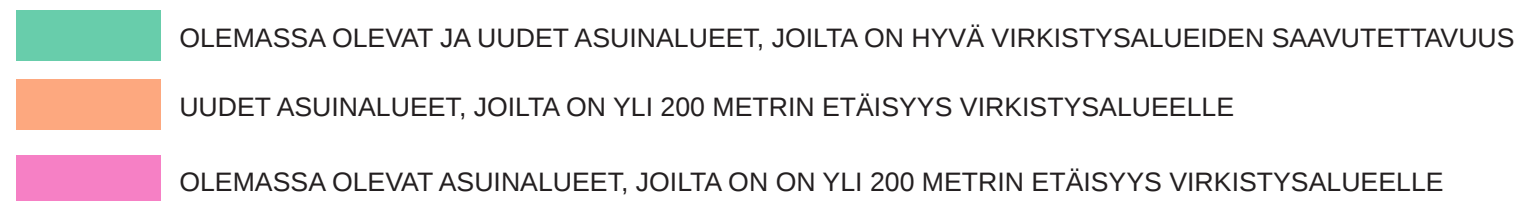
Keskustaajama

Pääasiassa keskustaajaman viher- ja virkistysalueet sijaitsevat lähellä olemassa olevia asuinalueita muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Keskustaajamassa heikommin saavutettavat alueet sijoittuvat Lohjanharjun itäpuolelle, Keskilohjalle Vt 25:n läheisyyteen sekä Vienolan eteläosaan. Lisäksi heikommin saavutettaviin alueisiin lukeutuu Myllylammen alue keskustan eteläpuolella.

Keskilohjan kohteen läheisyydessä, entisen Mäntylän päiväkodin tontille on tutkittu täydennysrakentamisen mahdollisuutta. Saavutettavuustarkastelun pohjalta voidaan suositella, että alue osoitetaan tulevaisuudessa lähivirkistysalueeksi. Vienolan eteläosassa voimassa olevissa asemakaavoissa osoitetut lähivirkistysalueet eivät ole toteutuneet. Kyseisellä alueella on tärkeää toteuttaa kaikille avoin lähivirkistysalue. Myllylammen alueen läheisyyteen sijoittuu Haikarin alue, jonne on valmistunut asemakaavamuutos vuonna 2022. Asemakaavassa alueelle on osoitettu Myllypuisto, minkä toteuttamisen merkitys on suuri myös Myllylammen kaupunginosan asukkaille. Kyseinen puisto tulisi toteuttaa lähivirkistysalueena.

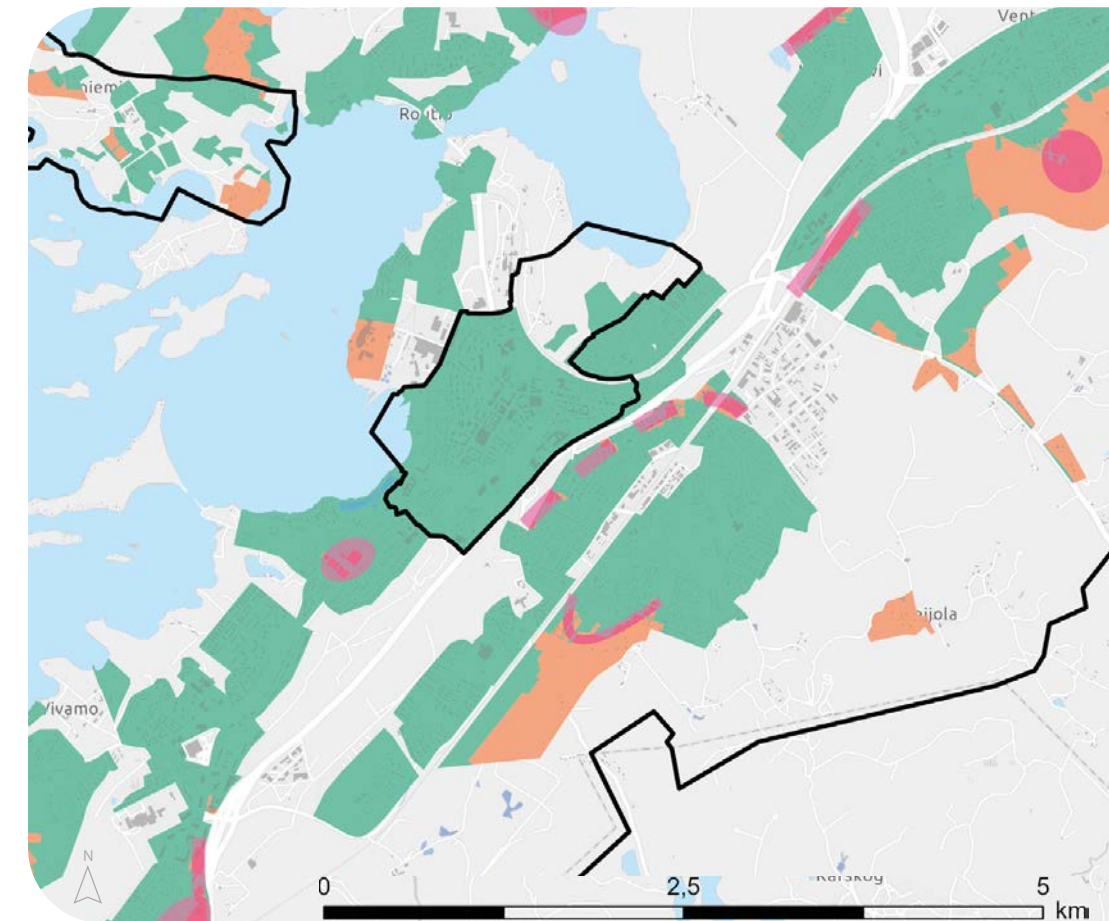
Kartta 13: Etelätaajaman lähivihreän saavutettavuus.

Etelätaajama

Pääasiassa etelätaajaman viher- ja virkistysalueet sijaitsevat lähellä olemassa olevia asuinalueita. Etelätaajamassa Maksjoen itäosan, Vieremän pohjoisosan ja Kirkniemen lounaisosan asuinalueilta on huono lähivihreän saavutettavuus.

Maksjoen itäosan, Vieremän pohjoisosan ja Kirkniemen lounaisosan alueilla on voimassa olevissa asemakaavoissa osoitettu lähivirkistysalueita, mutta ne eivät ole toteutuneet. Kyseisillä alueilla on tärkeää toteuttaa kaikille avoimet lähivirkistysalueet. Vieremän alueen toteutumattomat lähivirkistysalueet ovat myös osa rantareitin kehittämistä.

Kartta 14: Keskustaajaman lähivihreän saavutettavuus.

Länsitaajama

Valtaosa länsitaajaman lähivihreästä sijaitsee kattavasti asuinalueiden läheisyydessä. Länsitaajamassa, Routionmäen itäpuolen sekä Vähä-Roution asuinalueilla saavutettavuuden edellytykset eivät täyty. Roution alueen lähivihreän saavutettavuutta voidaan parantaa Routionmäelle sijoittuvaa lähivirkistysaluetta laajentamalla.

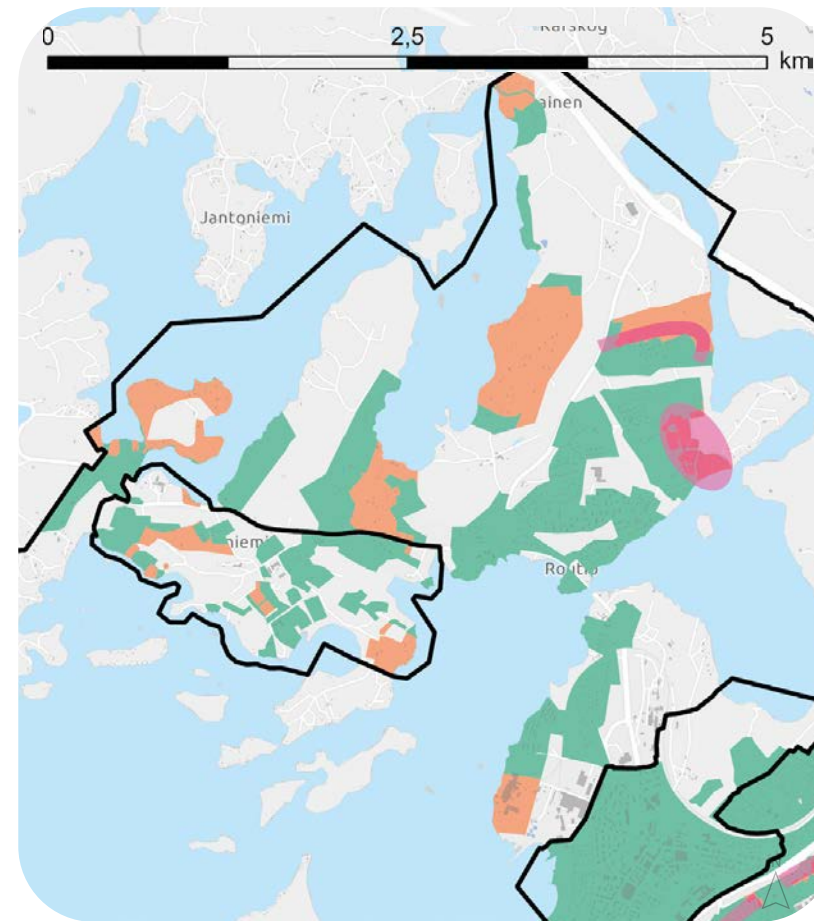
Vähä-Roution alueen lähivirkistysalueiden saavutettavuutta voidaan parantaa osayleiskaavassa osoitetun viheralueen toteuttamisella. Tulevaisuudessa Vähä-Roution alueelle voidaan osoittaa myös lisärakentamista, joten kaupungin tulisi edistää alueen maanhankintaa. Silloin lähivirkistysalue on mahdollista asemakaavoittajaa ja toteuttaa. Kaupungin maanomistus turvaa alueiden kehittämismahdollisuudet.

Pohjoistaajama

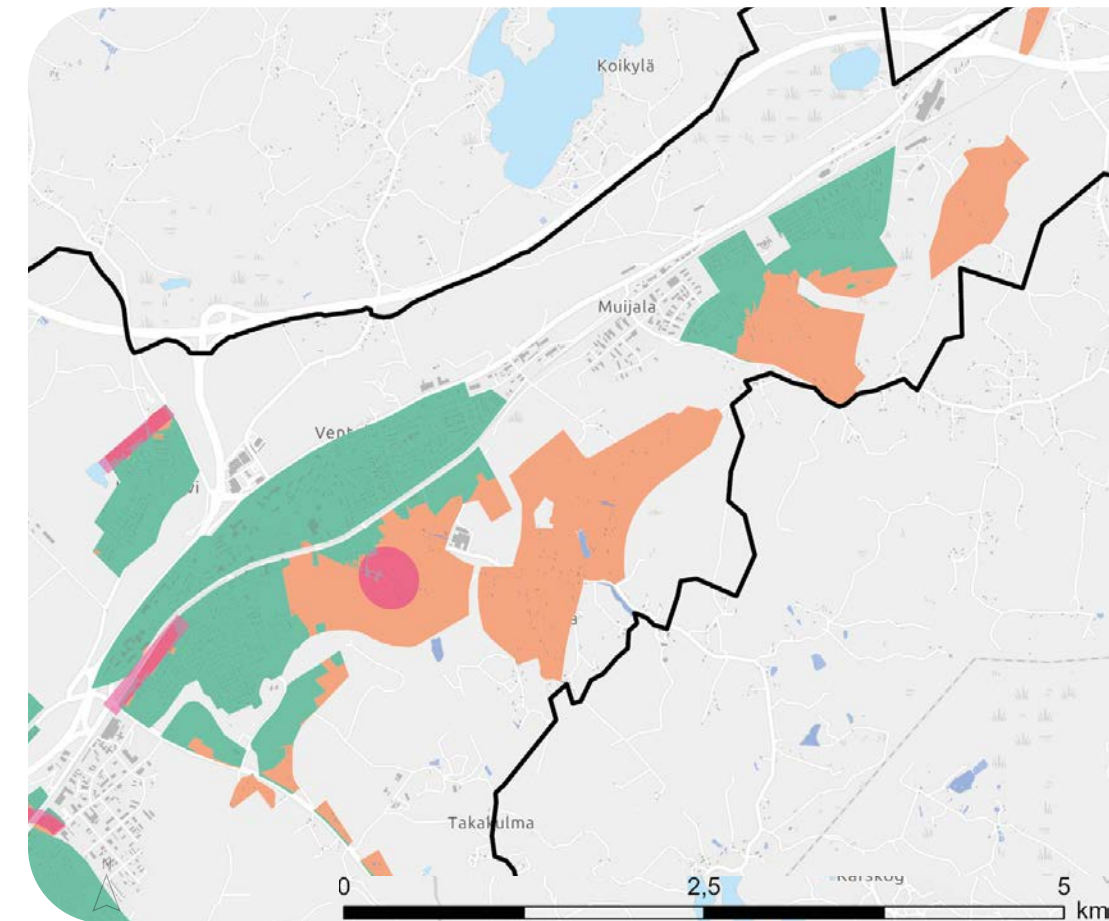
Pohjoistaajaman lähivihreän saavutettavuus on melko hyvä. Asemanrinteen ja Lempolan pohjoisosan sekä Muijalannummen eteläosassa Vanhan Muijalantien läheisyydessä lähivirkistysalueiden saavutettavuussuositus ei täyty. Lisäksi uudella Immulan asuinalueen läheisyydessä ei ole lähivirkistysalueita.

Asemarinteen eteläosaan asemakaavassa osoitetun Puropuiston toteuttaminen parantaisi asuinalueen lähivirkistysalueiden läheisyyttä sekä Asemarinteen eteläpuolen uuden asuinalueen lähivihreän saavutettavuutta. Puropuisto ei ole kokonaisuudessaan kaupungin maanomistuksessa, joten kaupungin tulisi edistää alueen maanhankintaa.

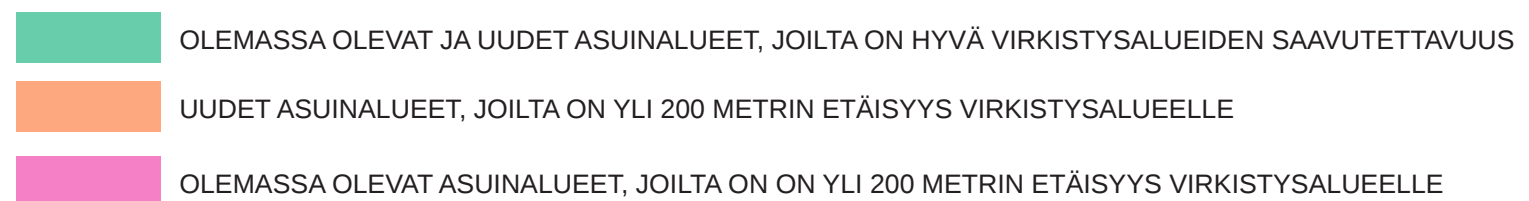
Muijantien läheisyydessä sijaitsevan puron varren ja Lempolan Luntilansuon asemakaavoissa osoitetut lähivirkistysalueet tulee toteuttaa. Näin parannetaan asuinalueiden lähivihreää. Immulan tulevaa maankäyttöä suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota lähivirkistysalueiden riittävyyteen ja osoittaa asemakaavoituksen yhteydessä alueelle asukkaita palveleva lähivirkistysalue.

Kartta 15: Länsitaajaman lähivihreän saavutettavuus.

Kartta 16: Pohjoistaajaman lähivihreän saavutettavuus.

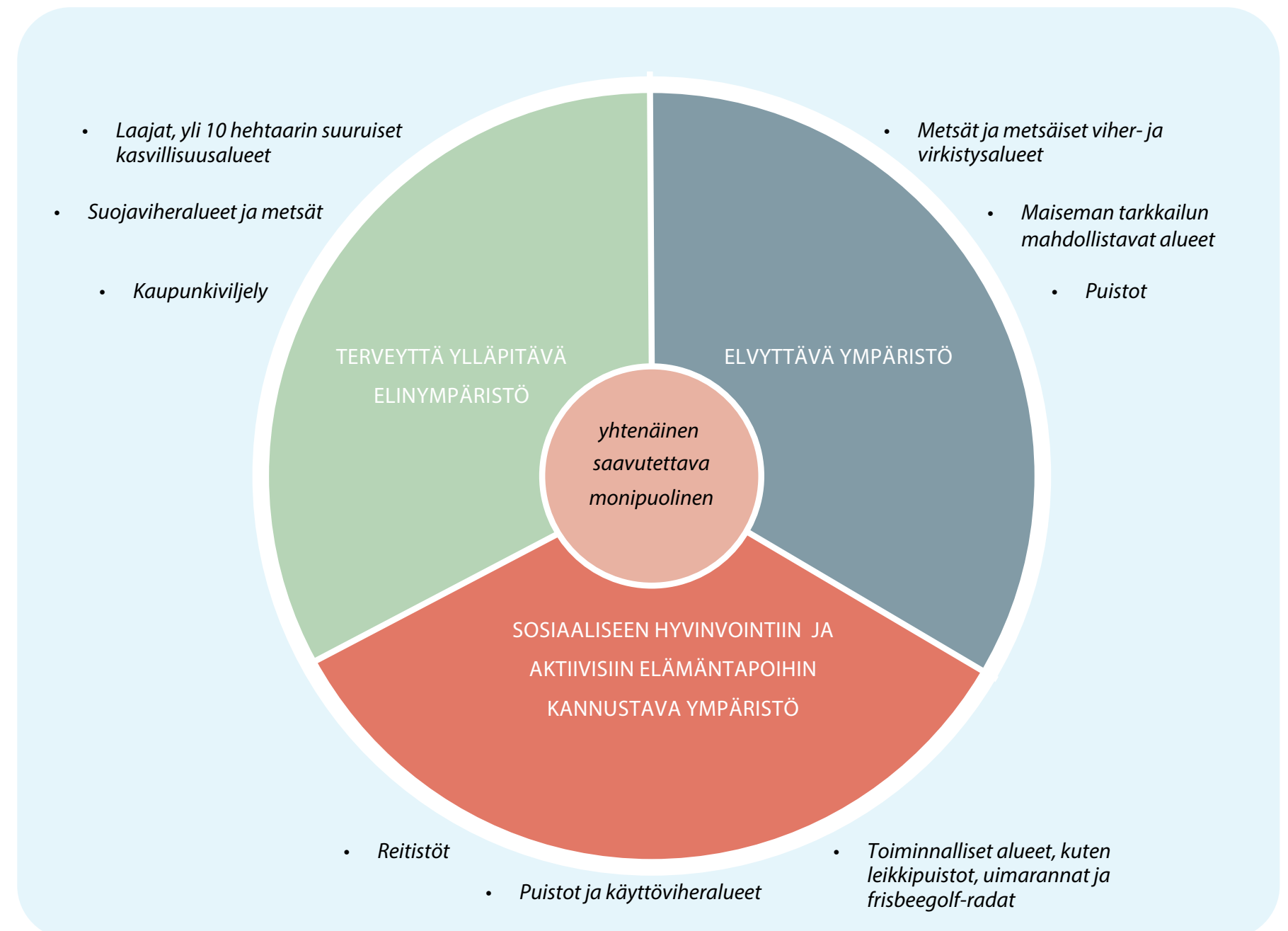
4.2.3 MONIPUOLINEN ARKILUONTO

Monipuolisen arkiluonnon tarkastelussa on kartoitettu viherverkoston eri osa-alueiden mahdollistamat hyvinvointivaikutukset. Arkiluontoon lukeutuvat asuinalueiden läheisyydessä, 400 metrin etäisyydellä olevat kaavoitetut viher- ja virkistysalueet ja -reitit, metsät, suojaviheralueet, arvokkaat luontokohteet, avoimet alueet sekä toiminnalliset alueet, kuten koulujen ja päiväkotien pihat. Arkiluonnon monipuolisuutta on arvioitu kolmen teeman avulla, mitkä ovat terveyttä ylläpitävät elinympäristöt, elvyttävät ympäristöt sekä sosiaaliseen hyvinvointiin ja aktiivisuuteen kannustavat ympäristöt. Jokaiseen teemaan sisältyy kolme aihealuetta, joiden avulla hyvinvointiarvoja on laskettu. Enimmäisarvo on kolme pistettä.

Terveyttä ylläpitävä elinympäristö lieventää kasvillisuuden keinoin ilmansaasteiden ja melun haittavaikutuksia sekä ilmastomuutoksen myötä lisääntyviä ääri-ilmiöitä kuten kuumuutta. Lisäksi terveellinen elinympäristö vahvistaa luontokosketusta. Monipuolisen arkiluonnon tarkastelussa yli 10 hehtaarin suuruiset viherverkoston osat, suojaviheralueet ja metsät sekä siirtolapuutarha-alueet ovat arvotettu terveellistä elinympäristöä tuottaviksi alueiksi.

Elvyttävä ympäristö edistää mielen hyvinvointia ja psyykkistä kuntoutumista monin tavoin. Luonto vaikuttaa kokonaisvaltaisesti mielialaan ja se muun muassa auttaa stressin hallintaan, rauhoittaa autonomista hermostoa ja parantaa keskittymiskykyä. Monipuolisen arkiluonnon tarkastelussa elvyttävä elinympäristö muodostuu maiseman tarkkailun mahdollistavista alueista, metsäisistä lähivirkistysalueista ja metsistä sekä puistoista.

Sosiaaliseen hyvinvointiin ja aktiivisuuteen kannustavat ympäristöt muun muassa vähentävät yksinäisyyden tunnetta ja lisäävät sosiaalisia kohtaamisia. Lisäksi liikkuminen luonnossa tarjoaa monipuolisia fyysisiä harjoituksia. Monipuolisen arkiluonnon tarkastelussa sosiaalisen hyvinvointiin ja aktiivisuuteen kannustavat ympäristöt muodostuvat erilaisista reiteistä, puistoista ja käyttöviheralueista sekä toiminnallisista ympäristöistä. Toiminnalliset ympäristöt mahdollistavat oleskelun ja kannustavat liikuntaan, sellaisia ovat esimerkiksi: Leikkipuistot, uimarannat, frisbeegolfradat ja viljelypalstat.

Kaavio 4: Virkistysverkoston tuottamat hyvinvointivaikutukset ja virkistysverkoston ominaispiirteiden keskeinen tavoitetilä sekä monipuolisen arkiluonnon hyvinvointiarvoihin lasketut ominaisuudet.

Suunnittelualueen kaikissa taajamanosissa on monipuolisen arkiluonnon keskittymiä ja alueen viherverkosto tarjoaa mahdollisuuden kehittää arkiluontoa monipuolisemmaksi. Mahdollisuus sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen ja aktiiviseen liikkumiseen korostuu keskustaaamassa ja erityisesti sen länsiosassa Lohjanjärven läheisyydessä. Viherverkoston

elvyttävät ympäristöt hajaantuvat tasaisemmin koko taajamaan, mutta alueet painottuvat Hormajärven ja Lohjanjärven läheisyyteen sekä Lohjanharjulle. Terveellisen elinympäristön alueet sijoittuvat yhdyskuntarakenteen reuna-alueille sekä Lohjanharjulle.

Keskustaajama

Keskustaajaman monipuolinen arkiluonto muodostuu verkostomaisesti Lohjanjärven rannoille ja Lohjanharjulle. Keskustaajaman ranta-alueet Ojamolta aina Moisioon saakka ovat monipuolisesti hyvinvointivaikutuksia tarjoavia alueita. Monipuolisen arkiluonnon keskittymät sijoittuvat Ojamon rantaan, Moisiolle sekä Lohjanharjulle. Esimerkiksi Ojamon ranta-alueella on laaja tervaleppäkorpi ja rantaa myötäilevä kävelyreitti, uimaranta, veneenlaskupaikka, siirtolapuutarha-alue sekä mahdollisuus järvimaiseman tarkkailuun. Keskustaajaman rantareitin kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota Pitkänien lähivirkistysalueiden suunnitteluun, niiden tulee olla mahdollisimman suuria ja alueelle suositellaan jätettävän laajoja puustoisia alueita.

Lohjan keskustan monipuolisen arkiluonnon tila on heikko. Hyvinvointia edistävät alueet sijoittuvan keskustan reuna-alueille ja keskustan ydinalueella on ainoastaan yksi hyvinvointia edistävä kohde, Lohjan keskusaukio. Lohjan keskustaan tulisi varata tilaa puistoalueille, esimerkiksi Paikkarinkadun läheisyyteen.

Lohjajarjun kaakkoispuolella, Keskilohjan alueella on melko heikko virkistysalueiden mahdollistama hyvinvointia tukeva verkosto. Alueen monipuolista viherverkostoa tulisi kehittää ja kiinnittää huomiota sosiaalisiin kohtaamisiin kannustavan ympäristön toteutumiseen.

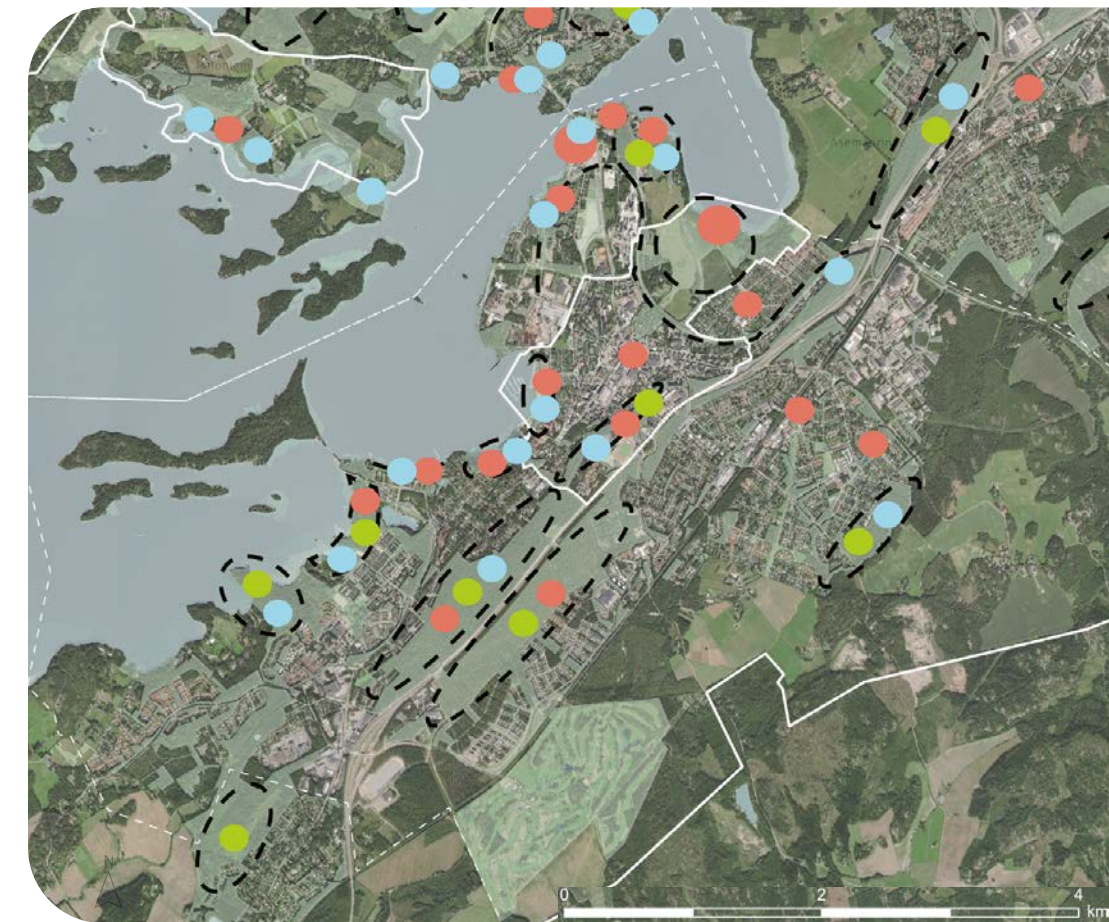
Etelätaajama

Etelätaajamassa monipuolista arkiluontoa tarjoaa Pähkinäniemen ympäristö. Pähkinäniemen laajat lähivirkistys- ja suojelualueet sijoittuvat Lohjanjärven rantaan. Alueella on mahdollisuus liikkua polkuverkostoa pitkin sekä tarkkailla maisemaa. Lisäksi alueella on uimaranta, venevalkama ja alue on myös osa kulttuurihistoriallisesti arvokasta ympäristöä. Maankäytön suunnittelulla on tärkeä turvata alueen arvojen säilyminen.

Etelätaajaman viherverkosto tarjoaa hyvän pohjan monipuolisen arkiluonnon kehittämiseen. Terveelliset elinympäristöt sijoittuvat myös etelätaajamassa yhdyskuntarakenteen reuna-alueille. Kirkniemen eteläosassa, Hanko-Hyvinkään pistoraiteen läheisyyteen sijoittuvat avoimet peltoalueet voisi tulevaisuudessa tarjota enemmän hyvinvointihyötyjä metsäisinä alueina.

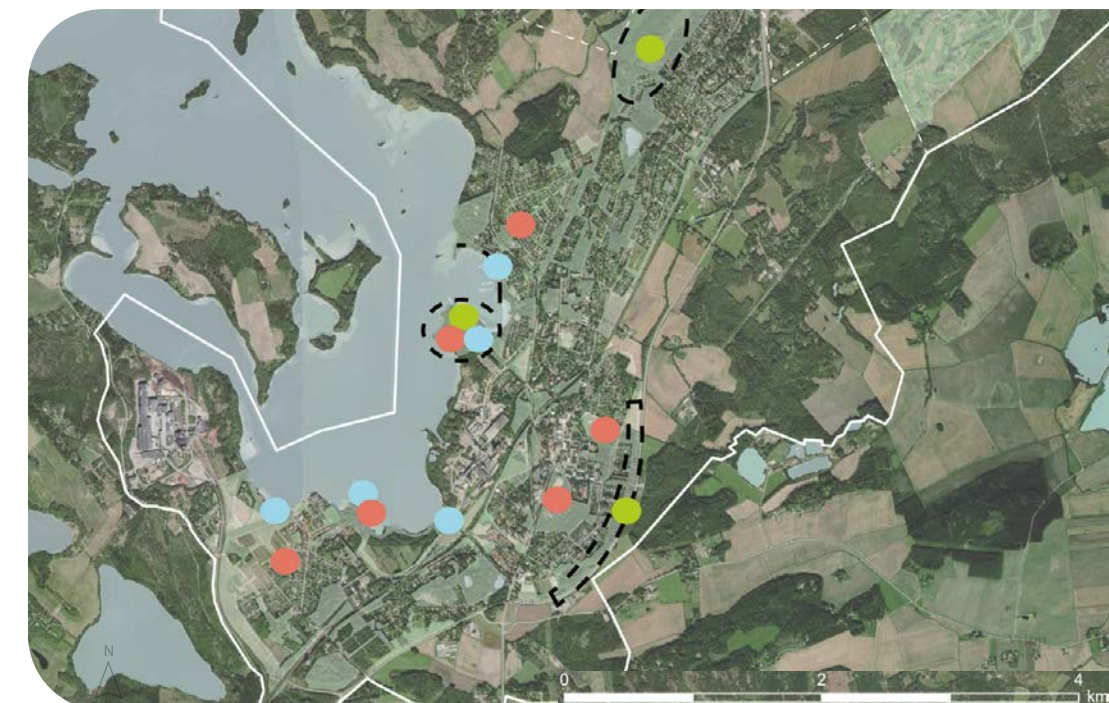
Sosiaaliseen elämäntapaan kannustavat alueet sijoittuvat Virkkalan keskustan koulujen, Vieremän päiväkodin ympäristöön ja Kirkniemen leikkipuiston alueelle sekä Pähkinäniemeen. Elvyttävät ympäristöt sijoittuvat pääasiassa ranta-alueille. Virkkalan urheilukentän läheisen metsäalueen kehittäminen voisi lisätä Virkkalan keskustan hyvinvointihyötyjä.

Erityisesti Maksjoen itäpuolen lähiluonto hyvinvointihyötyjen tarjonta on melko heikko. Alueen viherverkostoa tulisi kehittää monin tavoin, esimerkiksi lähivirkistysalueita kehittämällä.

Kartta 17: Keskustaajaman monipuolinen arkiluonto.

- TERVEELLINEN ELINYMPÄRISTÖ
- ELVYTTÄVÄ YMPÄRISTÖ
- SOSIAALISEEN HYVINVOINTIIN JA AKTIIVISUUTEEN KANNUSTAVA YMPÄRISTÖ

Kartta 18: Etelätaajaman monipuolinen arkiluonto.

Länsitaajama

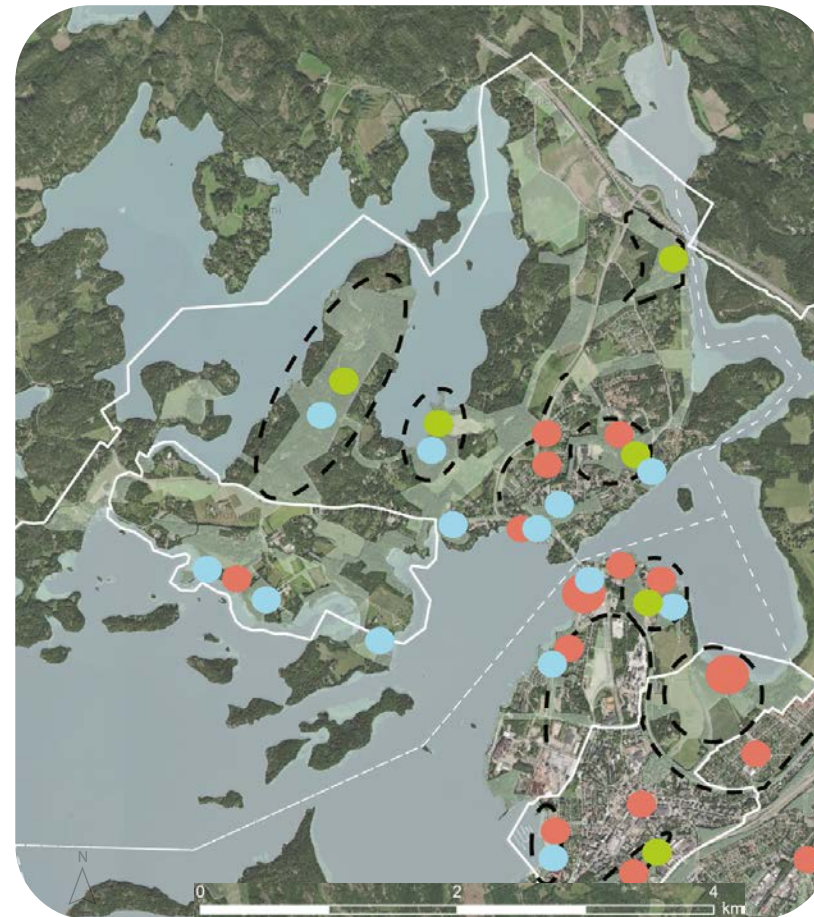
Monipuolisen arkiluonnon tarkastelussa länsitaajama jakautuu kahteen osaan. Roution alueen arkiluonto on melko monipuolinen. Roution alueelle on keskittynyt elvyttävät sekä sosiaaliseen hyvinvointiin ja aktiiviseen liikkumiseen kannustavat viherverkoston osat. Routionmäen laajalle lähivirkistysalueelle sijoittuu metsäinen ulkoilureitti, frisbeegolfrata sekä yhtenäiskoulun pihan tarjoamat kuntoilu- ja leikkivälineet. Lisäksi Routionmäeltä on lyhyt matka kahdelle uimarannalle sekä venevalkamiin.

Paloniemen alueen osayleiskaavan mahdollistama maankäyttö on valtaosin toteutumatta. Uusien asuinalueiden toteutuessa tulee varmistaa, että alueelle toteutetaan lähivirkistysalueita, jotka kannustavat aktiivisuuteen ja sosiaalisuuteen. Alueen monipuolinen luonto tarjoaa jo nykyisellään elvyttävää ympäristöä, toki niiden säilyminen tulee turvata.

Pohjoistaajama

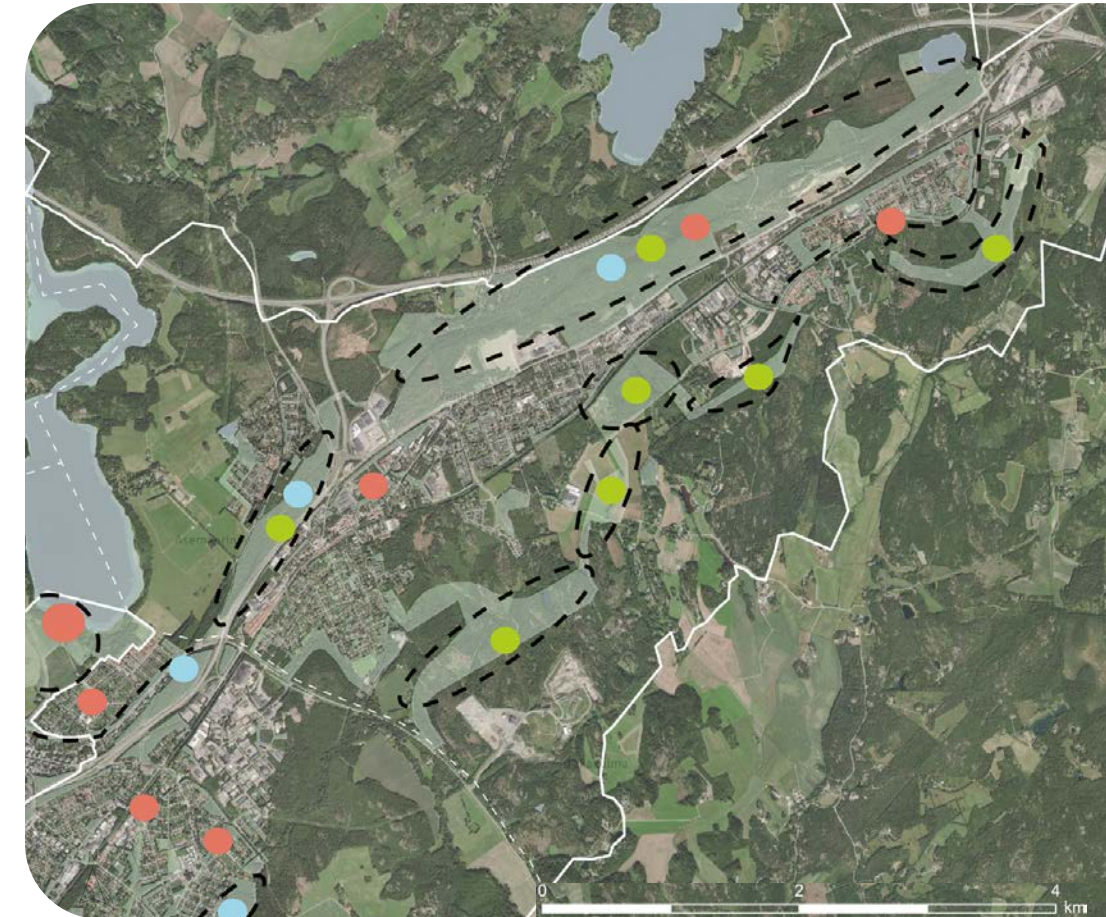
Erityisesti pohjoistaajama edellyttää monipuolisen arkiluonnon kehittämistä. Pohjoistaajaman olemassa oleville asuinalueille ei sijoitu juurikaan sosiaaliseen hyvinvointiin ja aktiivisuuteen kannustavia alueita, eikä elvyttävää ympäristöä. Terveellisen elinympäristön alueita on useita, mutta ne sijoituvat hieman etäälle asuinalueista.

Pohjoistaajamassa Lohjanharjun ulkoilualue tarjoaa monipuolisesti hyvinvointia edistäviä ympäristöjä, mutta se sijoittuu hieman etäälle Asemanpellon, Perttilän ja Muijalan asuinalueista. Jotta Lohjanharjun aluetta voidaan hyödyntää paremmin, tulisi virkistysyhteyksiä parantaa. Perttilän lähivirkistysalueita tulisi kehittää, mutta niiden määrä on melko alhainen. Alueella sijaitsevat Kanerva- ja Puolukkapuisto sijoittuvat ikään kuin pientalokortteleiden sisäpihalle. Puistojen laatutasoa ja sisääntuloja tulisi kehittää, niin että ne muodostuvat paremmin kaikille avoimiksi alueiksi.

Kartta 19: Länsitaajaman monipuolinen arkiluonto.

- TERVEELLINEN ELINYMPÄRISTÖ
- ELVYTTÄVÄ YMPÄRISTÖ
- SOSIAALISEEN HYVINVOINTIIN JA AKTIIVISUUTEEN KANNUSTAVA YMPÄRISTÖ

Kartta 20: Pohjoistaajaman monipuolinen arkiluonto.

4.2.4.TAAJAMAOSAYLEISKAAVA-ALUEEN VIRKISTYSVERKOSTON SUUNNITELMA

Suunnittelualueen virkistysverkoston suunnitelma perustuu yhtenäisen viherverkoston, saavutettavan lähiluonnon ja monipuolisen arkiluonnon tarkasteluiden yhteenvedoon. Tarkasteluiden avulla on laadittu virkistysverkoston suunnitelma, minkä päätavoite on edistää asukkaiden hyvinvointia.

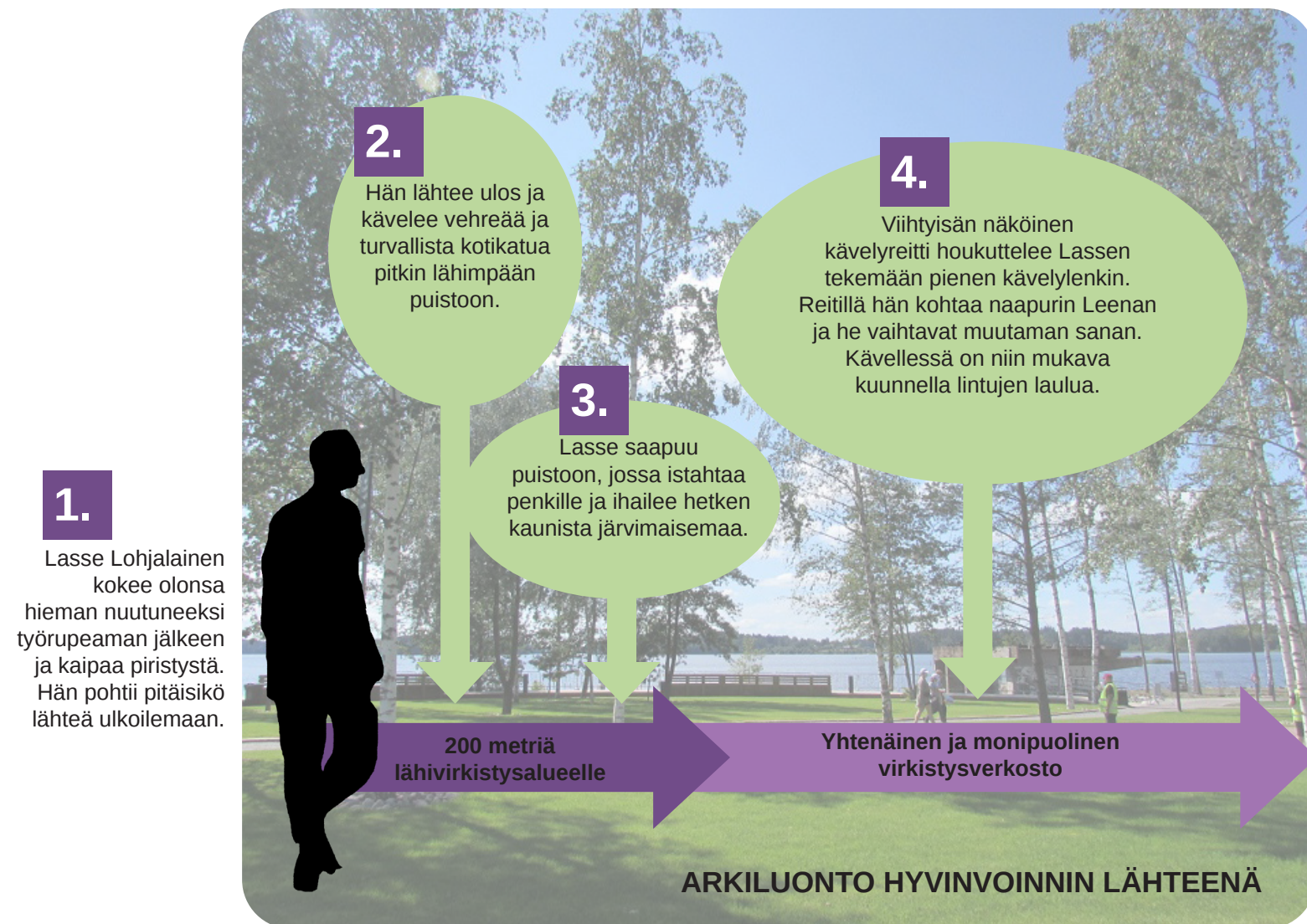
Suunnittelualueen virkistysverkoston hyvinvointia edistävän suunnitelman keskeiset elementit ovat hyvinvoinnin ydinalueet, hyvinvoinnin kehittämisvyöhykkeet, hyvinvoinnin kehittämiskohteet sekä tärkeät virkistysverkoston yhteydet.

Hyvinvoinnin ydinalueet korostuvat suunnitelmassa monipuolisen arkiluonnon keskittyminä, jotka ovat yhtenäisen viherverkoston laajoja viher- ja virkistysaluekokonaisuuksia. Monipuolisen arkiluonnon keskittymät ovat osittain olemassa olevia arvokeskittymiä tai niitä on tulevaisuudessa mahdollista kehittää vielä monipuolisemmiksi. Alueet tarjoavat monipuolisia hyvinvointivaikutuksia lähialueiden asukkaille. Hyvinvoinnin ydinalueiden rajat myötäilevät viher- ja virkistysalueita. Virkistysverkoston ydinalueet sijoittuvat Lohjanjärven ranta-alueille, Lohjanharjulle sekä taajama-alueen asuinalueiden läheisyyteen.

Tavoitteena on, että hyvinvoinnin ydinalueiden säilyminen turvataan ja niiden kehittäminen on mahdollista myös tulevaisuudessa. Tarkemmat suositukset alueen käytölle on avattu sivulla 39.

Hyvinvoinnin kehittämisvyöhykkeet ovat alueita, joilla viherverkoston yhteystarpeita ja lähivihreän saavutettavuutta tulisi erityisesti kehittää. Kehittämisvyöhykkeisiin sisältyvät Lohjan keskusta sekä alakeskukset, joilla kaavat mahdollistavat alueen monipuolisen kehittymisen. Vyöhykkeet ovat tiivisti rakennettuja alueita tai tulevaisuudessa rakentuvia, ja niille sijoittuu palveluita, asumista ja työpaikkoja. Tulevaisuudessa juuri näille vyöhykkeille voi syntyä erityinen täydennysrakentamisen paine.

Hyvinvoinnin kehittämisvyöhykkeiltä tulee varmistaa jalankulkijoille viihtyisät ja turvalliset virkistysyhteydet hyvinvoinnin ydinalueille. Tarkemmat suositukset alueen käytölle on avattu sivulla 40.

Kuva 8: Hyvinvointiverkosto asukkaan näkökulmasta.

Tärkeät virkistysverkoston yhteydet edistävät yhtenäisen virkistysverkoston muodostumista sekä taajamanosien sisällä että taajamanosien välillä. Tällä merkinnällä on merkitty virkistysyhteyksien tärkeimmät yhteydet tai tulevaisuuden yhteystarpeet. Virkistysyhteydet edistävät virkistysverkoston ydinalueiden saavutettavuutta sekä parantavat asuinalueiden virkistysverkoston laatua ja saavutettavuutta. Virkistysyhteyksien avulla pyritään hyödyntämään monipuolisen arkiuonnon mahdollisuudet.

Tärkeät virkistysverkoston yhteydet edellyttävät erityisesti katu ympäristöjen kehittämistä, huomioiden ensisijaisesti jalankulkijoiden tarpeet. Katuympäristöjen tulee olla viherrakenteeltaan korkealuokkaisia ja niiden kehittämisessä tulee huomioida etenkin turvallisuus. Tarkemmat suositukset virkistysyhteyksille on avattu sivulla 40.

Hyvinvoinnin kehittämiskohteet ovat asumisen alueita, joilla viher- ja virkistysalueet sijoittuvat yli 200 metrin etäisyydelle asuinkortteleista. Kohdemerkintä kuvastaa asuinalueita ja sen lähiympäristöä. Hyvinvoinnin kehittämiskohteilla asuinalueiden viher- ja virkistysalueita sekä virkistysyhteyksiä tulee kehittää ja pyrkiä kytkemään ne osaksi taajaman virkistysverkostoa. Hyvinvoinnin kehittämiskohteet sijoittuvat valtaosin yhdyskuntarakenteen reuna-alueille.

Virkistysverkoston suunnitelma on laadittu alueen asukkaiden hyvinvoinnin näkökulmasta ja se on yleispiirteinen. Suunnitelman alueet, vyöhykkeet ja yhteydet eivät määritä niiden tarkkaa sijaintia. Suunnitelman avulla on tarkoitus kuvata virkistysverkoston hyvinvointia edistävien alueiden painopisteet kaikilla taajamanosilla.

Hyvinvointia vahvistavan virkistysverkoston suunnitelman avulla voidaan myös syventää kaupungin luonto- ja järvikaupungin identiteettiä, parantaa alueiden viihtyisyyttä ja lisätä taajama-alueen houkuttelevuutta asuinpaikkana.

Virkistysverkoston suositukset

Hyvinvoinnin ydinalueet

Hyvinvoinnin ydinalueiden säilyminen tulee varmistaa ja ne tulee osoittaa osayleiskaavassa viher- tai virkistysalueiksi. Ydinalueilla sijaitsevia viher- ja virkistysalueita kannattaa pyrkiä laajentamaan erityisesti yhdyskuntarakenteen reunavyöhykkeillä. Ydinalueiden viher- ja virkistysalueita ei tule osoittaa rakentamiseen ja niitä ei saa supistaa. Asemakaavoituksen yhteydessä tulee tutkia viher- ja virkistysalueiden laajentamismahdollisuudet, tarkastella olemassa olevien viher- ja virkistysalueiden käyttöpainetta sekä huomioida suunnittelussa alueelle saapuminen. Hyvinvoinnin ydinalueiden sisäänkäyntejä voidaan korostaa visuaalisesti toteutuksen yhteydessä. Lisäksi alueiden suunnittelussa tulee huomioida pysäköinti.

On tärkeää, että hyvinvoinnin ydinalueet ovat helposti saavutettavissa, ja yhteydet ydinalueille tulee huomioida kaikilla suunnittelutasoilla. Alueet palvelevat laajemmin taajaman asukkaita, eivät pelkästään lähiympäristössä asuvia.

Virkistysalueiden mahdollistamat hyvinvointivaikutukset tulee olla monipuoliset kaikissa taajamanosissa. Taajamanosissa tulee olla terveyttä ylläpitäviä, elvyttäviä sekä sosiaalisuuteen ja aktiivisuuteen kannustavia ympäristöjä. Hyvinvoinnin ydinalueilla tulee turvata niiden ominaispiirteiden säilyminen sekä mahdollistaa niiden kehittäminen.

Mikäli hyvinvoinnin ydinalueilla käynnistyy asemakaavoitus, tulee asemakaavoituksen yhteydessä tehdä yleisten alueiden suunnitelma, jonka pohjalta laaditaan tarpeen mukaan puistosuunnitelma. Yleissuunnitelmassa tulee erottaa toiminnalliset alueet ja rauhoittumiseen soveltuvat alueet. Alueen tulee olla helposti käytettävissä ja soveltua kaikille käyttäjäryhmille. Suunnittelussa tulee huomioida puuston ja luontoarvojen säilyminen, maiseman tarkkailu ja mahdollisten näkymien avaaminen sekä oleskelumahdollisuudet. Oleellista on tarjota mahdollisuuksia oleskeluun. Hyvinvoinnin ydinalueilla tulee kiinnittää huomiota oleskelumahdollisuuksiin, valaistukseen, esteettömyyteen, opasteisiin sekä polkuverkostoon.

Tulevaisuudessa rauhallisiksi ja hiljaisiksi tunnistetut alueet voidaan sisällyttää hyvinvoinnin ydinalueiksi. Taajama-alueen suunnittelussa tulee välttää melua tuottavan toiminnan sijoittaminen hyvinvoinnin ydinalueiden läheisyyteen.

Hyvinvoinnin kehittämisvyöhykkeet

Hyvinvoinnin kehittämisvyöhykkeiden suunnittelussa tulee huomioida tärkeät virkistysyhteudet sekä sisäiset yhteystarpeet virkistysnäkökulmasta. Vyöhykkeillä on tärkeää selvittää jalankulun ja pyöräilyn pääreitit, jotta voidaan kehittää muun muassa liikenneturvallisuutta, viihtyisyyttä ja käytettävyyttä. Tulevaisuuden uudet rakentamisalueet tulee kytkeä osaksi taajaman jalankulun ja pyöräilyn verkostoa.

Asemakaavoituksen yhteydessä on oleellista kiinnittää huomiota korttelialueiden, yleisten alueiden ja niiden rajapinnassa olevan tilan suunnitteluun. Kortteli- ja katualueiden olemassa oleva kasvillisuus tulee pyrkiä säilyttämään ja ohjata kasvillisuuden säilymistä myös kaavamääräyksiin. Mikäli olemassa olevan kasvillisuuden ja erityisesti puuston säilyttäminen ei ole mahdollista, tulee tutkia mahdollisuus osoittaa uutta puustoa alueelle. Korttelialueille voidaan osoittaa myös muita luontopohjaisia ratkaisuja, kuten viherseiniä ja -kattoja tai hulevesien hallintaa tukevia ratkaisuja.

Lisäksi asemakaavavaiheessa katualueille tulee osoittaa riittävä tilavaraus, jotta alueelle on mahdollista toteuttaa erilaisia viherrakenteita, ja jalankulkijat ja mahdollisesti myös pyöräilijät mahtuvat liikkumaan alueella turvallisesti. Suunnittelussa tulee myös huomioida edellä mainittujen seikkojen jatkuvuus.

Hyvinvoinnin kehittämiskohde

Hyvinvoinnin kehittämiskohteissa olemassa olevilla asuinalueilla tulee toteuttaa asemakaavoihin merkityt lähivirkistysalueet, pyrkiä varmistamaan yhtenäisen verkoston muodostuminen ketjumaisesti kohti hyvinvoinnin ydinalueita ja turvata katu ympäristöjen kehittäminen. Suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota kävelijän mittakaavaan.

Yleispiirteisessä suunnittelussa kohdealueille voidaan antaa suosituksia asuinalueiden lähivirkistysalueiden määrästä ja laadusta. Uusien asuinalueiden suunnittelussa tulee varmistaa yhteys olemassa oleville lähivirkistysalueille sekä selvittää sisäiset yhteystarpeet lähivirkistysalueille. Ensisijaisesti tärkei-

Jokaisella hyvinvoinnin kehittämisvyöhykkeellä tulee olla monipuolinen ja laadukas lähivirkistysalue, joka on helposti saavutettavissa. Vyöhykkeillä on myös suositeltavaa toteuttaa pieniä taskupuistoja tai vehreitä saarekkeitä, missä on esimerkiksi mahdollisuus istahtaa.

Alueiden suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota esteettömyyteen, kasvillisuuteen, oleskelumahdollisuuksiin ja suojaisen paikkojen muodostumiseen sekä puuston säilyttämiseen. Ympäristön mielenkiintoa lisää kasvillisuuden vaihtelu sekä monipuolinen pintamateriaalien käyttö.

Hyvinvoinnin kehittämisvyöhykkeillä yhteistyön merkitys korostuu. Tiivis yhteistyö suunnittelijoiden välillä sekä toteuttamisesta vastaavien tahojen kanssa on tärkeää. Tiiviissä kaupunkirakenteessa rajapintoja on paljon, ja hyvinvointia edistävän ja viihtyisän ympäristön toteutuminen edellyttää yhteistoimintaa. Lisäksi voidaan toteuttaa osallistavaa kehittämistyötä, missä aluetta kehitetään yhteistyössä asukkaiden, toimijoiden ja kaupungin edustajien kanssa.

Pääliikenneväylien varsilla on hyvä olla puustoisia suojaviheralueita.

den virkistysyhteudet tulee erottaa ajoneuvoliikenteestä.

Lähivirkistysalueiden suunnittelussa on suositeltavaa tehdä yhteistyötä kaavoituksen ja yleisten alueiden suunnittelun kesken. Suunnittelussa tulee pyrkiä monipuolisen virkistysverkoston muodostumiseen ja arkiluonnon toimintoja ja luonnetta tulee tarkastella laajempaan kokonaisuuteen.

Tärkeät virkistysyhteudet

Tärkeät virkistysyhteudet tulee osoittaa osayleiskaavassa. Virkistysyhteyksien suunnittelussa tulee huomioida hyvinvoinnin ydinalueiden saavutettavuus, panostaa lähivirkistysalueiden ja luontoalueiden katkeamattomuuteen, rantojen virkistyskäyttöön, huomioida sisäiset yhteystarpeet virkistysnäkökulmasta, sekä jalankulun ja pyöräilyn pääreitit.

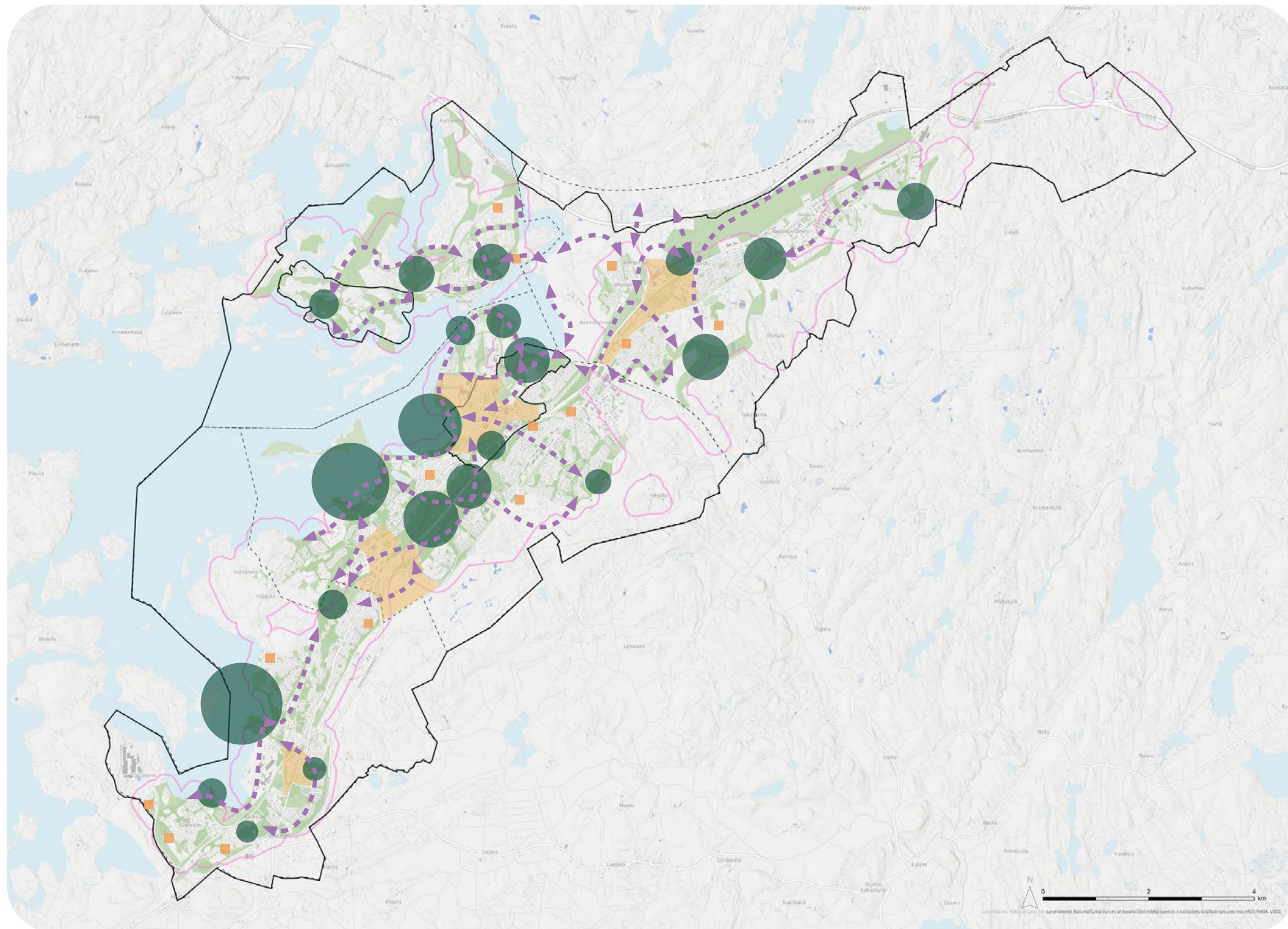
Asemakaavoituksen yhteydessä on oleellista kiinnittää huomiota korttelialueiden, yleisten alueiden ja niiden rajapinnoissa olevien tilojen suunnitteluun. Kortteli- ja katualueiden olemassa oleva kasvillisuus tulee pyrkiä säilyttämään ja ohjata kasvillisuuden säilymistä myös kaavamääräyksiin. Mikäli olemassa olevan kasvillisuuden ja erityisesti puuston säilyttäminen ei ole mahdollista, tulee tutkia mahdollisuus osoittaa uutta puustoa alueelle. Korttelialueille voidaan osoittaa myös muita luontopohjaisia ratkaisuja, kuten viherseiniä ja -kattoja tai hulevesien hallintaa tukevia ratkaisuja.

Asemakaavavaiheessa katualueille tulee osoittaa riittävä tilavaraus, jotta alueelle on mahdollista toteuttaa erilaisia viherrakenteita, ja jalankulkijat ja pyöräilijät mahtuvat liikkumaan alueella turvallisesti. Suunnittelussa tulee turvata edellä mainittujen seikkojen jatkuvuus.

Tärkeiden virkistysyhteyksien kasvillisuuden on hyvä olla monipuolista ja niillä voidaan tukea esimerkiksi hulevesien hallintaa. Yhteyksien on hyvä olla esteettömiä ja reitillä tulee olla riittävästi penkkejä.

Tärkeinä virkistysyhteyksinä toimivien katualueiden on hyvä erottua visuaalisesti muista kaduista ja liikennealueista, jotta ne houkuttelevat käyttäjää valitsemaan juuri kyseisen reitin. Yhdistetyt katualueet ja virkistysyhteudet voivat erottua muusta ympäristöstä esimerkiksi valaistuksen, pintamateriaalien ja kasvillisuuden keinoin. Tärkeiden virkistysyhteyksien varrella tulee suosia ympäristöäidettä ja korostaa rakennetun kulttuuriympäristön arvoja. Suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota kävelijän mittakaavaan.

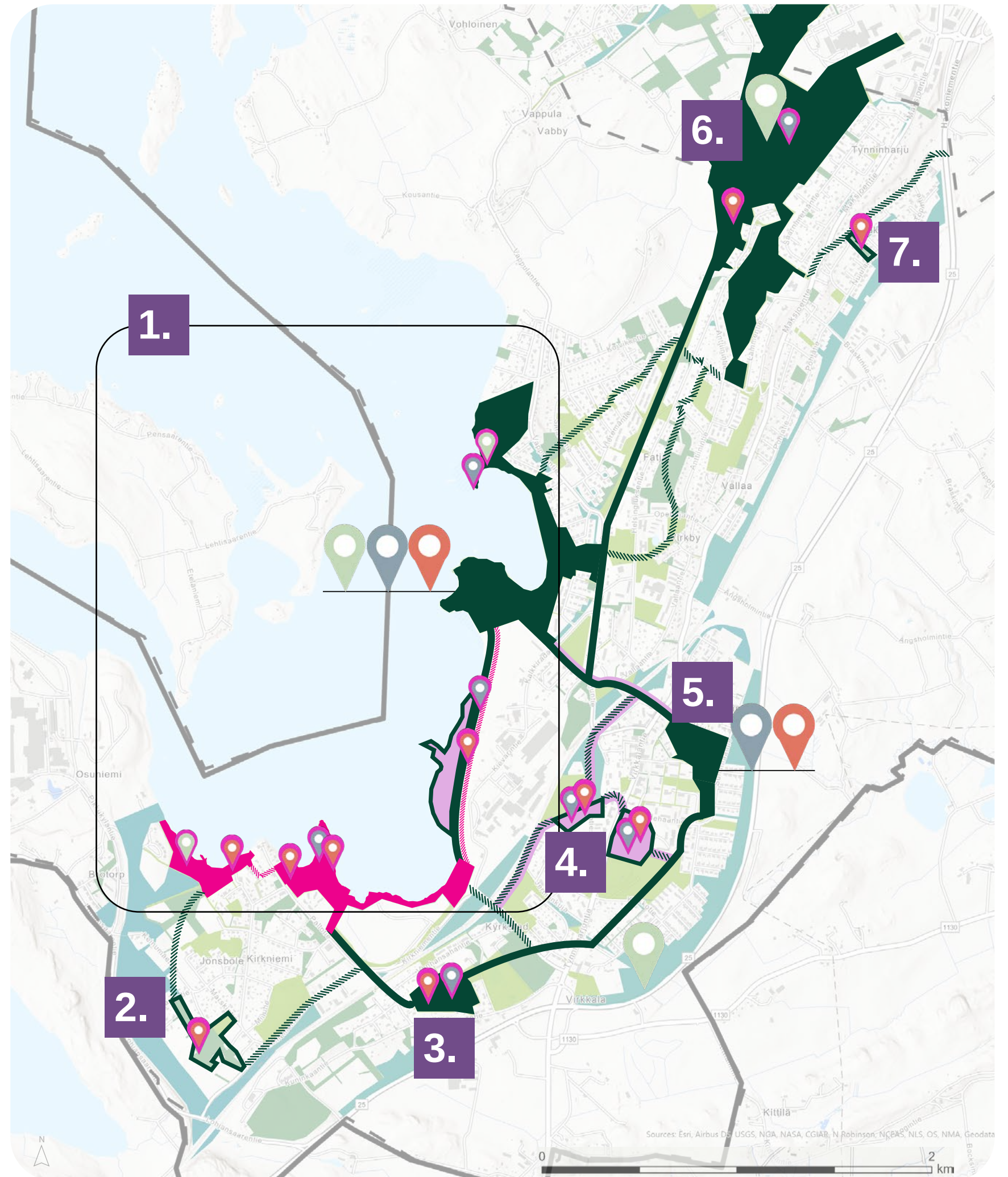
Tärkeiden virkistysyhteyksien läheisyyteen ei tule sijoittaa paljon liikennettä aiheuttavia toimintoja ja ranta-alueet tulee rauhoittaa kokonaan liikenteeltä.

Kartta 21: Suunnittelualueen virkistysverkon suunnitelma.

HYVINVOINNIN YDINALUE	TÄRKEÄ VIRKISTYSVERKOSTON YHTEYS
HYVINVOINNIN KEHITTÄMISVYÖHYKE	SUUNNITTELUALUEEN VIHER- JA VIRKISTYSALUEET
HYVINVOINNIN KEHITTÄMISKOHDE	ARKILUONNON RAJAUS
TAAJAMAN OSA-ALUEET	

4.2.5 ETELÄTAAJAMAN VIRKISTYSVERKOSTON SUUNNITELMA

Kartta 22: Etelätaajaman virkistysverkoston suunnitelma.

Etelätaajaman virkistysverkoston suunnitelma perustuu koko taajama-alueen virkistysverkoston suosituksiin. Suositukset ja suunnitelma on laadittu hyvinvoinnin ydinalueille, kehittämisvyöhykkeille ja kehittämiskohteisiin sekä tärkeille virkistysyhteysille. Kartalla on osoitettu virkistysverkoston mahdollistamat hyvinvointivaikutukset yleisellä tasolla terveyttä ylläpitävän, elvyttävän sekä sosiaaliseen hyvinvointiin ja aktiivisuuteen kannustavien ympäristöjen näkökulmasta. Keskeiset Etelätaajaman virkistysverkoston kohteet on numeroitu ja Kalkkipetterin rantareitin (1) suunnittelusisältöä on avattu tarkemmin sivulla 44.

Etelätaajaman teollisuushistoria, kulttuurihistorialliset arvot sekä monipuolinen luonto houkuttelivat valitsemaan juuri kyseisen alueen tarkemmaksi suunnittelukohteeksi. Lisäksi Etelätaajaman alueelle on laadittu ehkä muita alueita suppeammin viheralueisiin liittyviä suunnitelmia.

Etelätaajamassa on neljä hyvinvoinnin ydinaluetta. Ydinalueet ovat Lohjanjärven rantaan sijoittuva Pähkinäniemi (1), Kukkumäki (3), Virkkalan urheilupuisto (5) sekä Haukkavuoren metsävyöhyke (6). Pähkinäniemen alue on tällä hetkellä monipuolisin ja Kukkumäen alue edellyttää eniten kehittämistä. Kukkumäen laelta on laajat näkymät ympäröiville alueille, erityoten Kalkkipetterin valtakunnallisesti arvokkaalle rakennetulle kulttuuriympäristölle. Lisäämällä Kukkumäelle penkkejä sekä toteuttamalla alueelle turvallisen kulkuyhteyden, alueen käyttö on monipuolisempaa.

Virkkalan urheilupuiston (5) alueen kehittäminen matalan kynnyksen lähiliikuntapaikkana tukisi nykyisiä toimintoja. Lisäksi sen lähistölle sijoittuvan metsä tulee säilyttää puustoise- na myös tulevaisuudessa ja sen polkuverkostoa on hyvä vahvistaa. Haukkavuoren metsävyöhykkeen (6) säilyttäminen ja sen polkuverkoston kehittäminen on tärkeää. Vanhan radanpohjan ja Haukkavuoren reuna-alueelle on hyvä lisätä penkkejä, jotta alueella on mahdollista levähtää ja viettää aikaa.

Tärkeät virkistysyhteydet hyödyntävät olemassa olevaa virkistys- ja katuverkostoa. Keskustaajamasta etelään tuleva virkistysyhteys kulkee vanhaa radan pohjaa kohti Pähkinäniemeä, Virkkalan keskustaa ja Virkkalan urheilupuistoa. Hanko-Hyvin- kää -rata aiheuttaa Virkkalan keskustan pohjoispuolelle este- vaikutuksen. Turvallinen virkistysyhteys kiertää hieman idästä, alikulun kautta. Tärkeä virkistysyhteys jatkuu Virkkalan urhei-

lupuistosta kohti Kukkumäkeä, Virkkalan keskustan itäpuo- lelta. Kukkumäeltä virkistysyhteys etenee kohti Lohjanjärven rantaa.

Katuverkkoon sijoittuvat tärkeät virkistysyhteydet ja sisäiset yhteystarpeet sijoittuvat valtaosin Virkkalan keskustan ympä- ristöön. Katutilaan rajautuvien rakennusten kunnostusten yh- teydessä tulee kiinnittää huomiota rakennuksia ympäröivään kasvillisuuteen. Erityisesti rakennuksen katutasossa tulee pyr- kiä luomaan kiinnostavaa ympäristöä. Katualueilla tulee säilyt- tää olemassa oleva puusto ja muu kasvillisuus. Mikäli säilyttä- minen ei ole mahdollista tulee ne korvata uusilla. Lisäksi on tärkeää, että ympäristö on esteetön.

Petter Forsströmin puisto ja Virkkalan kirkon pohjoispuolisen puistoalue (4) ovat Etelätaajaman kehitettäviä lähivirkistys- alueita. Puistoalueet sijoittuvat keskeisille alueille, tiiviimmin rakennettujen alueiden läheisyyteen. Entisen tehdasalueen vieressä sijaitseva, parhaillaan kunnostuksen alla oleva Petter Forsströmin puisto on kaupungin omistama muotopuutarha. Puisto on ollut aikanaan tehtaanjohtajan asuintalon puutarha, jonka on suunnitellut puutarha-arkkitehti Paul Olsson. (Mu- seovirasto 2009) Virkkalan kirkon pohjoispuolista aluetta voi- daan kehittää lasten leikkipaikkana ja se soveltuu hyvin myös lähiliikuntapaikaksi. Hautausmaan läheinen alue sopii hyvin rauhallisemmaksi alueeksi, jossa on mahdollisuus istahtaa.

Kirkniemen eteläosassa (2) sekä Maksjoella (7) lähivirkistysalu- eiden saavutettavuus on heikompi kuin muilla alueilla. Kysei- sillä asuinalueilla tulisi toteuttaa kaavoissa osoitetut lähivirkis- tysalueet. Lähivirkistysalueiden kehittämisessä on oleellista hoitaa alueen puustoa ja toteuttaa muutama polkureitti sekä sijoittaa alueelle penkkejä.

Kaavio 5. Kalkkipetterin rantareitin mahdollistamat hyvinvointivaikutukset.

- TERVEYTTÄ YLLÄPITÄVÄ ELINYMPÄRISTÖ
- ELVYTTÄVÄ YMPÄRISTÖ
- SOSIAALISEEN HYVINVOINTIIN JA AKTIIVISEEN LIIKKUMISEEN KANNUSTAVA YMPÄRISTÖ

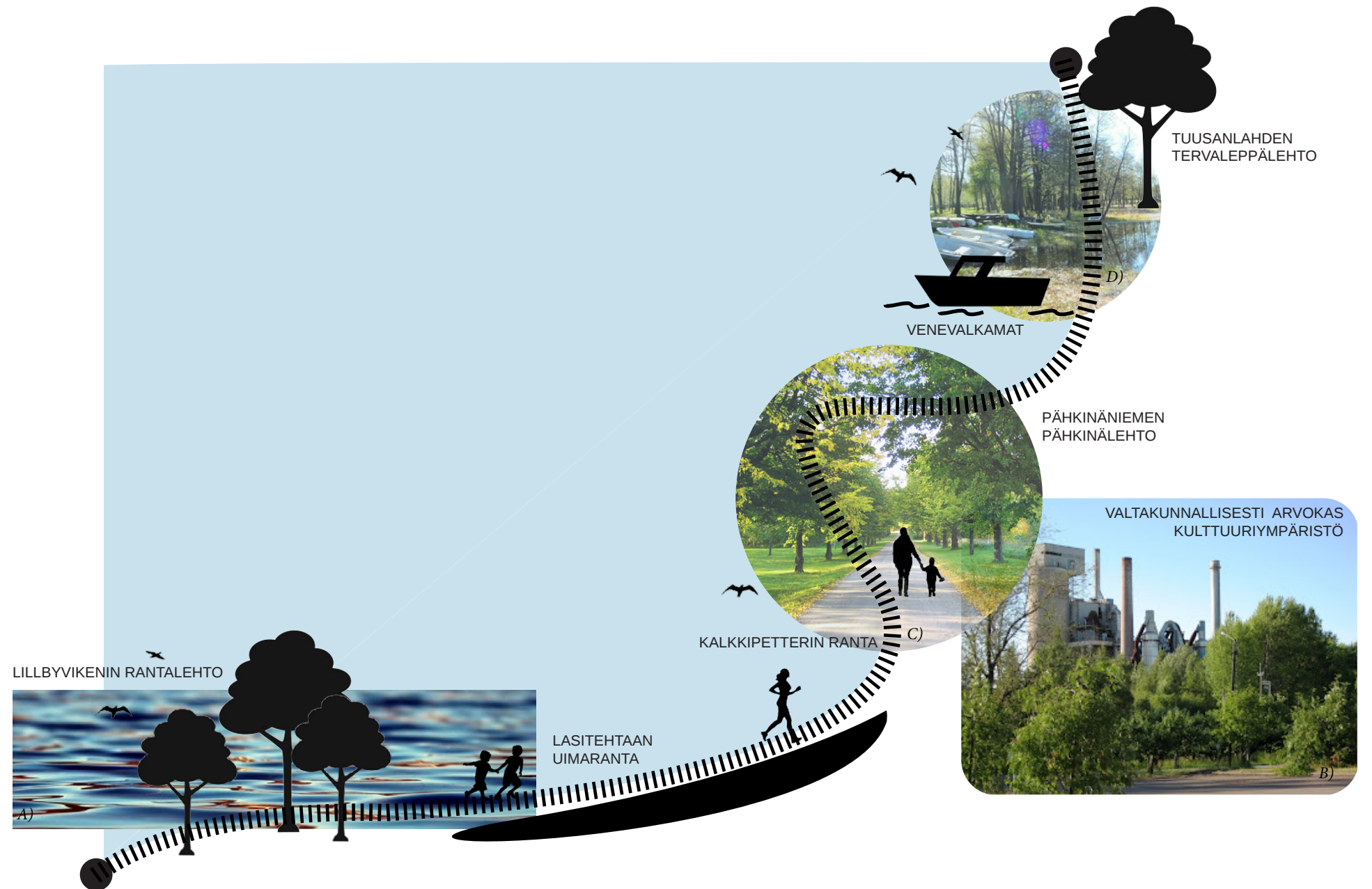
Kalkkipetterin rantareitti (1)

Etelätaajamassa oleva Kalkkipetterin rantareitti sijoittuu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön ja sen lähialueelle. Virkkalan taajama on kalkki- ja sementtitehtaan ympärille rakentunut yhdyskunta. Kalkkitehtaan tehdasyhdyskunta on rakentunut pääasiassa 1920-30 -luvuilla (Museovirasto 2009)

Kalkkipetterin rantareitin pohjois- ja eteläpäädyissä on terveyttä ylläpitävät alueet, jotka ovat luontoarvoiltaan monimuotoiset ja joissa on myös mahdollisuus rauhoittua. Lasitehtaan uimaranta monipuolisine toimintoineen sekä uusi yhteys Lasitehtaalta kohti Pähkinäniemeä kannustavat sosiaaliseen hyvinvointiin ja aktiivisen liikkumiseen. Pähkinäniemen alue tarjoaa monipuoliset hyvinvointivaikutukset. Koko rantareitti voidaan kokea myös elvyttävänä, sillä se sijoittuu vaihtelevaan ympäristöön missä on mahdollisuus tarkkailla järvimaisemaa ja alueen kulttuuriympäristöä.

Kalkkipetterin ranta-alue on ainutlaatuinen ympäristö ja sen kehittämismahdollisuudet ovat erinomaiset. Hyvinvointia edistävän suunnittelun näkökulmasta alueelle on suositeltavaa toteuttaa vaihteleva rantareitti, jossa on mahdollisuus harastaa sekä reipasta liikuntaa että rauhallisia kävelyitä. Lisäksi alueelle kannattaa mahdollistaa suojaisia paikkoja levähdykseen. Alueen osayleiskaavan pohjalta rannan alue on mahdollista tulevaisuudessa toteuttaa asumisen alueena. Rantareitin ja asumisen yhteensovittaminen sekä kulttuuriympäristön arvot on tärkeää huomioida suunnittelussa.

Pähkinäniemen monipuolisen ympäristön säilyttäminen on tärkeää. Pähkinäniemen uimaranta, oleskelualueet, luontopolku ja puustoiset vyöhykkeet kuuluvat puiston hoidon piiriin. Alueella on suositeltavaa lisätä opasteita ja lisätä alue myös talvikunnossapidon piiriin.

Kaavio 5: Kalkkipetterin rantareitin ideakuva.

Kuva 9: Keskustaajamassa Lohjaharjulla olevat portaat

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA OPPIMISPROSESSI

Strateginen suunnittelu

Lohjan kaupungin strategian 2023-2030 keskeisenä tavoitteena on olla kaupunki, missä asukkaat nauttivat elämästään ja arjen perusasiat ovat kunnossa. Kaupungin strategia tukee myös tämän työn tavoitetta, missä virkistysverkoston avulla pyritään parantamaan asukkaiden hyvinvointia. Tulevaisuudessa strategiassa on hyvä korostaa virkistysalueiden ja luonnon tarjoamia hyvinvointivaikutuksia sekä edistää matalan kynnyksen hyvinvointitekoja. Viher- ja virkistysalueet vahvistavat kaupungin identiteettiä järvi- ja järvikaupunkina.

Kaupungilla on jo pidempään jatkunut trendi, missä kaupunkitekniikan puisto- ja viheralueiden rahoitusta on vähennetty. Kaupungin tulisi tunnistaa viher- ja virkistysalueiden arvo ja lisätä sen rahallista tukea. Viher- ja virkistysalueiden kehittäminen on mahdollista, jos sille varataan lisää resursseja ja rahoitusta. Vaikka nykyään hyvinvointialueet vastaavat kuntien terveydenhuollosta, tulisi myös Lohjan kaupungin kantaa vastuuta hyvinvointityöstä.

Virkistysalueiden merkitys tulee tunnistaa hyvinvoinnin edistäjänä myös taloudellisesta näkökulmasta. Virkistysalueiden tuottamaa taloudellista etua on vaikea mitata, mutta sen vaikutus on hyvin pitkäaikainen. Taloudelliset vaikutukset jatkuvat niin kauan kun virkistysalueet ovat asukkaiden saavutettavissa. Virkistysalueiden taloudellisiin hyötyihin verrattuna esimerkiksi tontin myyntituloilla on melko lyhytaikaiset vaikutukset.

Kaupungin rakentuminen

Taajamaosayleiskaavan päivityksen yhteydessä viher- ja virkistysalueille tulee varata riittävästi tilaa ja korostaa viihtyisien virkistysyhteyksien merkitystä.

Uusien asuinalueiden suunnittelussa viherverkoston suunnittelu osana kaavarunkotarkastelua on hyödyllinen tapa edistää yhtenäisen virkistysverkoston muodostumista. Kaavarunko on asemakaavoitusta yleispiirteisempi, mutta osayleiskaavaa tarkempi suunnitelma, ja sen valmistelu on virallisia kaavatasoja nopeampaa. Kaavarunko laadinnassa viherverkoston suunnitteluun voidaan yhdistää muun muassa hulevesisuunnittelu.

Kaupungin rakentumisen prosessissa tyypillisesti asemakaavoituksen yhteydessä valmistellaan lähivirkistysalueiden ja alueen kasvillisuutta koskeva tavoitetilä. Asemakaavoituksessa on hyvä luoda yhteiset periaatteet lähivirkistysalueiden ja kasvisuuden suunnitteluun esimerkiksi kaupunkirakenteen vyöhykkeitä hyödyntäen. Lisäksi asemakaavoituksen yhteydessä virkistysalueille tulee laatia puistoalueita koskeva yleissuunnitelma. Yleissuunnitelman laadinta edistää alueiden toteutumista, edistää kaavoituksen ja kaupunkitekniikan yhteisen tahtotilan muodostumista sekä luo konkretiaa kaavan taloudellisten vaikutusten arviointiin.

Lohjan keskusta

Keskustassa kaupunkivihreän ja muun kaupunkisuunnittelun merkitys korostuu. Keskustassa julkiset tilat ovat pääasiassa katualueita, joten korttelialueiden ja yleisten alueiden rajapinnassa tapahtuva kaupunkitilan suunnittelu on erittäin tärkeää muun muassa viihtyisyyden kannalta. Lohjan keskustan alueella on yksi puisto ja keskustan alue on melko tiiviisti rakentunut. Tulevaisuudessa sekä osayleiskaavoituksen yhteydessä että asemakaavoituksessa tulee selvittää, onko hankkeiden yhteydessä mahdollista varata osa alueesta julkiseksi tilaksi ja uudeksi vehreäksi osaksi kaupunkia. Julkisia tiloja lisäämällä keskustan viihtyisyys paranee, lisäksi ne houkuttelevat asukkaita viettämään niissä enemmän aikaa. Keskustassa virkistysyhteyksien kehittäminen perustuu pääasiassa katutilojen viihtyisyyden parantamiseen. Katualueella jalankululle, pyöräilylle ja kasvillisuudelle tulee varata enemmän tilaa ja ajoneuvoliikenteelle varattua tilavarausta pienentää.

Keskustan elvyttävien ympäristöjen kehittäminen on haasteellista, esimerkiksi metsäisille alueille ei ole tilaa. Elvyttäviä ympäristöjä voidaan kehittää yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa alueen esteettisiä arvoja kehittämällä. Esteettisyyttä voidaan parantaa muun muassa kasvillisuutta lisäämällä sekä kiinnittämällä huomiota alueen arkkitehtuuriin arvoihin. Keskustan alueen kauppiaita voidaan innostaa osallistumaan katutilan elävöittämiseen erilaisten hankkeiden avulla. Sosiaalisesti hyvinvointiin ja aktiivisuuteen kannustavat ympäristöt voivat keskustassa olla esimerkiksi pieniä oleskeluun varattuja alueita, jotka ovat kasvillisuuden ympäröimiä.

Muuhun taajama-alueeseen verrattuna Lohjan keskusta on tiiviimmin rakennettu ja pientaloja on melko vähän. Keskustassa julkisten tilojen merkitys korostuu, sillä asukkailla ei ole mahdollisuutta hyödyntää omia pihoja virkistäytymiseen samalla tavalla kuin muualla taajamassa.

Muut taajamanosat

Suunnittelualueen muut taajamanosat sekä keskustaajaman itäosa ovat Lohjan keskustaan verrattuna hieman väljemmin rakentuneita alueita. Pääasiassa täydennysrakentamista ei tule ohjata lähivirkistysalueille. Mahdollisen täydennysrakentamisen yhteydessä tulee edistää katualueiden viihtyisyyden parantamista.

Olemassa olevan taajamarakenteen sisällä uusien viher- ja virkistysalueiden sijoittaminen on haastavaa. Katu- ja liikennealueilla on merkittävä rooli lähivihreän saavutettavuuden parantamisessa sekä sekä virkistysyhteyksien kehittämisessä. Liikenneverkon suunnittelussa on tärkeää paikantaa pyöräilyn runkoreitit sekä kadut, mitkä ovat tärkeä osa virkistysverkostoa ja -yhteyksiä. Virkistysyhteyksien kannalta merkittäviä katutiloja tulee kehittää houkuttelevammiksi ja katualueilla tulee olla riittävä tilavaraus jalankulkuun, pyöräilyyn sekä kasvillisuudelle. Lisäksi liikenneverkon suunnittelulla tulee vähentää pääteiden ja junaradan estevaikutuksia sekä lisätä ali- ja ylikulkuja.

Virkkalan alakeskus

Virkkalan keskusta poikkeaa muiden taajamanosien keskuksista ja sillä on keskeinen rooli Etelätaajaman hyvinvointia tuottavien alueiden saavutettavuudessa. Virkkalan alueen vanha teollisuushistoria luo alueelle omaleimaisen tunnelman. Virkistysverkoston ja -yhteyksien kehittämisen yhteydessä on suositeltavaa tarkastella alueen kaupunkikuvaa ja kulttuurihistoriallisia arvoja sekä pyrkiä vahvistamaan katutilojen viihtyisyyttä.

Pohdinta

Työn laadinnan aikana olen jäänyt pohtimaan mikä on Lohjan kokoisen kaupungin arkiluonnon määrän ja laadun tavoitetilä. Lohjan kaupungissa luonto on alueen vahvuus ja eräänlainen valttikortti, sen arvoja kannattaa turvata ja kehittää. Mielestäni tässä työssä arkiluonnon kehittämisen painopisteet ovat tulleet selvästi esiin. Lohjanjärven rantojen osalta tilanne on erinomainen, mutta keskustan kaupunkivihreän kehittämiseen tulee panostaa. Olisi mielenkiintoista saada vertailevaa aineistoa saman kokoisten kaupunkien osalta. Mikä on Lohjan arkiluonnon tila esimerkiksi Porvooseen verrattuna?

Tyypillisesti täydennysrakentaminen ja tiivistäminen uhkaa virkistysalueita. Toisaalta Kytän (2006, 54) mukaan yhdyskuntarakenteen sopiva tiiviys edistää muun muassa yhteisöllisyyttä ja käveltävyyttä. Lohjan taajama-alueella lähivirkistysalueita on maltillinen määrä ja asuinalueiden keskellä ne ovat melko pieniä. Täydentyvälle ja tiivistyvälle rakentamiselle tulee löytää sellaiset keinot, että virkistysalueiden säilyminen voidaan turvata. Itse en näe tätä kovin suurena uhkana, olisiko diplomityössä kuitenkin pitänyt ottaa asiaan vahvemmin kantaa?

Kaupunkiympäristössä myös muilla, kuin viher- ja virkistysalueilla on merkitystä asukkaiden hyvinvointiin, kuten kaupunkiympäristön tiiviydellä ja käveltävyydellä. Tässä työssä edellä mainitut tekijät on rajattu työn tarkastelun ulkopuolelle ja keskitytty viher- ja virkistysalueiden tuottamiin hyvinvointihyötyihin. Työn tuloksissa kaupunkiympäristön tiivistyminen sekä käveltävyys on kuitenkin tullut esiin ja myös niihin teemoihin kohdistuu erilaisia suosituksia.

Yhtenäisen viherverkoston osalta kävi ilmi, että katuympäristöjen kehittäminen on olennaisessa osassa, jotta verkostosta muodostuu kokonaisuus. Tyypillisesti virkistysyhteydet mielletään luonnon ympäröimiksi alueiksi, olisiko suunnitteluratkaisuissa pitänyt pyrkiä löytämään virkistysyhteyksille muita ratkaisuja?

Lähivihreän saavutettavuustarkastelua tehdessä kokeilin erilaisia kodin ja lähivirkistysalueiden etäisyyksiä ja päädyin lopulta 200 metriin. 300 metrin etäisyydellä lähes kaikkien asuinalueiden lähivihreän saavutettavuus oli hyvä. Tarkastelun avulla voidaan todeta, että asukkaat asuvat lähellä virkistysalueita. Tulokseen vaikutti myös käytettävissä olevan paikkatietoaineiston sisältö. Analyysiä tehdessä asuinalueiden koolle ja rajauksella on merkitystä. Mikäli asuinalueet olisi pilkottu vielä pienempiin osiin, olisiko löytynyt lisää alueita missä 200 metrin etäisyys ei täyty? Mielestäni yleiskaavatasoista tarkastelua ajatellen, tuloksen tarkkuus oli riittävä. Mikäli vastaava tarkastelu tehdään tarkemmassa mittakaavassa, tulee asuinalueet pilkkoa pienempiin osiin.

Tässä työssä ei ole otettu huomioon asukkaiden omien pihojen merkitystä. Lohjan keskustaa ja alakeskuksia lukuun ottamatta rakennuskanta koostuu isolta osin erillispientaloalueista, jossa asukkailla on mahdollisuus hyödyntää omia pihvoja. Se kuinka paljon oman kodin lähellä olevaa arkiluontoa käyttää, on varmasti yhteydessä siihen, miten asukas hyödyntää oman pihan erilaisia mahdollisuuksia.

Monipuolisen arkiluonnon tarkastelutapoja tehdessä, pohdin pitäisikö siinä korostaa Lohjan järvi- ja kaupungin teemaa ja tavoitteita. Tässä työssä olisi ollut mahdollista määritellä tarkemmin järvi- ja kaupungin tavoitteita ja asettaa tavoitteeksi esimerkiksi se, että kaikkien taajama-alueen asukkaiden tulisi saavuttaa rantareitti vähintään 30 minuutissa. Työn tuloksissa arkiluonnon elvyttävät vaikutukset korostuivat järvien läheisyydessä. Olen tyytyväinen, että en ottanut järvi- ja teemaa sen vahvimmin mukaan, se olisi saattanut korostua liikaa. Monipuolisen arkiluonnon tarkastelussa kaupunkien on mahdollista korostaa niiden omia vahvuuksia ja toisaalta vahvistaa haluttua identiteettiä.

Luonnon monimuotoisuus on tärkeä hyvinvointia edistävä tekijä, mutta työn laajuuden vuoksi sitä ei ollut mahdollista sisällyttää tähän työhön. Jatkossa on suositeltavaa hyödyntää monimuotoisen arkiluonnon tarkastelussa luonnon monimuotoisuuden arvoja.

Mikäli Lohjan kaupungilla olisi käytettävissä laajempi paikkatietoaineisto, se olisi helpottanut tämän työn laadintaa ja olisin voinut ottaa esimerkiksi monipuolisen arkiluonnon tarkasteluun lisää erilaisia elementtejä. Lisäksi laajempi vuorovaikutus asukkaiden ja muiden sidosryhminen kanssa olisi syventänyt tuloksia, ja jatkossa selvityksen jalkauttaminen laajempaan käyttöön olisi helpompaa.

Kaupungeissa on paljon kasvillisuutta kaavojen määrittelemien viheralueiden ulkopuolella, asukkaat eivät hahmota ympäristöä kaavamerkintöjen perusteella. On selvää, että kaupungin virkistäviä elementtejä on tärkeää kehittää yhteistyössä kaikkien eri toimijoiden kanssa.

Työn laadinnan aikana olen oppinut hyödyntämään monipuolisemmin paikkatietoaineistoja, mutta ennen kaikkea itselle uuteen aihepiiriin syventyminen ja uuden tiedon hyödyntäminen suunnittelussa on ollut työn paras anti. Asukkaiden hyvinvoinnin edistämisen mahdollisuudet ovat herättäneet kiinnostukseni uudella tavalla, ja toivon pääseväni jatkamaan työskentelyä sen parissa.

Kiitokset

Haluan vielä kiittää kaikkia, jotka ovat auttaneet minua diplomityön teon aikana. Valtava kiitos läheisille, työyhteisölle sekä diplomityön valvojalle ja ohjaajalle kaikesta tuesta ja kannustuksesta.

LÄHTEET

Antikainen, L. ja Levonmaa, A. 2008. Lohjan ja Sammatin maisemaselvitykset. Lohjan kaupunki. s. 36

Berlin stad. 2014. Strategie Stadtlandschaft Berlin natürlich urban produktiv. Haettu 19.5.2023. https://www.berlin.de/sen/uvk/_assets/natur-gruen/landschaftsplanung/strategie-stadtlandschaft/strategie-stadtlandschaft-berlin.pdf?ts=1649931234

C/O city. 2020. Alueellinen viherkerroin 2.0. Haettu 19.5.2023. <https://fiksukalasatama.fi/alueellinen-viherkerroin-2-0-opas-ekologisen-kaupunkisuunnittelun-tueksi/>

Dufva, M. Rowley, C. Vataja, K. 2021. Tulevaisuusbarometri 2021. Sitra. s.32. ISSN 1796-7112 (PDF)

Egorov, A., Mudu, P. Braubach, M. Martuzzi, M. 2016. Urban green spaces and health. World Health Organization Regional Office for Europe. s. 91.

Finel, N. Lahti, E. Malinen, H. Matila, A. Sinkkonen, A. Tiitu, M. Tuhkanen, E-M. Vierikko, K. 2020. Elämänmittainen lähivihreäpolku. Tietopaketti lähiluonnon hyvinvointivaikutuksista. Suomen ympäristökeskus, Ympäristöministeriö. s. 102. ISBN PDF: 978-952-361-423-9

Göteborg stad. 2014. Grönstrategi för en tät och grön stad. Haettu: 19.5.2023. https://goteborg.se/wps/wcm/connect/0bbf9fb8-a6a9-43bf-9548-34e7697d8f0e/Gr%C3%B6nstrategi_20140324.pdf?MOD=AJPERES

Hautamäki, L. 2019. Monilajinen hyvinvointi: eläimet, bakteerit, ympäristö ja ihmisen terveys. Teoksessa M. Ylilauri & A. Yli-Viikari (toim.) Kohti luonnollista hyvinvointia – Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen (11-17). Vaasan yliopisto. ISBN 978-952-476-861-0

Iso-Markku, L. 2022. Lohjan maankäytön rakenne 2022-2052, Lähtötilanne. Lohjan kaupunki. s. 155. Haettu 27.5.2023. <https://lohja.emmi.fi/l/x-ZqxBRZ6d7c>

Kanniainen, K. Rintasaari, U. 2022. Mielenterveyskuntoutujien kokemuksia luontosuhteesta sekä luonnon hyvinvointivaikutuksia. Diakonia-ammattikorkeakoulu. s. 28.

Kuusisto, E. Rinkinen, K. Vauhkonen, H. 2012. Missä maat ovat

mainioimmat - Uudenmaan kulttuuriympäristöt. Uudenmaan liitto. s. 138. ISBN 978-952-448-572-2, ISSN 2341-8885 (pdf)

Kyttä, M. 2020. Haettu 20.4.2022. https://www.uudenmaanliitto.fi/aluekehitys/tulevaisuuskirja/uusi_urbaani/urbanit_heimot_kestavat_elamantavat_ja_hyvinvointi.36665.blog

Kyttä, M. Kahila, M. 2006. PehmiGIS. Elinympäristö koetun laadun kartoittajana. Teknillinen korkeakoulu. s. 160. ISSN-978-951-22-8832-8

Kärki, K. 2012. Liikunnan ja liikuntaympäristön yhteys elpymisen kokemukseen, emotionaaliseen hyvinvointiin ja koettuihin univaikeuksiin. Tampereen yliopisto. s. 25.

Leppänen, M. Pajunen, A. 2017. Terveysmetsä -Tunnista ja koe elvyttävä luonto. s. 297. Gummerus Kustannus Oy. ISBN 978-951-24-0717-0

Lohjan kaupunki. 2019. Hyvinvointikertomus 2018-2021. Lohjan kaupunki. Haettu 28.5.2023. <https://www.lohja.fi/wp-content/uploads/2019/09/Hyvinvointikertomus-2018-2021.pdf>

Lohjan kaupunki. 2007. Taajamaosayleiskaava -Selvitykset. Lohjan kaupunki. Kaupunkisuunnittelukeskus.

Lohjan kaupunki. 2022. Lohjan tulevaisuustarkastelu - Asukaskyselyn vastaukset 2021. Lohjan kaupunki. Kaupunkisuunnittelukeskus.

Långström, K. Rossi, R. 2011. Taajamaosayleiskaavan pintavesiselvitys. Lohjan kaupunki.

Museovirasto. 2009. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt. Lohjan kirkko ympäristöineen. Haettu: 26.5.2023. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1348

Museovirasto. 2009. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt. Ojamon rautakaivos ja kartano Haettu: 26.5.2023. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1350

Museovirasto. 2009. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt. Virkkalan kalkkitehdas ja yhdyskunta. Haettu: 26.5.2023. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4988

Niemelä, M. 2019. Luonto puhuttelee ihmisen sielua. Teoksessa M. Ylilauri & A. Yli-Viikari (toim.) Kohti luonnollista hyvin-

vointia – Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen (4-10). Vaasan yliopisto. ISBN 978-952-476-861-0

Rappe, E. 2019. Viherympäristöt ja puutarhat terveyden ja hyvinvoinnin edistäjinä. Teoksessa M. Ylilauri & A. Yli-Viikari (toim.) Kohti luonnollista hyvinvointia – Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen (37-51). Vaasan yliopisto. ISBN 978-952-476-861-0

Ruokoranta, E. Palauttava kaupunkiympäristö kaupunkilaisten hyvinvoinnin tukena. Kokemukset ja todellisuus Kouvolan virkistysalueilla. Itä-Suomen yliopisto. s. 75

Suomen ympäristökeskus. Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä. 2013. Viherkara -järjestelmä. Suomen ympäristökeskus. s.50. ISBN 978-952-11-4254-3

Stenssen, P. Khan, A. Huysmans, M. Canters, F. 2017. Analysing urban green space accessibility and quality: A GIS-based model as spatial decision support for urban ecosystem services in Brussels. Ecosystem Services 28 (2017) 328–340.

Tirkkonen, E. 2007. Lohjan vihreä selkäranka - Viher- ja virkistysaluejärjestelmä taajamaosayleiskaavaa varten. Lohjan kaupunki. s. 63.

Tyrväinen, L. 2014. Luontoalueilta terveyttä: onko ympäristön laadulla väliä? Teoksessa Jäppinen, J-P. Tyrväinen, L. Reinikainen, M. Ojala, A. (toim.) Luonto lähelle ja terveydeksi. Ekosysteemipalvelut ja ihmisen terveys Argumenta-hankkeen (2013–2014) tulokset ja toimenpidesuosituksat. Suomen ympäristökeskus. ISBN 978-952-11-4398-4

Valtioneuvos. 2022. Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030 - Valtioneuvoston periaatepäätös. s. 111. ISBN PDF 978-952-383-685-3

Vihanninjoki, V. 2017. Kokonaisvaltaisen kaupunkihyvinvoinnin aika? urbaani monimuotoisuus ja kaupunkiympäristön estetiikka hyvinvointitekijöinä. 7s. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2017):3.

Vehmasto, E. Iijolainen, M. Kero, S-R. 2019. Hyvinvointia luonnosta – Blue care, Blue health, blue wellbeing. Kohti luonnollista hyvinvointia – Näkökulmia luontoperustaisen toiminnan kehittämiseen (190-200). Vaasan yliopisto. ISBN 978-952-476-861-0

Kuvalähteet:

Leppikangas, K., ellei toisin mainita. 2022-2023.

Kansikuva, kuva 1 ja kuva 9: Leppikangas, J. 2023.

Kuva 4. Himmanen, K. 2022.

Kaaviot:

Leppikangas, K., ellei toisin mainita. 2023.

Kaavion 5 kuvalähteet:

A) www.pixabay.com

B ja C) Museovirasto. 2009. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt. Virkkalan kalkkitehdas ja yhdyskunta. Haettu: 26.5.2023. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?-KOHDE_ID=4988

D) Tuusanlahti. Haettu 26.5.2023. https://mapio.net/pic/p-130206731/?utm_content=cmp-true

Karttalähteet:

Leppikangas, K., ellei toisin mainita. 2022-2023.

Kartta 2 ja 3: Antikainen, L. 2008. Lohjan ja Sammatin maisemaselvitykset. Lohjan kaupunki.

Kartta 6 ja 7: Ahopelto, L. 2023. Lohjan kaupunki.

Kartta 9: Tontti, M. 2023. Lohjan kaupunki.

